

Næringsutvikling, innovasjon og attraktivitet Sør-Trøndelag

KNUT VAREIDE OG HANNA NYBORG STORM

TF-notat nr. 31/2011

TF-notat

Tittel:	Næringsutvikling, innovasjon og attraktivitet. Sør-Trøndelag.
TF-notat nr:	31/2011
Forfatter(e):	Knut Vareide og Hanna Nyborg Storm
Dato:	11.11.2011
Gradering:	Åpen
Antall sider:	70
Framsidedfoto:	
ISBN:	978-82-7401-466-4
ISSN:	1891-053X
Pris:	165,- Kan lastes ned gratis som pdf fra telemarksforsking.no

Prosjekt:	Regionale analyser 2011
Prosjektnr.:	20110140
Prosjektleder:	Knut Vareide
Oppdragsgiver(e):	Sør-Trøndelag fylkeskommune

Resymé:
Denne rapporten beskriver utviklingen i Sør-Trøndelag med hensyn til befolkning, arbeidsplasser, utdanningsnivå, næringsutvikling, innovasjon og attraktivitet.

Telemarksforsking, Boks 4, 3833 Bø i Telemark. Org. nr. 948 639 238 MVA
--

Forord

Denne rapporten er en videreføring av tidligere næringsanalyser. Analysene bygger på indikatorer og metoder fra tidligere år, som er oppdatert eller oppgradert. I tillegg introduserer vi enkelte nye tema og indikatorer.

De som har lest tidligere rapporter vil kjenne igjen kapitlene for folketall, arbeidsplasser, NæringsNM og Attraktivitetspyramiden. Attraktivitetspyramiden er oppgradert i år. Metoden for beregning av bostedsattraktivitet, Attraktivitetsbarometeret, er endret vesentlig. Attraktivitetsbarometeret tar nå også med innvandring som grunnlag for beregningene.

I denne rapporten har vi også med to nye kapitler. Det ene kapitlet omhandler utdanningsnivå, det andre innovasjon i næringslivet.

Telemarksforskning har utarbeidet 23 regionale analyser på ulike geografiske nivå i 2011. Oppdragsgiverne har møttes ved fire anledninger underveis for å diskutere innhold, relevans og metoder. Dette har gitt verdifulle innspill til oss som har utarbeidet rapportene.

Bø, 11.11.11

Knut Vareide
Prosjektleder

Innhold

Sammendrag	5
1. Befolkning.....	6
2. Arbeidsplasser	11
3. Utdanningsnivå	18
4. NæringsNM.....	23
5. Innovasjon i næringslivet.....	37
6. Attraktivitetspyramiden.....	48
7. Oppsummerende analyser	66

Sammendrag

Sør-Trøndelag gjør det svært godt på mange indikatorer. Næringslivet viser muskler i 2010 og er best i landet i NæringsNM. Fylket er også attraktivt som bosted, og kan dermed omsette god næringsutvikling i økt befolkning. Et lite svakhetstegn er at næringslivet ikke har en vekst i antall arbeidsplasser som står i forhold til de gode resultatene i NæringsNM. Sør-Trøndelag skårer også overraskende lavt i innovasjonsundersøkelsen.

Sør-Trøndelag har i de siste fem årene hatt den sterkeste befolkningsveksten i nyere historisk tid. Det skyldes rekordhøy innvandring og økt fødselsoverskudd, samtidig som Sør-Trøndelag også har netto innflytting fra andre fylker. Innvandringen til Sør-Trøndelag er imidlertid noe lavere enn landsgjennomsnittet. Den forholdsvis lave innvandringen de siste tre årene faller sammen med noe lavere innflytting. Befolkningsveksten i Sør-Trøndelag ble dermed noe lavere enn befolkningsveksten på landsbasis.

Dette henger sammen med at arbeidsplassutviklingen ikke har vært spesielt god de siste to årene. Næringslivet har hatt færre antall arbeidsplasser i 2010 enn i 2008. Hitra/Frøya er eneste region med særlig vekst i sysselsettingen i næringslivet.

Sør-Trøndelag har tredje høyest andel med høyere utdanning i befolkningen av landets 19 fylker. Andel ansatte med høyere utdanning i næringslivet er fjerde høyest av fylkene. Det er Trondheimsregionen som drar opp andelen med høyere utdanning. Regioner som Orkdalregionen, Fosen og Hitra/Frøya har lave andeler av befolkning og sysselsatte i næringslivet med høyere utdanning. Hitra/Frøya har faktisk den laveste andelen av arbeidstakere i næringslivet med høyere utdanning i hele landet. Regionen ser imidlertid ut til å klare seg utmerket likevel.

Bedriftenes utvikling analyseres i NæringsNM, som måler bedriftenes lønnsomhet, vekst og nyetableringer. Sør-Trøndelag er det beste fylket i landet i NæringsNM for 2010. Sør-Trøndelag fikk også både Rørosregionen, Trondheimsregionen og Hitra/Frøya inn blant de ti beste næringslivsregionene.

Innovasjon i næringslivet er også målt i denne rapporten, på bakgrunn av tall fra SSBs innovasjonsundersøkelse. Sør-Trøndelag gjør det forholdsvis svakt når det gjelder innovasjon i næringslivet, og har under middels andel innovative foretak. Trondheimsregionen gjør det noe bedre enn middels, men flere av de andre regionene gjør det ganske dårlig. En ville kanskje ha forventet at Trondheimsregionen var blant de beste regionene når det gjelder innovasjon.

I det siste kapitlet brukes Attraktivitetspyramiden som modell for å beskrive utviklingen. I Attraktivitetspyramiden forklares steders utvikling gjennom deres attraktivitet langs tre dimensjoner: Attraktivitet for bedrifter i basisnæringer, attraktivitet for besøkende og attraktivitet som bosted. Flere regioner i Sør-Trøndelag gjør det bra når det gjelder vekst i basisnæringene. Det gjelder først og fremst Trondheimsregionen, som har sterk vekst i den moderne basisnæringen: Teknologiske tjenester. Veksten i besøksnæringene varierer mer mellom regionene. Hitra/Frøya har sterk vekst i besøksnæringene, mens Oppdal/Rennebu er en besøksregion som har nedgang. Sør-Trøndelag er attraktiv som bosted, og de fleste regionene er attraktive hver for seg. Hitra/Frøya har noe overraskende høyest bostedsattraktivitet, som følge av at regionen er attraktiv for innvandrere. Dette er et utslag av en ny trend i bosetningsmønsteret, der flere perifere kystregioner i Norge får vekst gjennom innvandring.

1. Befolkning

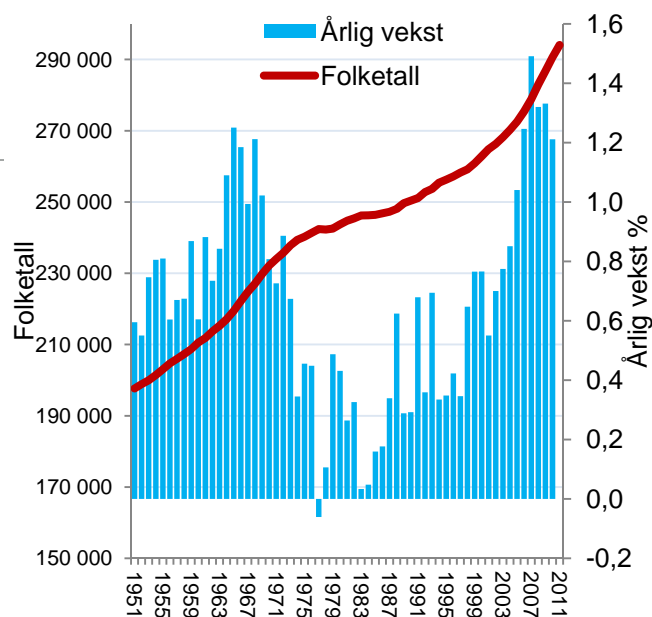
Befolkningsutviklingen er den viktigste indikatoren for regional utvikling. I de fleste kommuner, regioner eller fylker er befolkningsutviklingen den dominerende indikatoren for utviklingen, mens andre måleparametre er underordnet. Vi starter derfor rapporten med en kort oversikt over de viktigste trekkene i befolkningsutviklingen. Alt datagrunnlag i dette kapitlet er fra SSB.

1.1 Befolkningsutviklingen på lang sikt

Befolkningen i Sør-Trøndelag har vokst jevnt de siste tiårene. Det har vært vekst alle år med unntak av i 1977.

Veksten har vært høy de siste årene. Siden 2005 har folketallet økt med over en prosent årlig. Folketallet har økt raskere i denne perioden enn den gjorde i forrige sterke vekstperiode på 60-tallet.

De siste fem årene har folketallet økt med rundt 3500-4000 innbyggere hvert år. I antall er veksten mye sterkere nå enn tidligere. I toppårene på 60-tallet økte folketallet med rundt 2700 innbyggere årlig.

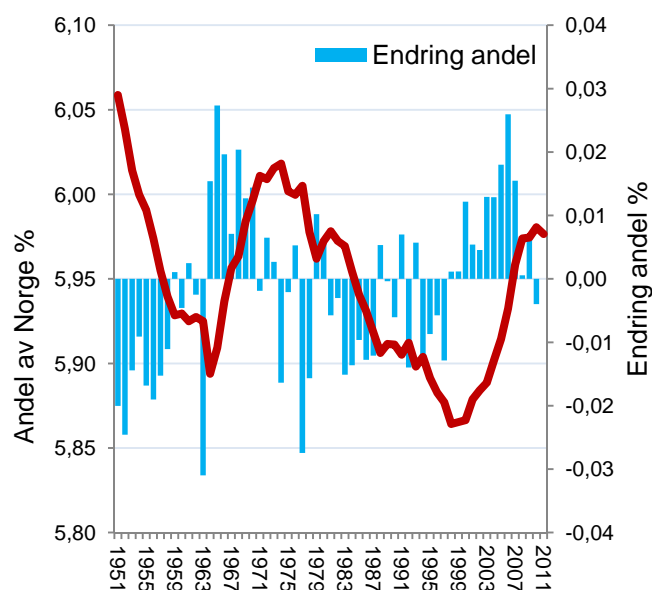
Figur 1: Befolkningsutvikling og årlige endringer i befolkningen i Sør-Trøndelag siden 1951.

Relativ utvikling

Hvis vi måler Sør-Trøndelags andel av Norges befolkning og endringer i denne andelen, får vi et helt annet bilde på utviklingen. Sør-Trøndelags andel av Norges befolkning har gått i bølgedaler. Etter 1998 har andelen økt. 2011 er det første året som andelen har gått ned etter dette.

Sett over hele perioden siden 1951 har andelen faktisk blitt redusert. Ut fra den sterke befolkningsveksten i Sør-Trøndelag ville man tro at andelen av landets befolkning ville ha økt.

Norge har fått en sterk befolkningsvekst de siste årene, som følge av økt innvandring. Når Sør-Trøndelag har økt andelen i denne perioden, vitner det derimot om en sterk vekst.

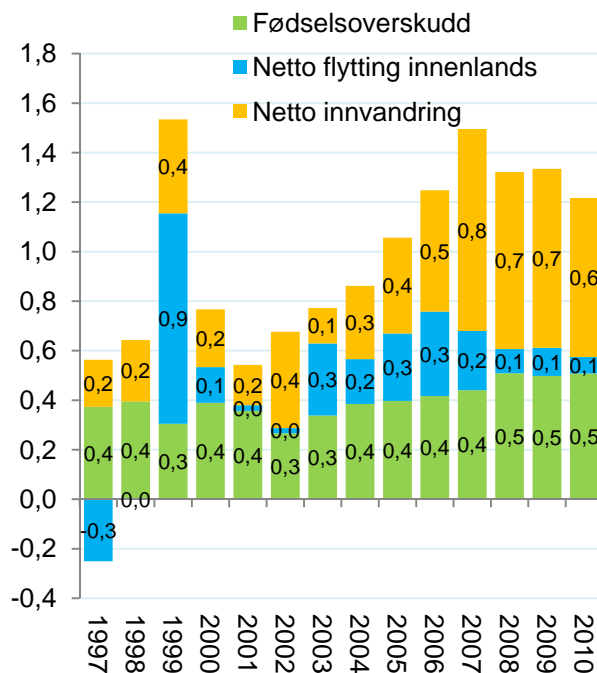
Figur 2: Utvikling i Sør-Trøndelags andel av Norges befolkning og årlige endringer i denne andelen siden 1951.

1.2 Befolkningsutviklingen dekomponert

Befolkningsveksten kan splittes opp i tre komponenter: Fødselsoverskudd, netto innvandring og nettoflytting innenlands.

I Sør-Trøndelag har alle tre komponentene bidratt til folketallsveksten de ti siste årene. Fødselsbalansen har vært høy i hele perioden. Den innenlandske nettoinnflyttingen har blitt noe redusert, men har de siste ti årene ikke vært den viktigste komponenten.

Innvandringen fra utlandet har økt mye i perioden, og er grunnen til at folketallet har vokst såpass sterkt de siste årene.

Figur 3: Befolkningsveksten i Sør-Trøndelag fordelt på fødselsoverskudd, netto innvandring og netto innenlands flytting i prosent av folketallet ved begynnelsen av året.

Relativ utvikling

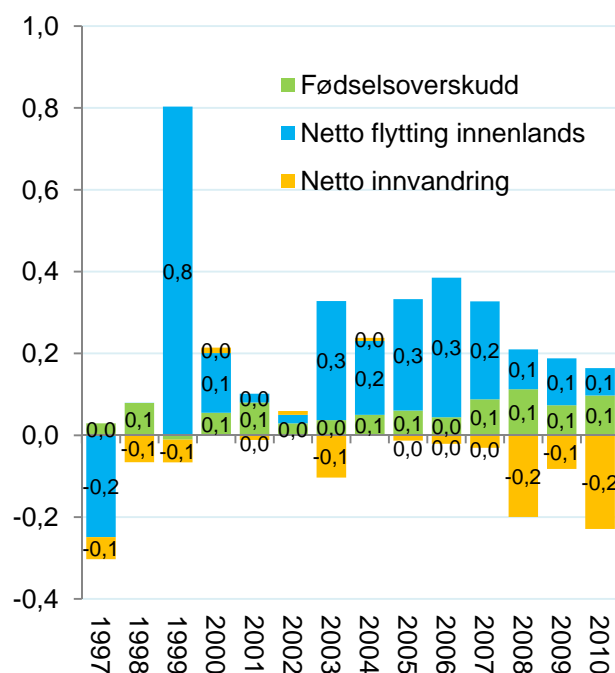
I figur 4 ser vi hvordan de tre komponentene i befolkningsendringen i Sør-Trøndelag avviker fra landsgjennomsnittet.

Figuren viser at Sør-Trøndelag har en høyere fødselsbalanse enn gjennomsnittet. Landet som helhet vokser med 0,4 prosent gjennom fødselsoverskuddet.

Sør-Trøndelag har faktisk hatt lavere innvandring enn gjennomsnittet de siste fire årene. Den sterke veksten i innvandring er lavere enn i landet som helhet.

Nettoflyttingen mellom Sør-Trøndelag og resten av landet blir den samme som i figur 3, siden den innenlandske nettoflyttingen summeres til null.

Når vi ser på den relative forskjellen mellom Sør-Trøndelag og resten av landet, er det nettoflytting og fødselsoverskudd som har bidratt til veksten i Sør-Trøndelag. Fylket taper samtidig på å ha lavere innvandring enn landet ellers. Samtidig vet vi at det er netto utflytting blant innvandrerbefolkningen i Sør-Trøndelag til andre fylker.

Figur 4: Avviket mellom Sør-Trøndelag og Norges fødselsoverskudd, netto innvandring og netto innenlands flytting i prosent av folketallet ved begynnelsen av året.

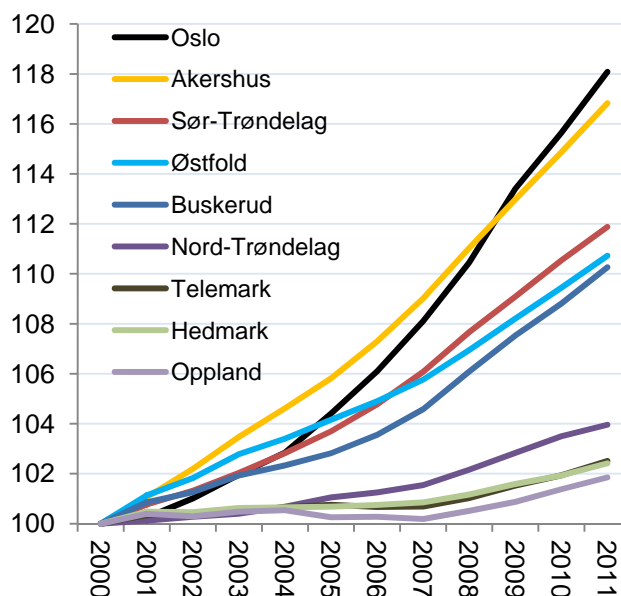
1.3 Sammenliknet med andre fylker

I figur 5 ser vi befolkningsutviklingen i fylkene i Trøndelag og på Østlandet etter 2000.

Befolkningen i Sør-Trøndelag har vokst med nesten tolv prosent fra 2000 til 2011. Dette er høyere enn Østfold og Buskerud.

Akershus og Oslo er de to fylkene som hatt høyest vekst av alle fylkene. Oslo har vokst med over 18 prosent i denne perioden.

Nord-Trøndelag, Telemark, Hedmark og Oppland har hatt vesentlig lavere befolkningsvekst enn de andre fylkene.

Figur 5: Befolkningsutvikling i perioden 2000-2011, indeksert slik at nivået i 2000=100.

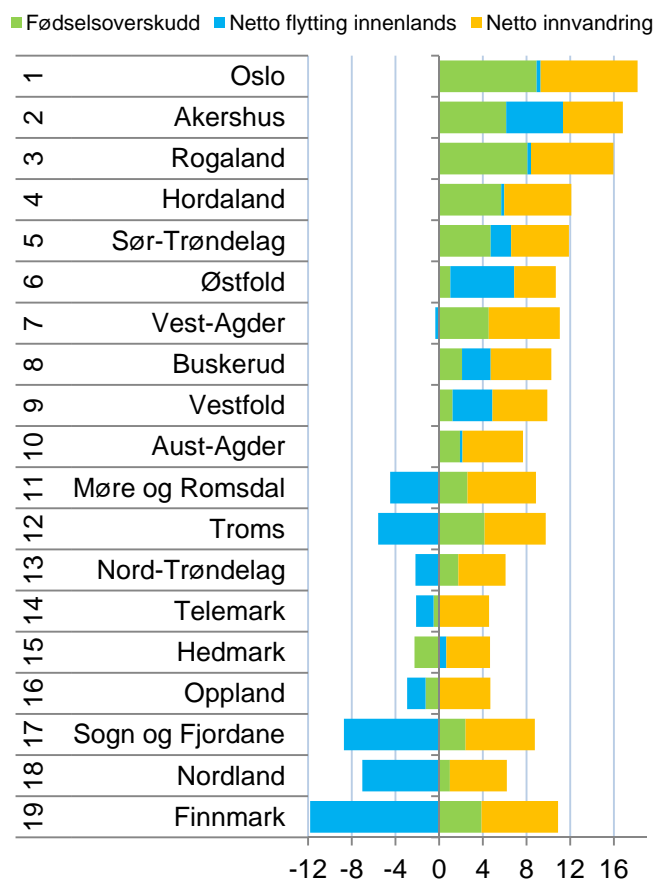
Dekomponert

I figur 6 ser vi hvordan veksten i fylkene er fordelt mellom fødselsoverskudd, innenlands nettoflytting og netto innvandring.

Oslo, som har høyest vekst, har høyest positiv fødselsbalanse og høyest innvandring. Oslo har ikke hatt nevneverdig netto innflytting de siste ti årene. Samme utvikling ser vi i Rogaland og Hordaland, som har hatt tredje og fjerde høyest vekst.

Sør-Trøndelag har hatt noe høyere innflytting, men også her er det innvandring og fødselsbalansen som er de dominerende komponentene.

Det er fylker som Akershus og Østfold som har hatt høyest innflytting i perioden.

Figur 6: Befolkningsveksten i fylkene etter 2000 fordelt på fødselsbalanse, innenlands flytting og innvandring. Prosent av folketallet i begynnelsen av perioden.

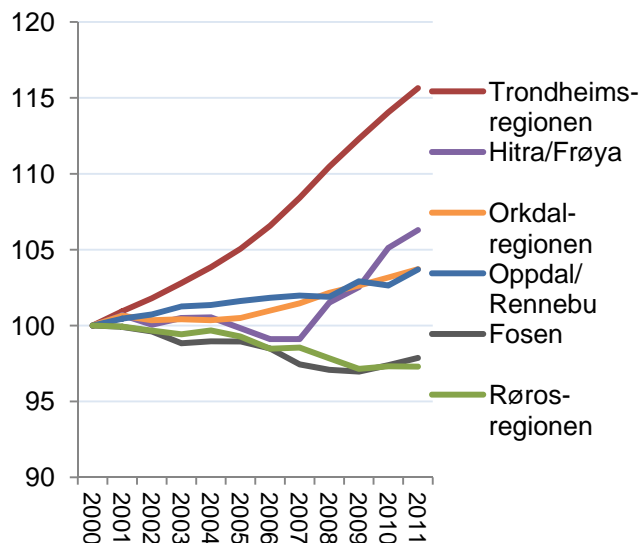
1.4 Befolkningsutvikling i regionene

Regionenes befolkningsutvikling er vist i figur 7.

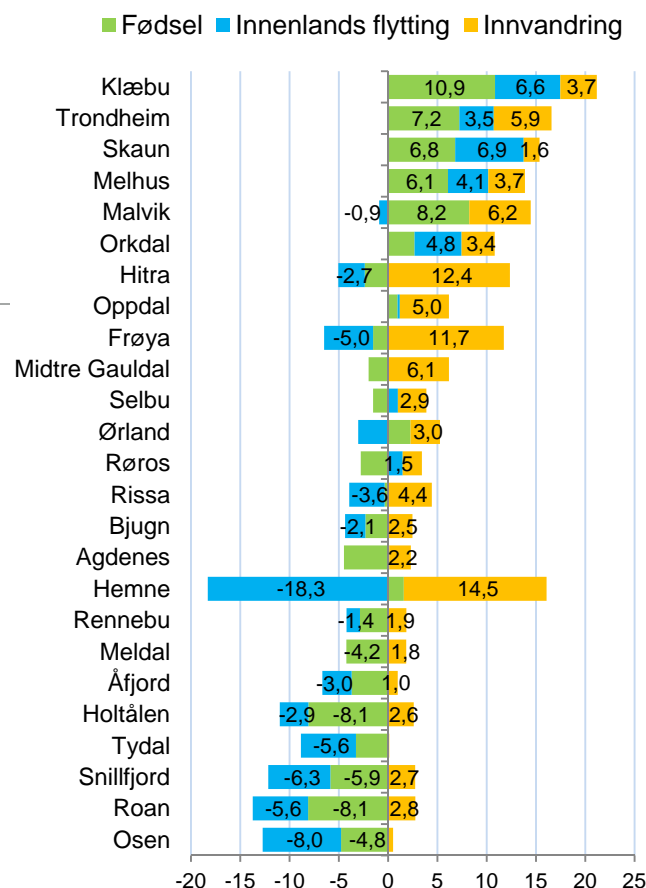
Trondheimsregionen er den som har hatt klart sterke vekst i Sør-Trøndelag. Folketallet har vokst med 15,6 prosent siden 2000. Trondheimsregionen er den eneste regionen i Sør-Trøndelag som har hatt sterkere vekst enn veksten på landsbasis.

Hitra/Frøya har hatt en vekst på rundt seks prosent, mens Orkdalregionen og Oppdal/Rennebu har hatt en vekst på rundt fire prosent. Utviklingen i Hitra/Frøya er ganske bemerkelsesverdig. Regionen hadde nedgang i folketallet fra 2000 til 2007. Deretter har Hitra/Frøya hatt en sterk vekst, faktisk sterkere enn Trondheimsregionen. Hitra/Frøya er nummer sju av de 83 regionene i landet når det gjelder befolkningsvekst fra 2007 til 2011, og det er ganske sensasjonelt.

Fosen og Rørosregionen har hatt en liten nedgang i folketallet, men nedgangen ser ut til å ha stoppet de siste årene.

Figur 7: Befolkningsutvikling i regionene i Sør-Trøndelag i perioden 2000-2011, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 8: Befolkningsutvikling i kommunene i perioden 2000-2010.

1.5 Utvikling i kommunene

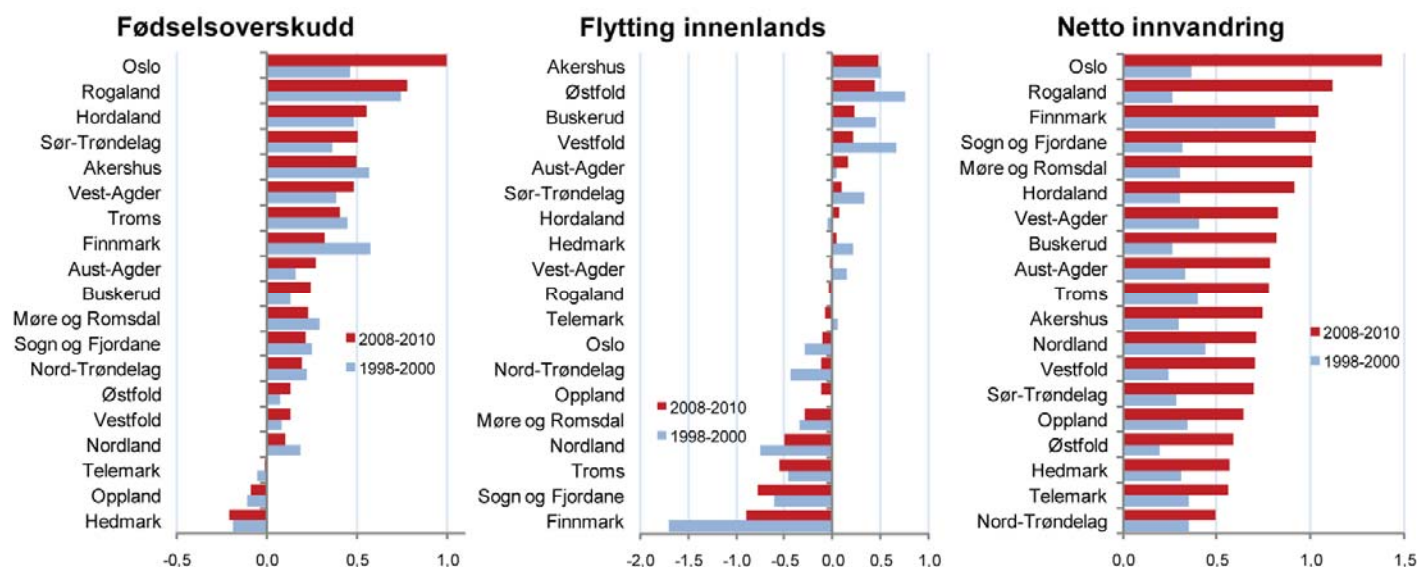
Klæbu har hatt den høyeste befolkningsveksten av kommunene i Sør-Trøndelag. Dette er blant annet som et resultat av et fødselsoverskudd på hele 10,9 prosent. Folketallet i Klæbu har vokst med 21,2 prosent totalt.

Trondheim, Skaun, Melhus og Malvik har også hatt en vekst på over tretten prosent siden 2000.

14 kommuner i Sør-Trøndelag har hatt vekst i folketallet, mens 11 kommuner har hatt nedgang.

Høyest nedgang har Roan hatt. Her har folketallet blitt redusert med 12,2 prosent. Kommunen har hatt netto utflytting og fødselsunderskudd.

1.6 Noen trender

Figur 9: Befolkningsendringer i fylkene i siste treårsperiode sammenliknet med treårsperioden 1998-2000, målt som prosent av folketallet.

Vi kan sammenlikne befolkningsendringene de siste tre årene med endringene i treårsperioden ti år tidligere. Det er enkelte nye trekk i befolkningsutviklingen.

Fødselsoverskudd

Oslo er nå det fylket som har klart høyest fødselsoverskudd. Dette er en ny situasjon. For ti år siden hadde fylker som Finnmark, Akershus, Hordaland og Rogaland høyere fødselsoverskudd enn Oslo. De siste tre årene har fødselsoverskuddet alene gitt en befolkningsvekst på over én prosent årlig i Oslo. Trenden er at stadig flere barn blir født i de største byene. Hordaland og Sør-Trøndelag har også økt sitt fødselsoverskudd.

Fødselsoverskuddet har økt i Norge som helhet, men mange fylker har hatt nedgang. Størst nedgang har Finnmark hatt.

Flyttinger mellom fylkene

Det kan se ut til at flyttingen mellom fylkene har blitt litt mindre de siste ti årene. De fylkene som tapte mest i netto utflytting for ti år siden, Finnmark og Nordland, har lavere netto utflytting nå.

Samtidig har fylkene med høyeste innflytting for ti år siden, Vestfold, Østfold, Akershus og Buskerud, alle lavere netto innflytting.

Innvandringen

Innvandringen har økt svært raskt. De siste tre årene er det arbeidsinnvandring fra EU-land som har økt mest, mens innvandring av flyktninger har minket.

Oslo har nå klart høyest innvandring. Finnmark hadde høyest innvandring tidligere, og har nå tredje høyest innvandring. Rogaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal har også hatt høy innvandring de siste tre årene. Dette er sannsynligvis arbeidsinnvandring som reflekterer vekst i næringslivet. Fylker som Nord-Trøndelag, Telemark og Hedmark hadde forholdsvis høy innvandring tidligere, men har nå lavest innvandring av alle fylkene.

De regionale konsekvensene er at fødselsbalansen og innvandringen nå er de viktigste drivkreftene bak sentraliseringen. Disse faktorene har tidligere bidratt til å dempe sentraliseringen. Flyttingen, som tidligere var årsaken til sentraliseringen, har nå blitt litt mindre viktig. Det vil gjøre arbeidet med å snu sentraliseringen mer sammensatt. Det er ikke lenger nok å stoppe utflyttingen fra distriktene.

2. Arbeidsplasser

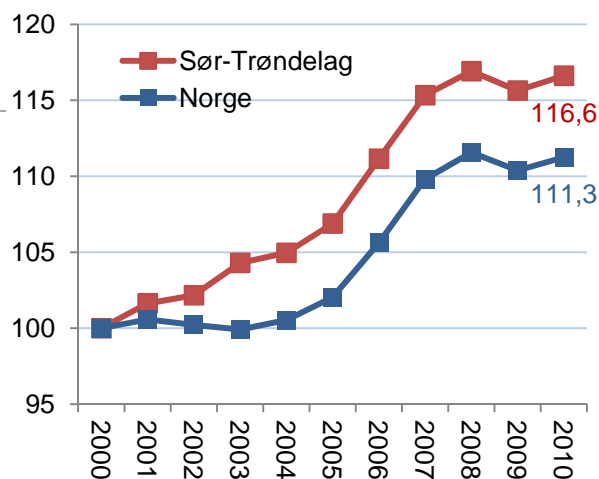
I dette kapitlet skal vi se på utviklingen i arbeidsplassene i Sør-Trøndelag. Alle data er fra registerbasert sysselsettingsstatistikk fra SSB.

2.1 Arbeidsplassutvikling i Sør-Trøndelag

Utviklingen i antall arbeidsplasser i Sør-Trøndelag siden 2000 er vist i figur 10, og sammenliknet med utviklingen i Norge.

Antall arbeidsplasser i Norge sank fra 2008 til 2009, men i 2010 ble det igjen vekst.

Sør-Trøndelag har fulgt den samme konjunkturutviklingen som resten av landet, men har hatt en sterkere vekst i arbeidsplasser i denne perioden. Siden 2000 har veksten i Sør-Trøndelag vært på 16,6 prosent, mens veksten på landsbasis har vært 11,3 prosent.

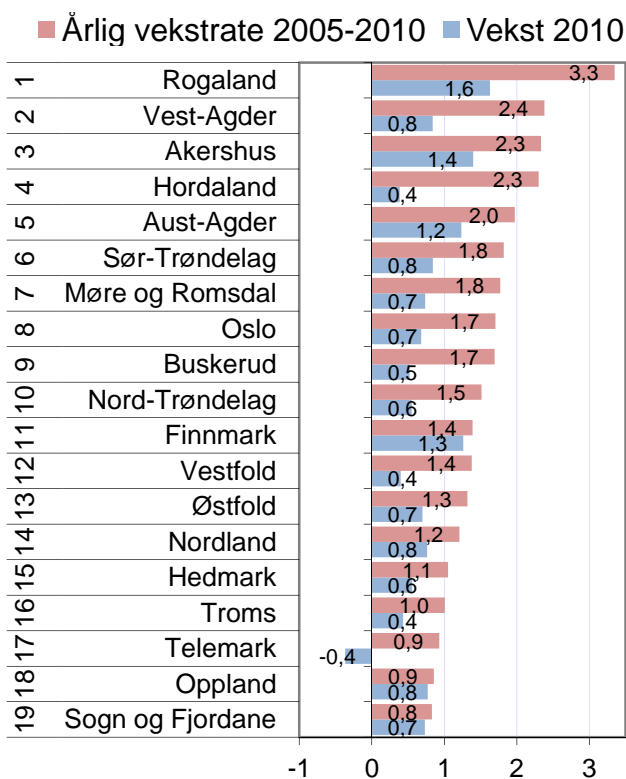
Figur 10: Utviklingen i antall arbeidsplasser i Sør-Trøndelag og Norge i perioden 2000-2010, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Arbeidsplassutvikling i fylkene

De siste fem årene har Sør-Trøndelag hatt en årlig vekstrate på 1,8 prosent. Dette er sjette sterkest i landet. Rogaland, Vest-Agder, Akershus, Hordaland og Aust-Agder har hatt høyere vekst.

I 2010 hadde Sør-Trøndelag en vekst på 0,8 prosent. Dette var femte høyest i landet.

Rogaland har hatt sterkest vekst de fem siste årene, med en årlig vekstrate på hele 3,3 prosent. Rogaland fikk også sterkest vekst i 2010 med 1,6 prosent.

Figur 11: Vekst i antall arbeidsplasser i fylkene i 2010 og i perioden 2005-2010.

Arbeidsplassutvikling i regionene

Trondheimsregionen har hatt sterk vekst i antall arbeidsplasser de siste årene, veksten siden 2000 har vært på nærmere 20 prosent. Også Hitra/Frøya har også hatt sterk vekst de siste årene. Hitra/Frøya hadde selv vekst i 2009, da de fleste regioner mistet arbeidsplasser. Siden 2000 har det blitt over 17 prosent flere arbeidsplasser i regionen.

De andre regionene i Sør-Trøndelag har hatt en vekst som er under landsgjennomsnittet. Orkdal-regionen har hatt en vekst på 9,4 prosent siden 2000.

Oppdal/Rennebu, Rørosregionen og Fosen har alle hatt en nedgang i arbeidsplasser siden 2007. Oppdal/Rennebu har hatt en vekst på 6,5 prosent siden 2000, mens Rørosregionen har hatt en vekst på 2,3. Fosen har imidlertid hatt en liten nedgang i antall arbeidsplasser. Det er én prosent færre arbeidsplasser i regionen i 2010 enn det var i 2000.

Arbeidsplassutvikling i kommunene

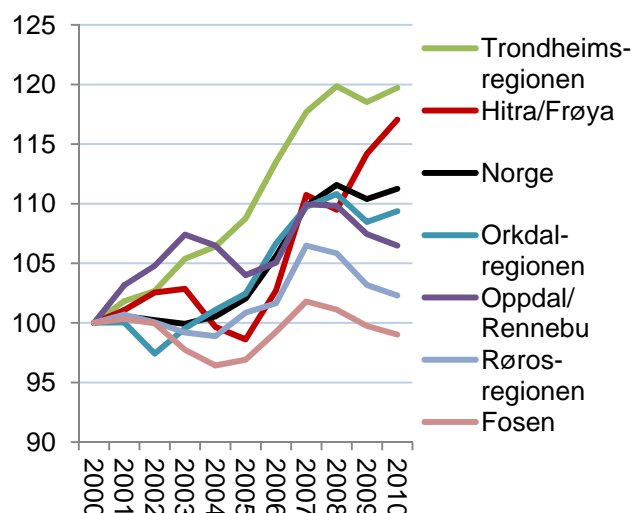
Arbeidsplassstatistikken for kommunene har ofte ganske store prosentvise utslag for enkeltår, og det er dermed best å se utviklingen over noe tid. I figur 13 er kommunene rangert etter årlig vekstrate de siste fem årene.

Det er Frøya som har hatt den sterkeste veksten av kommunene i Sør-Trøndelag, med en vekstrate på 4,1 prosent årlig de siste fem årene. Dette til tross for at Frøya hadde nedgang i arbeidsplasser i 2010.

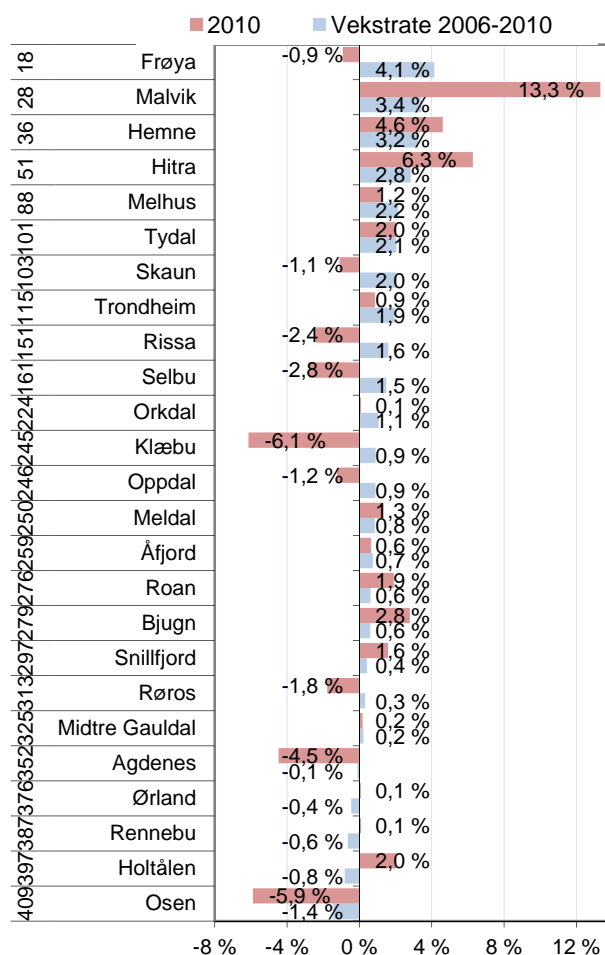
Malvik og Hemne har også hatt en årlig vekstrate på over tre prosent. Malvik hadde spesielt høy arbeidsplassvekst i 2010, da de fikk 13,3 prosent flere arbeidsplasser i kommunen.

Seks kommuner har hatt nedgang i antall arbeidsplasser i perioden 2006-2010. Osen har hatt størst nedgang, etterfulgt av Holtålen, Rennebu, Ørland og Agdenes. Osen har mistet 1,4 prosent av arbeidsplassene siden 2000.

I 2010 har ni kommuner hatt nedgang i antall arbeidsplasser. Klæbu mistet 6,1 prosent av arbeidsplassene dette året, mens Osen mistet 5,9 prosent.

Figur 12: Arbeidsplassutvikling Norge og i regionene i Sør-Trøndelag i perioden 2000-2010, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 13: Vekst i antall arbeidsplasser i prosent for 2010, og årlig vekstrate for de siste fem årene. Rangering med hensyn til vekst de siste fem årene blant de 430 kommunene i landet er vist til venstre.

Privat og offentlig sektor

De økonomiske konjunktorene kan i stor grad avleses av veksten i antall arbeidsplasser i privat sektor. Fra 2003 til 2008 var det sterk vekst. I 2009 kan vi se effekten av finanskrisen, med en sterk nedgang i antall arbeidsplasser i privat sektor. Antall offentlige arbeidsplasser økte sterkt i 2009, som følge av at staten økte sine utgifter for å unngå sterk vekst i arbeidsledigheten.

I 2010 ble det igjen en liten vekst i næringslivet i Norge, da antall arbeidsplasser økte med 0,3 prosentpoeng. Offentlig sektor økte med 1,9.

Sør-Trøndelag har hatt sterkere vekst i både private og offentlige arbeidsplasser enn ellers i landet i perioden 2000-2010. Fra 2000 til 2010 økte antall offentlige arbeidsplasser i Sør-Trøndelag med over 20 prosent, mens veksten har vært på 12,6 prosent på landsbasis.

Også næringslivet i Sør-Trøndelag har hatt god vekst. Sør-Trøndelag har fått 15 prosent flere private arbeidsplasser siden 2000, mens veksten i næringslivet i Norge har vært på 10,7 prosent.

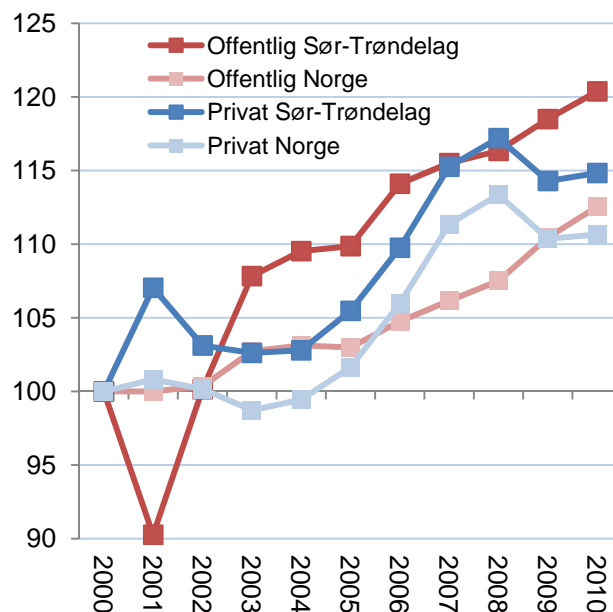
Offentlig sektor

I figur 15 har vi splittet opp arbeidsplassene i offentlig sektor i statlig, fylkeskommunal og kommunale arbeidsplasser. Vi ser da på utviklingen etter 2002, fordi sykehusene ble flyttet fra fylkeskommunene til staten det året.

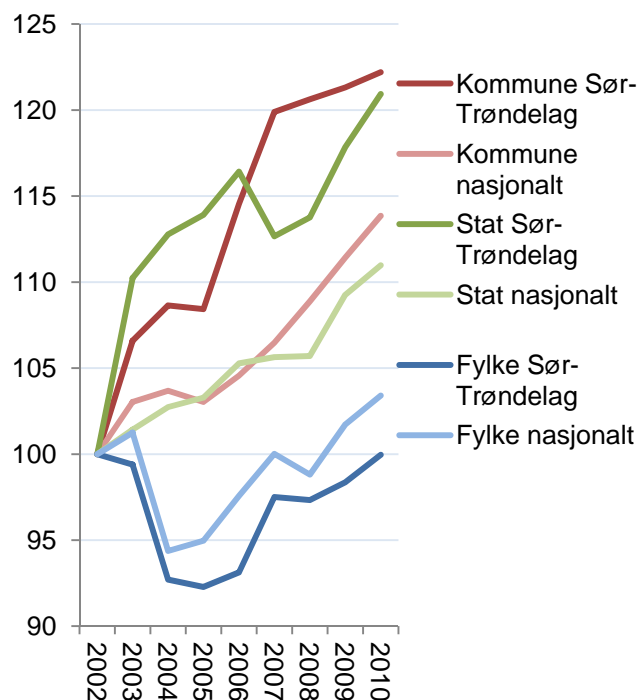
Sør-Trøndelag har hatt en veldig høy utvikling i antall kommunale arbeidsplasser sammenliknet med resten av landet. Veksten i Sør-Trøndelag har vært på 22,2 prosent, mot 13,9 prosent på landsbasis. Det har blitt 4789 flere arbeidsplasser i kommunal sektor i Sør-Trøndelag siden 2002.

Det har også vært høy vekst i statlige arbeidsplasser i Sør-Trøndelag sammenliknet med landsgjennomsnittet. Det har vært en vekst på 20,9 prosent i Sør-Trøndelag, mens veksten har vært på 11 prosent nasjonalt. Dette har gitt 3804 flere arbeidsplasser i Sør-Trøndelag.

Det har vært litt lavere vekst i fylkeskommunale arbeidsplasser i Sør-Trøndelag enn i resten av landet. Dette betyr heller ikke så mye, fordi det bare var 2809 arbeidsplasser i fylkeskommunen i utgangspunktet. Nedgangen har bare vært på én arbeidsplass.

Figur 14: Utvikling i antall arbeidsplasser i privat og offentlig sektor i Sør-Trøndelag og Norge i perioden 2000-2010, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 15: Utvikling i antall arbeidsplasser i offentlig sektor i Sør-Trøndelag og Norge i perioden 2002-2010, indeksert slik at nivået i 2002=100.

Bransjer

Veksten i antall arbeidsplasser i ulike bransjer i Sør-Trøndelag er vist i figur 16.

Det har vært høyest vekst i antall arbeidsplasser innen bygg og anlegg i 2010. Antall arbeidsplasser i denne bransjen i Sør-Trøndelag økte med 234 i 2010. I 2009 var det imidlertid en nedgang på 409 arbeidsplasser i samme bransje.

Personlig tjenesteyting er den bransjen som har hatt høyest vekst de to siste år. Antall arbeidsplasser i denne bransjen i Sør-Trøndelag økte med 200 i 2010, mens det var en vekst på 555 arbeidsplasser i samme bransje i 2009.

Det har også vært mindre økninger i flere av de andre bransjene.

I 2010 var det nedgang i på 303 arbeidsplasser i landbruk og fiske og en nedgang på 200 arbeidsplasser i industrien. Industrien hadde også stor nedgang i 2009, på 705 arbeidsplasser.

En rekke bransjer hadde stor nedgang i 2009. Det forsvant 895 arbeidsplasser i forretningsmessig tjenesteyting, finans og eiendom og 607 innen handel.

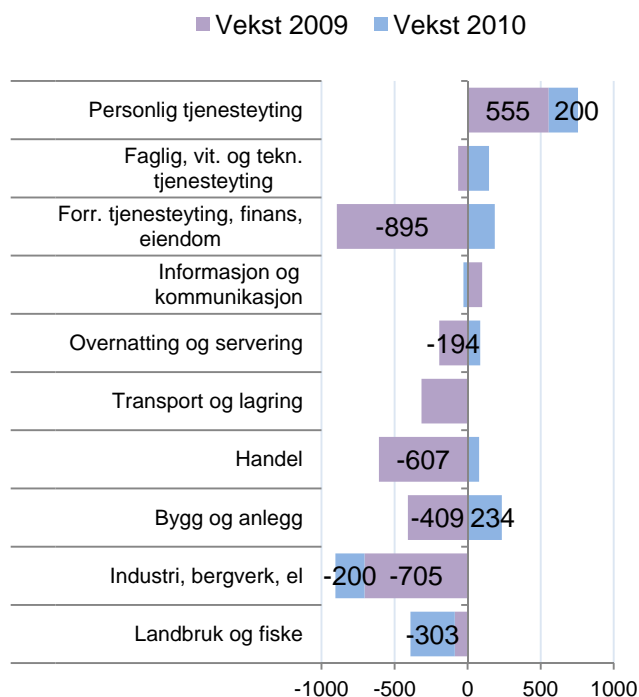
Relativ vekst i bransjer

For å få fram endringene i antall arbeidsplasser i ulike bransjer i Sør-Trøndelag i forhold til resten av landet, har vi beregnet differansen mellom endring i antall arbeidsplasser i de enkelte bransjene i Sør-Trøndelag i prosent, og tilsvarende endring i bransjene på landsbasis, de siste to årene.

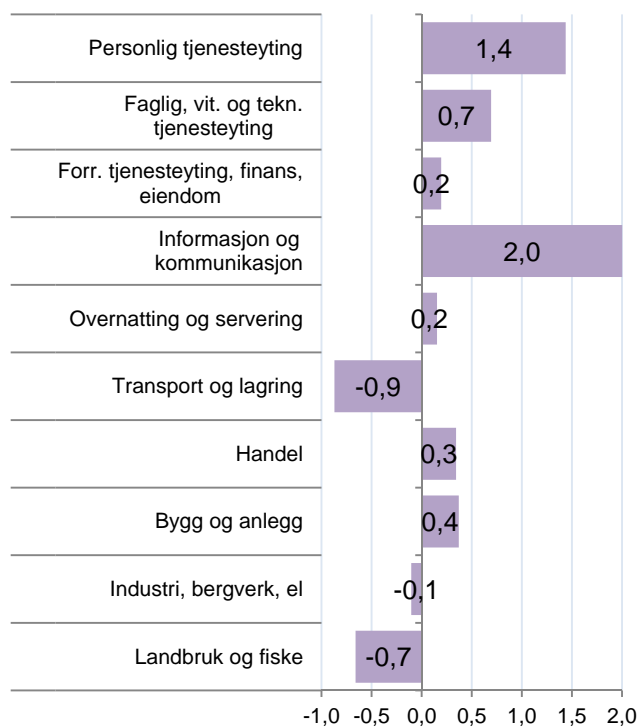
Sør-Trøndelag har hatt en spesielt god utvikling i antall arbeidsplasser i informasjon og kommunikasjon sammenliknet med resten av landet. Bransjen hadde vekst i Sør-Trøndelag i 2009, men nedgang på landsbasis.

Sør-Trøndelag har også hatt god vekst i personlig tjenesteyting relativt til resten av landet.

Sør-Trøndelag har hatt en spesielt dårlig utvikling i transport og lagring og i landbruk og fiske. Begge disse bransjene har hatt en negativ utvikling på landsbasis, men nedgangen har altså vært enda sterkere i Sør-Trøndelag enn i resten av landet.

Figur 16: Vekst i antall arbeidsplasser i ulike bransjer i privat sektor i Sør-Trøndelag i 2009 og 2010.

Figur 17: Differanse mellom prosentvis vekst i de enkelte bransjene i Sør-Trøndelag og veksten i bransjene på landsbasis de siste to årene (2009 og 2010).

Pendling i regionene

De fleste regionene i Sør-Trøndelag har netto utpendling. De fleste regionene i landet har netto utpendling, og er et resultat av at de store byene har en høy netto innpendling. Vi kan se at Trondheimsregionen har hatt netto innpendling alle årene i siden 2000. I 2010 tilsvarte nettoinnpendling over tre prosent av sysselsettingen.

Hitra/Frøya har hatt omtrent balanse mellom inn- og utpendling de siste årene, og hadde en liten netto innpendling i 2010. Rørosregionen hadde en netto utpendling på mellom to og fire prosent fram til 2007, men har deretter hatt lavere netto utpendling, samt netto innpendling i 2008.

Orkdalregionen hadde en netto utpendling tilsvarende 7,4 prosent av sysselsettingen i 2010.

Oppdal/Rennebu har fått høyere nettoutpendling de siste årene, og hadde en nettoutpendling tilsvarende omtrent ni prosent av sysselsettingen i 2010.

Fosen er regionen med høyest netto utpendling, på mellom 10 og 12 prosent av sysselsettingen i perioden 2000-2010.

Nettopendling i kommunene

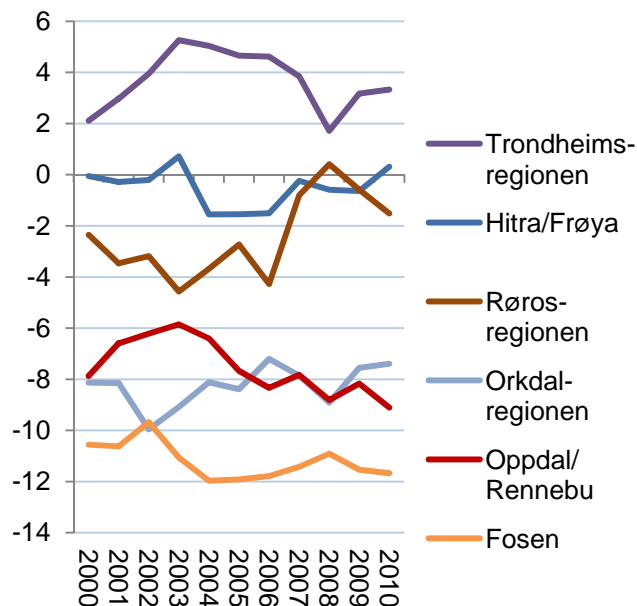
Tre kommuner i Sør-Trøndelag hadde overskudd av arbeidsplasser i 2010. Trondheim hadde en netto innpendling på 16,5 prosent av sysselsettingen i 2010. Dette er 20. høyest i landet.

Røros hadde en netto innpendling på 11,9 prosent i 2010. Dette er en økning fra 2000, da innpendlingen tilsvarte 7,6 prosent av sysselsettingen.

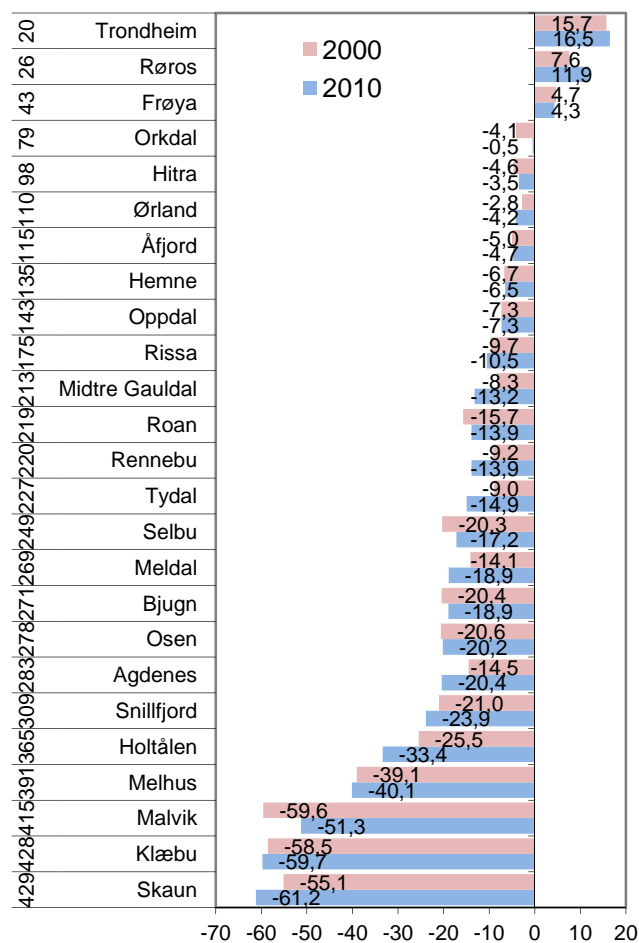
Den tredje kommunen som hadde netto innpendling i 2010 var Frøya, der innpendlingen tilsvarte 4,3 prosent av sysselsettingen i 2010.

Sør-Trøndelag har også mange kommuner med høy netto utpendling. Skaun er den kommunen som har nest høyest netto utpendling i hele landet. Her tilsvarte nettoutpendlingen 61,2 prosent av sysselsettingen i 2010.

Klæbu og Malvik hadde også en netto utpendling som tilsvarte over 50 prosent av sysselsettingen i 2010. Begge disse kommunene var blant de 15 kommunene i landet med høyest netto utpendling i 2010.

Figur 18: Nettopendling i prosent av sysselsettingen i regionene i Sør-Trøndelag i perioden 2000-2010.

Figur 19: Nettopendling i prosent av sysselsetting i kommunene i Sør-Trøndelag i 2000 og 2010. Til venstre vises rangering blant landets 430 kommuner i 2010.

Arbeidsmarkedsintegrasjon

Arbeidsmarkedsintegrasjon er summen av innpendling som andel av arbeidsplasser og utpendling som andel av sysselsatte. Arbeidsmarkedsintegrasjon kan også tolkes som pendlingsmuligheter. Arbeidsmarkedsintegrasjon er et begrep som Telemarksforskning har introdusert, og som har stor strategisk betydning for regional utvikling.

Ingen av regionene i Trøndelag har spesielt høy arbeidsmarkedsintegrasjon i landsammenheng. Orkdalregionen har aller høyest arbeidsmarkedsintegrasjon av regionene i Sør-Trøndelag, og er nummer 27 i landet.

Rørosregionen har litt høyere arbeidsmarkedsintegrasjon enn middels blant regionene. De andre regionene i Sør-Trøndelag har under middels arbeidsmarkedsintegrasjon.

Lavest arbeidsmarkedsintegrasjon av regionene i Sør-Trøndelag har Hitra/Frøya, som kommer på 66. plass blant de 83 regionene i Norge.

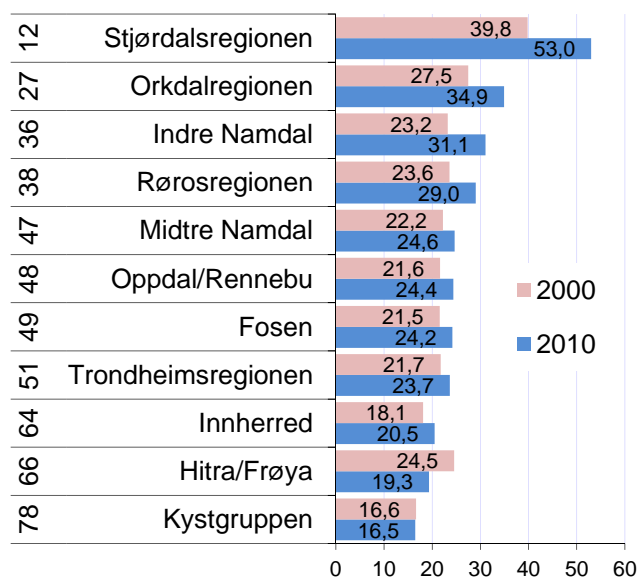
Arbeidsmarkedsintegrasjon i kommunene

Malvik er den kommunen som har høyest arbeidsmarkedsintegrasjon i Sør-Trøndelag, og kommer på 18. plass i landet. Klæbu er nummer 30 i landet. I begge disse to kommunene utgjør summen av innpendling som andel av arbeidsplasser og utpendling som andel av sysselsatte over 110 prosent.

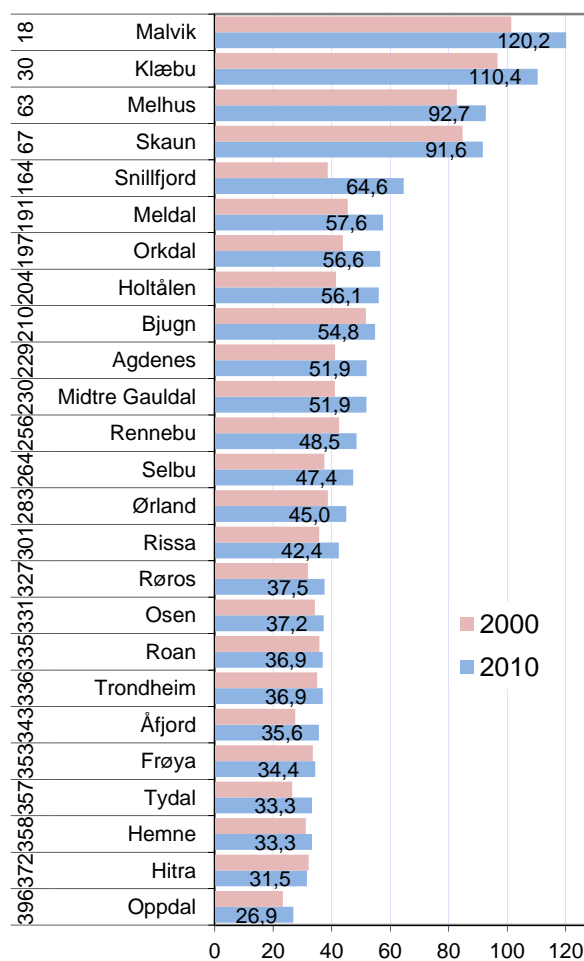
Melhus og Skaun har også høy arbeidsmarkedsintegrasjon, og er nummer 63 og 67 i landet.

I Sør-Trøndelag er det også mange kommuner med lav arbeidsmarkedsintegrasjon. Aller lavest arbeidsmarkedsintegrasjon har Oppdal.

For kommuner med høy arbeidsmarkedsintegrasjon betyr attraktivitet som bosted forholdsvis mye, og man er mindre avhengige av næringsutviklingen i egen kommune.

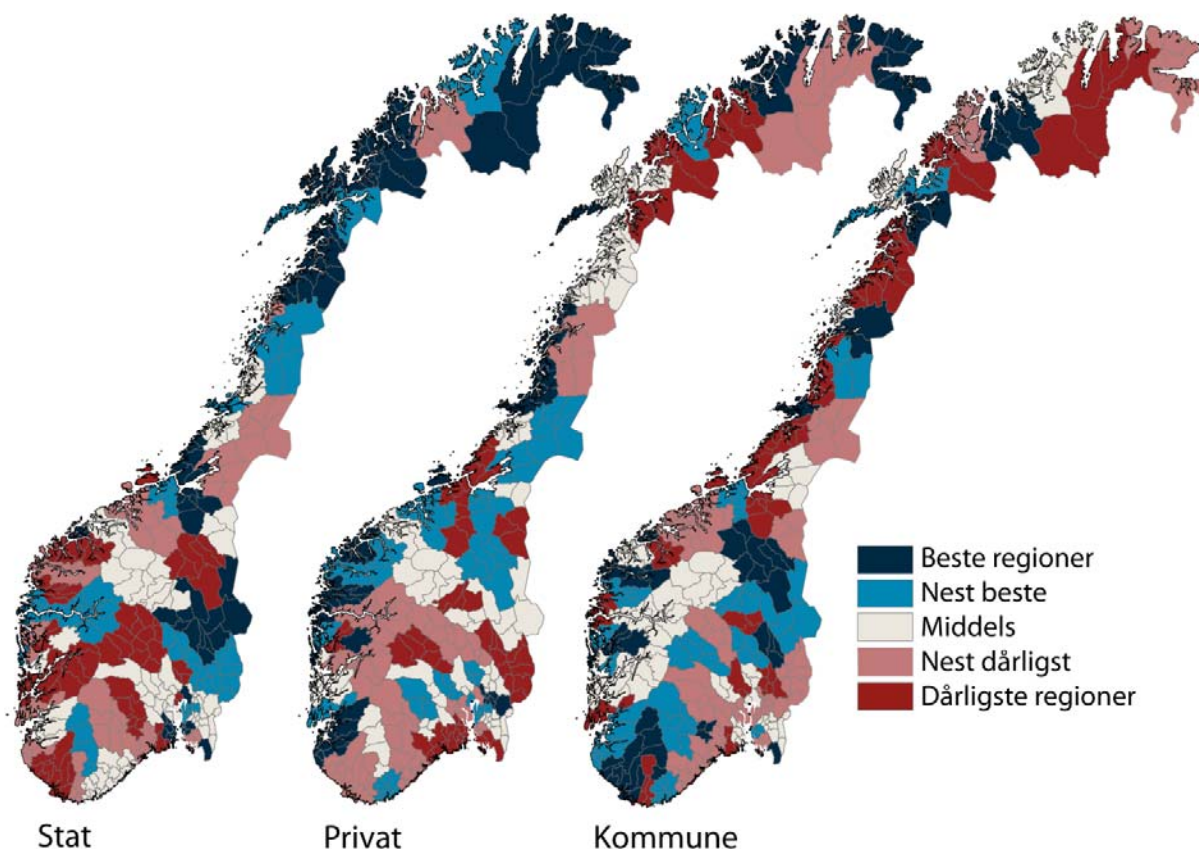

Figur 20: Arbeidsmarkedsintegrasjon i regionene i Trøndelag i 2000 og 2010. Til venstre vises rangering blant landets 83 regioner i 2010.

Figur 21: Arbeidsmarkedsintegrasjon i kommunene i Sør-Trøndelag i 2000 og 2010. Til venstre vises rangering blant landets 430 kommuner i 2010.

2.2 Trender: Vekstbidrag fra ulike sektorer

Figur 22: Vekstbidrag i form av endring i antall arbeidsplasser i prosentpoeng av samlet sysselsetting i årene 2009 og 2010. De 83 regionene er rangert i forhold til hverandre i kartene slik at de danner fem grupper.

I kartene over har vi sett på vekstbidrag til sysselsettingen fra de ulike sektorene statlig sektor, privat sektor og kommunal sektor i 2009 og 2010. Fylkeskommunale arbeidsplasser er ikke med, ettersom disse har bidratt svært lite. I disse to årene har antall arbeidsplasser i privat sektor bidratt med en nedgang på 1,7 prosent av sysselsettingen i Norge, statlig sektor med en vekst på 0,5 prosent og kommunal sektor med en vekst på 0,8 prosent. I kartene er det de relative forskjellene mellom regionene for hver sektor som er markert.

Det er regioner på Vestlandet og i nord som har hatt best utvikling i privat sektor. Hitra/Frøya og Ryfylke har hatt sterkest vekst i næringslivet de siste to årene. Mange distriktsregioner har hatt en relativt god utvikling i næringslivet etter finanskrisen, blant dem mange fiskeriregioner.

Veksten i kommunesektoren er ganske jevnt spredt mellom landsdelene. Mange distrikts-

regioner fikk sterk vekst. Det er litt pussig at mange regioner med svak befolkningsvekst har høy vekst i kommunale arbeidsplasser, mens noen regioner med høy befolkningsvekst har lav vekst. En skulle kanskje tro at antall arbeidsplasser i kommunesektoren var sterkt knyttet til befolkningsutviklingen.

Vestlandet er tapere når det gjelder statlig sektor. Her er det regioner på Østlandet, Trondheimsregionen og mange regioner i nord som har fått vekstimpulser. Det har blitt 12 672 flere statlige arbeidsplasser de siste to årene. 4078 av disse havnet i Oslo, mens Trondheimsregionen fikk en økning på 1124 arbeidsplasser. Over 40 prosent av de nye statlige arbeidsplassene kom altså i Oslo og Trondheim. Statlig sektor har dermed bidratt til å forsterke sentraliseringen i de siste to årene, med unntak av i de nordligste fylkene, der mange distriktsregioner har fått drahjelp fra veksten i statlig sektor.

3. Utdanningsnivå

Utdanningsnivå i befolkning og arbeidsliv er et tema som opptar mange i forbindelse med regional utvikling. Utdanningsnivået i befolkningen varierer mye mellom ulike steder i Norge. I dette kapitlet skal vi først beskrive disse variasjonene. Deretter skal vi se på utdanningsnivået i arbeidsmarkedet, spesielt i privat sektor.

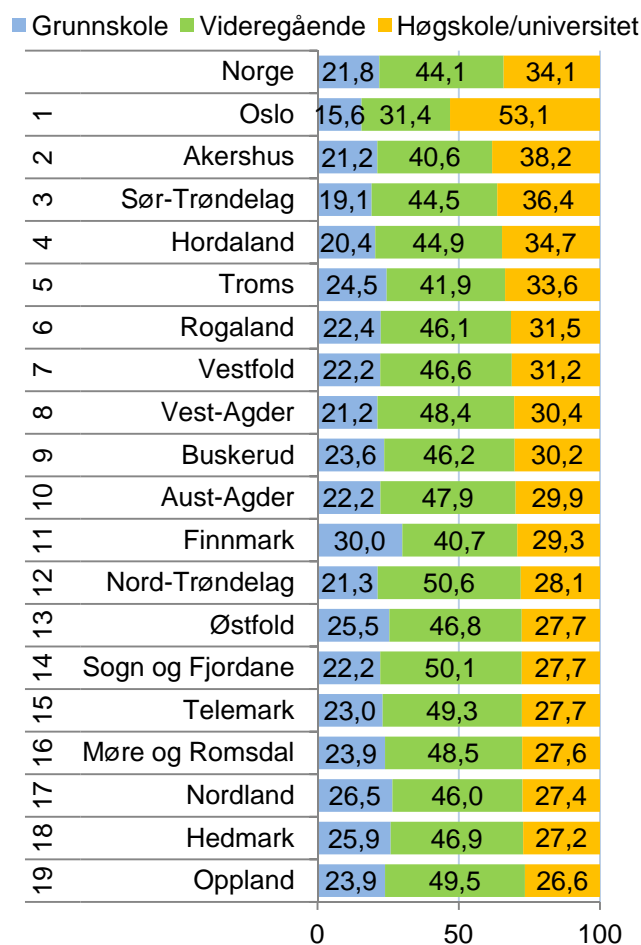
En enkel måte å beskrive utdanningsnivået på, er å fordele befolkningen etter tre nivåer av utdanning: Grunnskole, videregående skole og høgskole/universitet.

I figur 23 ser vi hvordan befolkningen i fylkene er fordelt med hensyn til disse tre nivåene av formell utdanning. Da har vi fordelt den sysselsatte delen av befolkningen etter utdanningsnivået.

Oslo har den klart høyeste andelen høyere utdannede av fylkene. Hele 53,1 prosent av den sysselsatte befolkningen i Oslo har minst tre års utdanning på høgskole eller universitet. Oslo skiller seg ganske mye ut fra de andre fylkene og fra landsgjennomsnittet på 34,1 prosent.

Akershus, Sør-Trøndelag og Hordaland kommer på de neste plassene. Det er bare fire fylker som har høyere andel av høgskole/universitets-utdannede enn den nasjonale andelen. Det er fordi de nasjonale tallene blir dratt kraftig oppover av det høye utdanningsnivået i Oslo.

Sør-Trøndelag har tredje lavest andel av befolkning som bare har grunnskole. Her skårer de bedre enn Akershus.

Figur 23: Andelen av den sysselsatte befolkningen i fylkene med ulik grad av utdanning i 2010. Øverst ser vi tallene for hele landet.

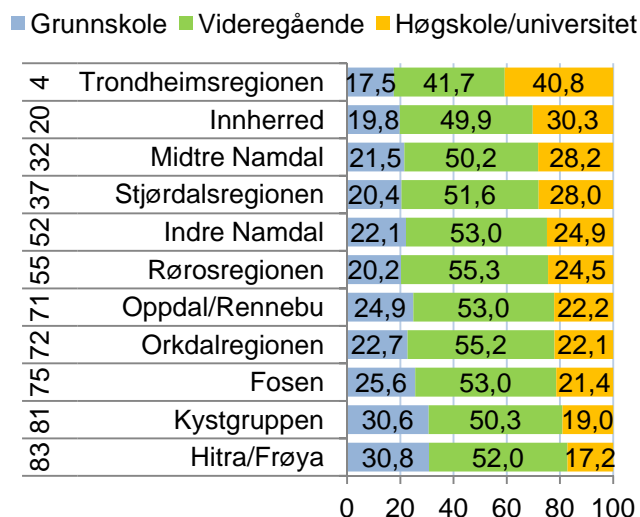
Utdanningsnivå i regionene

Av regionene i Trøndelag har Trondheimsregionen suverent høyest andel høyere utdannede i den sysselsatte befolkningen. Trondheimsregionen er nummer fire av regionene i landet med hensyn til andel med høyere utdanning.

De andre regionene i Sør-Trøndelag har alle lavere andel høyere utdannede i befolkningen enn middels av regionene.

Hitra/Frøya har faktisk den laveste andel høyere utdannede av alle regionene.

Det er dermed store kontraster i grad av utdanning mellom regionene i Trøndelag.

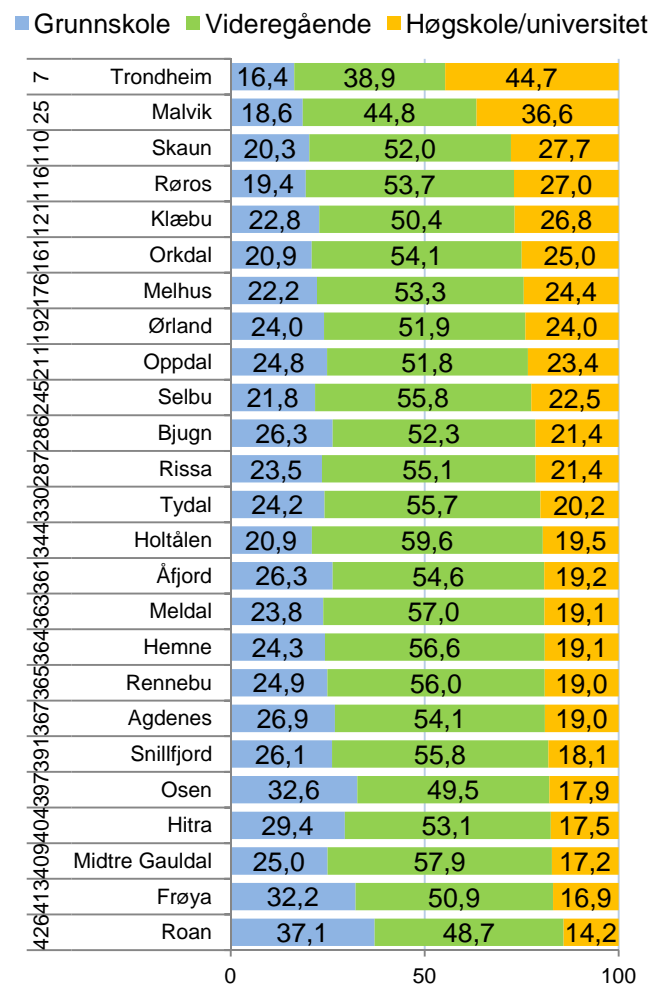
Figur 24: Andel av sysselsatt befolkning med ulik grad av utdanning i regionene i Trøndelag i 2010. Rangering blant de 83 regionene i landet til venstre.

Utdanningsnivå i kommunene

Trondheim har sjuende høyeste andel høyere utdannede av alle kommunene i landet. 44,7 prosent av de som er sysselsatte i Trondheim har høyere utdanning. Malvik ligger også høyt med sin 25. plass. Deretter er det et sprang ned til Skaun og Røros på de neste plassene.

Mange kommuner ligger ganske lavt.

I Roan har 14,2 prosent av de sysselsatte høyere utdanning. Det er bare fire kommuner i landet som ligger lavere.

Figur 25: Andel av sysselsatt befolkning med ulik grad av utdanning i kommunene i Sør-Trøndelag i 2010. Ranging blant de 430 kommunene i landet til venstre.

3.1 Utdanningsnivå i næringslivet

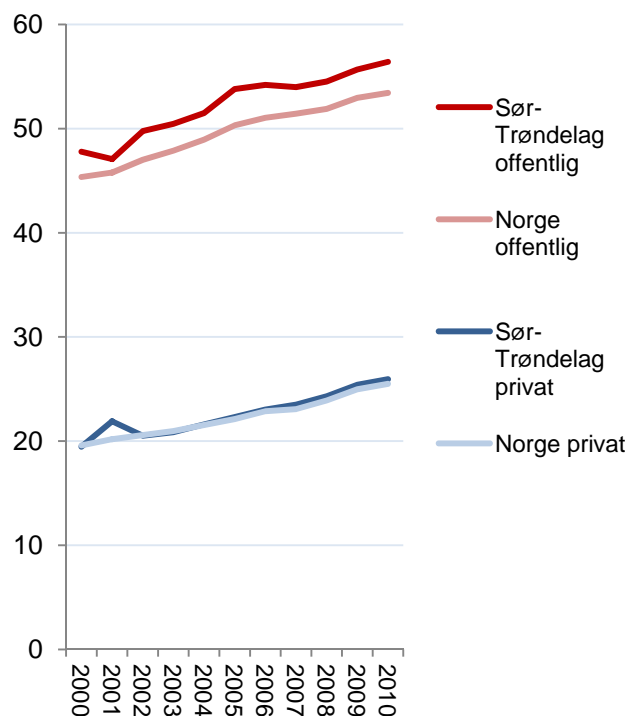
Utdanningsnivået i næringslivet er av spesiell interesse, ettersom utdanningsnivået kan ha betydning for innovasjonsevne og vekstkraft i næringslivet.

Utdanningsnivået i næringslivet er generelt lavere enn utdanningsnivået i offentlig sektor. I offentlig sektor i Norge hadde 53,4 prosent av de ansatte høyere utdanning i 2010. Det er spesielt i staten at utdanningsnivået er høyt. I privat sektor var andelen med høyere utdanning 25,5 prosent.

Andel høyere utdannede har økt jevnt, både i privat og offentlig sektor, siden 2000.

I Sør-Trøndelag er andel med høyere utdanning høyere enn det nasjonale nivået både i privat og offentlig sektor. Nivået i offentlig sektor er klart over nivået til offentlig sektor på landsbasis.

Andelen høyere utdannede i privat sektor i Sør-Trøndelag er nesten likt med nivået på landsbasis.

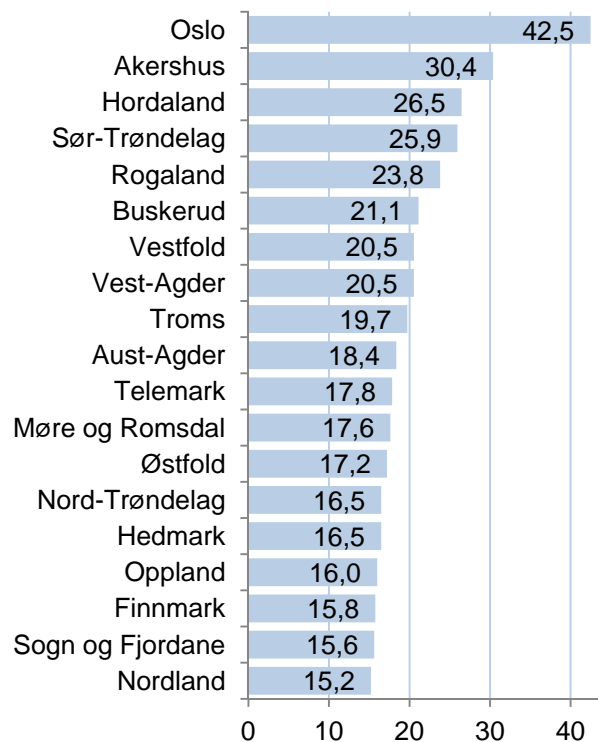

Figur 26: Andel ansatte med høyere utdanning i privat og offentlig sektor i Sør-Trøndelag og Norge i perioden 2000-2010.

Forskjeller mellom fylkene

Oslo har mye høyere andel høyere utdannet personell i næringslivet enn de andre fylkene. Hele 42,5 prosent av de ansatte i næringslivet i Oslo har høyere utdanning. Akershus er nummer to, med en andel med høyere utdanning på 30,4 prosent. Hordaland, Sør-Trøndelag og Rogaland kommer på de neste plassene, før det er et lite hopp ned til Buskerud.

Næringslivet i Sør-Trøndelag har en andel høyere utdannende arbeidstakere på 25,9 prosent.

Figur 27: Andel ansatte med høyere utdanning i næringslivet i fylkene i 2010.

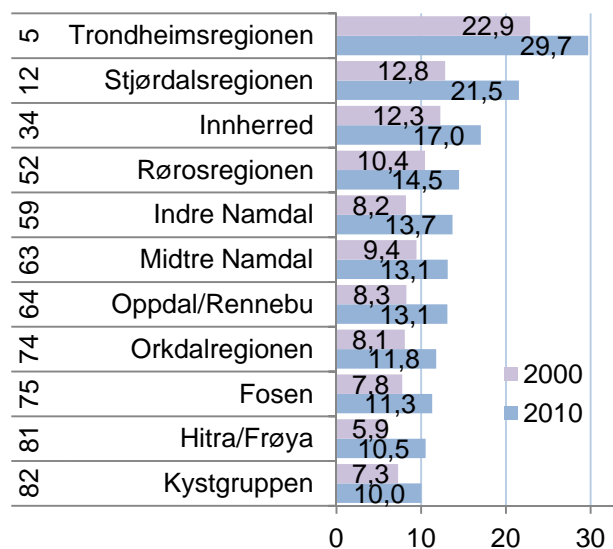
Næringslivet i regionene

Andel arbeidstakere med høyere utdanning i næringslivet i regionene i Trøndelag er vist i figur 28.

Trondheimsregionen har det femte høyeste kompetansenivået i næringslivet av alle regionene i landet. Nesten 30 prosent av de ansatte i næringslivet i Trondheimsregionen har høyere utdanning.

Rørosregionen ligger noe under middels som nummer 52.

De andre regionene ligger klart under middels. Hitra/Frøya har tredje lavest andel med høyere utdanning i næringslivet av alle regionene i landet.

Figur 28: Andel ansatte med høyere utdanning i næringslivet i regionene i Trøndelag. Rangeringsnummer blant de 83 regionene i landet for 2010 til venstre.

Kommunene

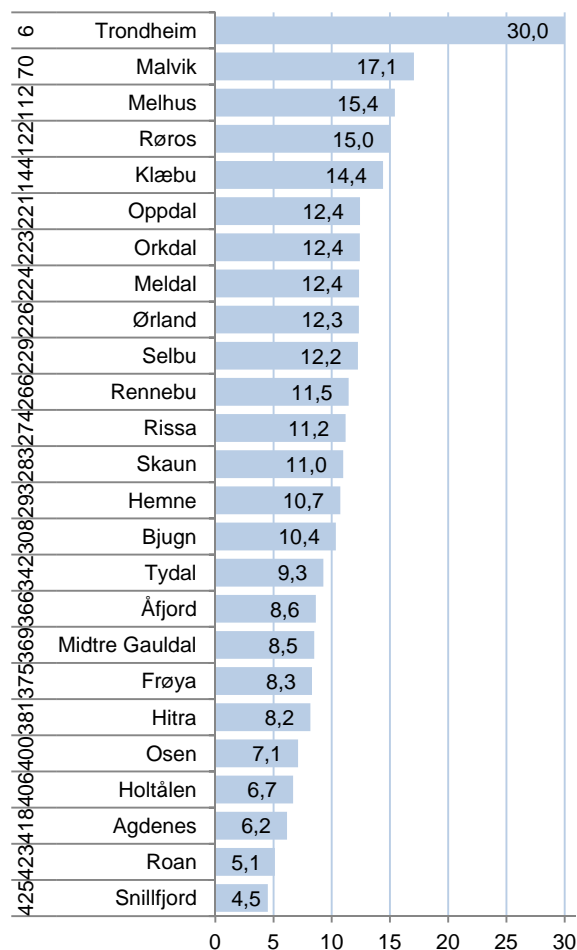
I figur 29 er andel arbeidstakere med høyere utdanning i næringslivet i kommunene i Sør-Trøndelag vist.

Trondheim har sjettede høyeste andel høyere utdannede i næringslivet av alle kommunene i landet. 30 prosent av alle ansatte i næringslivet i Trondheim har høyere utdanning.

Det er stor kontrast mellom næringslivet i Trondheim og resten av fylket. Malvik på andreplass i fylket har 17,1 prosent, som bare er litt over halvparten av nivået i Trondheim.

De fleste kommunene i Sør-Trøndelag har en andel ansatte med høyere utdanning i næringslivet som er under middels av kommunene i Norge.

Roan og Snillfjord er blant de ti kommunene i landet med lavest andel ansatte med høyere utdanning i næringslivet.

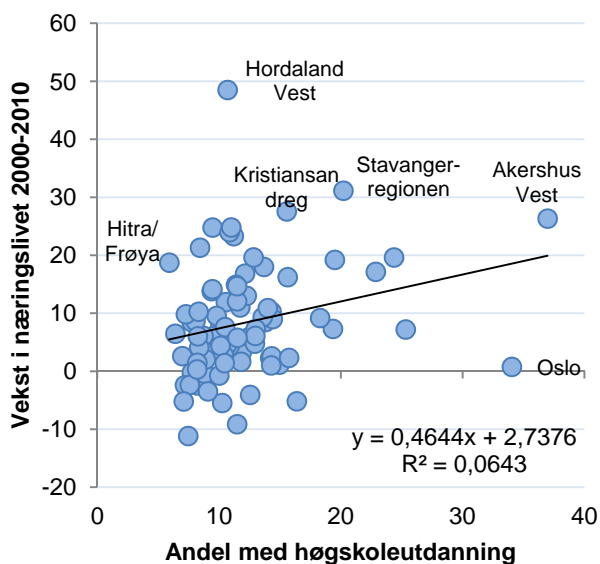

Figur 29: Andel ansatte med høyere utdanning i næringslivet i kommunene i Sør-Trøndelag i 2010. Rangeringsnummer blant de 430 kommunene i landet til venstre.

3.2 Utdanningsnivå og regional utvikling

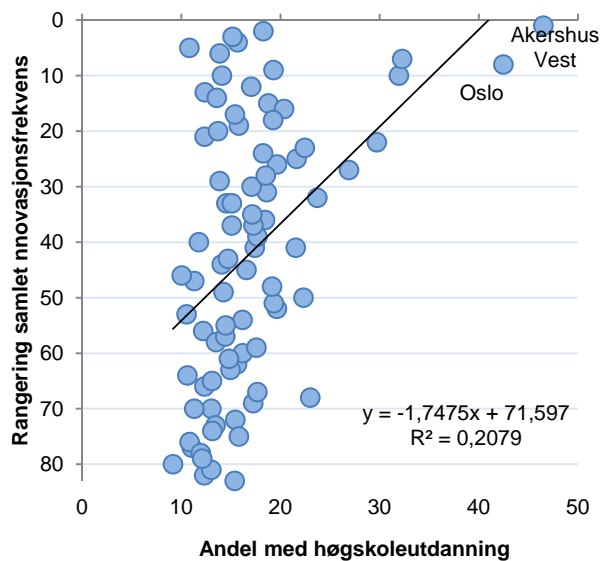
Det er to argumenter for at et høyt utdanningsnivå i næringslivet vil stimulere til regional utvikling gjennom økonomisk vekst. For det første pekes det ofte på at Norge som et høystland har best vekstbetingelser i kompetanseintensive næringer. Dermed vil regioner med et høyt utdanningsnivå få bedre vekst enn regioner med et lavt utdanningsnivå i næringslivet. Regioner med lavt utdanningsnivå vil stå overfor en stadig sterkere konkurranse fra utlandet. Et annet argument er at næringsliv med et høyt utdanningsnivå er mer innovativt og dermed bedre rustet for vekst.

Vi kan se på den direkte sammenhengen mellom utdanningsnivå og vekst i næringsliv i norske regioner.

Figur 30: Sammenhengen mellom utdanningsnivå i næringslivet i 2000 og vekst i næringslivet fra 2000 til 2010 i de 83 politiske regionene i Norge.

Som vi kan se av figur 30, er det en positiv, men ganske svak sammenheng mellom utdanningsnivå og vekst i næringslivet. En region som Hitra/Frøya var blant regionene med lavest utdanningsnivå, men har likevel hatt sterk vekst, mens Oslo har hatt svært lav vekst, til tross for nest høyest utdanningsnivå. Høyt utdanningsnivå i en region kan tenkes å gi bedre vekstbetingelser, men sammenhengene synes ikke å være sterke.

Figur 31: Sammenhengen mellom utdanningsnivå i næringslivet i 2010 og regionenes rangering mht. samlet innovasjonsfrekvens i de 83 politiske regionene i Norge.

I figur 31 ser vi at utdanningsnivået og næringslivets innovasjon har en positiv sammenheng. Denne sammenhengen synes å være tydeligere enn for vekst.

Utdanningsnivået har en spesielt sterk sammenheng med regionenes størrelse. Urbane og folkerike regioner har klart høyest utdanningsnivå i næringslivet. Disse regionene har også best betingelser for både vekst og innovasjon. Dermed er det ikke lett å avdekke hvordan utdanningsnivå, vekst og innovasjon egentlig henger sammen med slike enkle analyser.

Utdanningsnivået avspeiler de direkte behovene i arbeidsmarkedet. Dermed kan en bare få økt utdanningsnivå gjennom at næringslivet får flere stillinger hvor det kreves utdanning, eller reduserer antall stillinger hvor utdanning ikke er påkrevet. Behovet for utdanning er svært bransjeavhengig. F. eks. er reiseliv en bransje med lite behov for utdannede, mens det er en høy andel utdannede innenfor forretningsmessig tjenesteyting.

Dersom en region ønsker å oppnå høyere kompetansenivå i næringslivet, kan det oppnås gjennom å vri bransjestrukturen i retning av kompetansekrevede næringer, eller å stimulere alle bedrifter uansett næring til å heve kompetansekravene.

4. NæringsNM

NæringsNM er utviklet for å måle hvordan næringslivet presterer i ulike områder i Norge. For å måle næringsutviklingen i en kommune, ser vi på fire mål: Nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse¹.

NæringsNM	Nyetableringer	<ol style="list-style-type: none"> 1. Etableringsfrekvens: Antall nyregistrerte foretak som andel av eksisterende foretak i begynnelsen av året 2. Bransjustert etableringsfrekvens: Basert på etableringsfrekvens, justert for effekten av bransjestrukturen 3. Vekst i antall foretak: Etableringsfrekvensen fratrukket nedlagte foretak
	Lønnsomhet	<ol style="list-style-type: none"> 4. Andel foretak med positivt resultat før skatt 5. Bransjustert lønnsomhet: Andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for effekten av bransjestrukturen 6. Andel foretak med positiv egenkapital
	Vekst	<ol style="list-style-type: none"> 7. Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen (KPI) 8. Andel foretak med realvekst justert for effekten av bransjestrukturen 9. Andel foretak med vekst i verdiskaping
	Næringslivets størrelse	<ol style="list-style-type: none"> 10. Antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen

Nyetableringer i regioner og kommuner blir målt med tre indikatorer. Den første, etableringsfrekvens, måler antall nyregistrerte foretak i forhold til eksisterende antall foretak i begynnelsen av året. Bransjustert etableringsfrekvens er etableringsfrekvensen fratrukket virkningen av bransjestrukturen i regioner og kommuner. Denne indikatoren viser om regionen har få eller mange etableringer når vi tar hensyn til at etableringsfrekvensen varierer mye mellom ulike bransjer. Den tredje indikatoren er vekst i antall foretak. Dette vil være etableringsfrekvensen fratrukket frekvensen av nedlagte foretak.

Lønnsomheten i regionenes næringsliv blir målt med tre indikatorer. Den første er andel foretak med positivt resultat før skatt. I tillegg har vi målt andel lønnsomme foretak justert for bransjestrukturen. Den tredje indikatoren er andel foretak med positiv egenkapital.

Vekst i regionene er målt med andel foretak med omsetningsvekst større enn prisstigningen. Også

her har vi en andre indikator som justerer for bransjestruktur. Den tredje indikatoren er andel foretak med vekst i verdiskaping.

Indikatoren ”næringslivets størrelse” er antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen.

For hver indikator rangeres regioner og kommuner. Rangeringsnumrene legges så sammen innenfor hver gruppe.

Til slutt summeres rangeringsnumrene for de fire indeksene nyetablering, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Den regionen og kommunen som har lavest sum, kommer ut som vinner av årets NæringsNM.

4.1 Nyetableringer

For å sammenlikne etableringsaktiviteten mellom ulike områder, bruker vi tre ulike indikatorer. *Etableringsfrekvensen* er antall nyregistrerte foretak i ett år i prosent av eksisterende foretak i begynnelsen av samme år. *Bransjejustert etableringsfrekvens* er et mål for hvor mange nyetableringer det er når vi justerer for effekten av bransjestrukturen. Den siste indikatoren for etableringer er *vekst i antall foretak*, som er etableringsfrekvensen fratrukket andelen som legges ned.

Etableringsfrekvens i Sør-Trøndelag

I figur 32 ser vi hvordan etableringsfrekvensen i Sør-Trøndelag og Norge har beveget seg siden 2001.

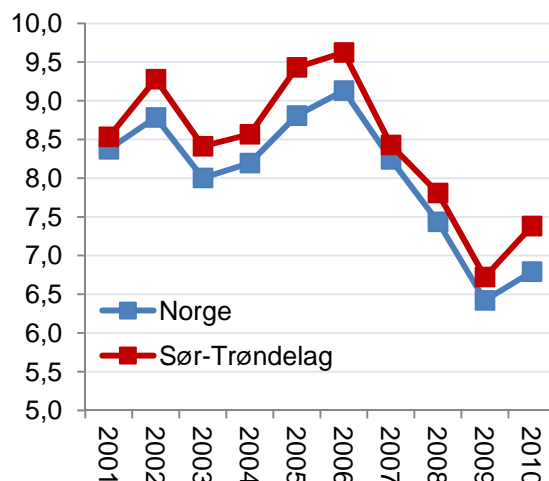
Etableringsfrekvensen i Norge sank mye fra 2006 til 2009. I 2010 har etableringsfrekvensen blitt litt høyere, men er fremdeles på et lavt nivå i forhold til tidligere.

Etableringsfrekvensen i Sør-Trøndelag har i store trekk fulgt utviklingen nasjonalt. I 2010 økte etableringsfrekvensen i Sør-Trøndelag mer enn i landet ellers.

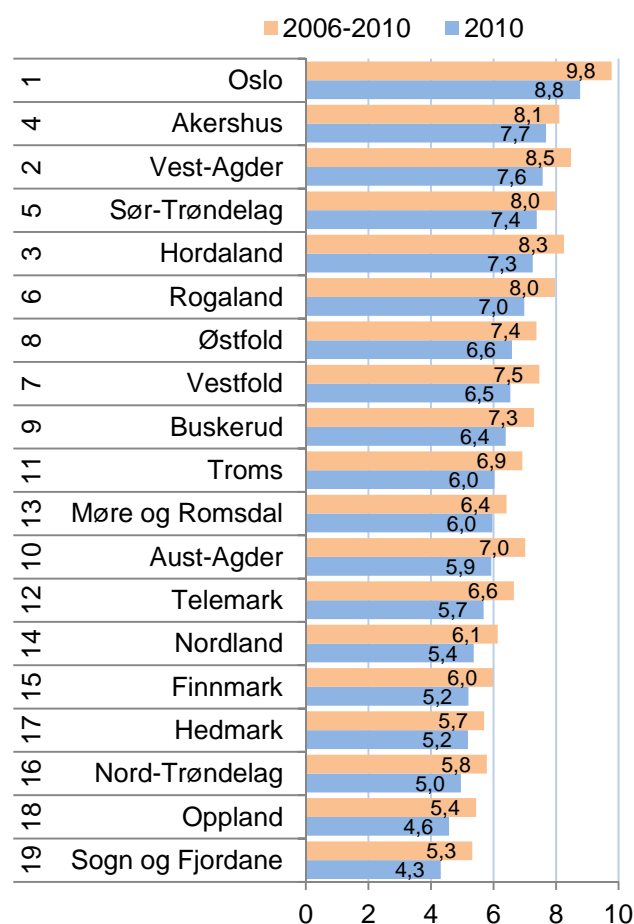
Etableringsfrekvens i fylkene

I figur 33 er etableringsfrekvensen for alle fylkene i 2010 samt gjennomsnitt siste fem år vist. Det er en ganske stor stabilitet i rekkefølgen mellom fylkene når det gjelder etableringsfrekvens. Oslo er alltid på topp. I 2010 er Akershus, Vest-Agder og Sør-Trøndelag på de neste plassene.

Sør-Trøndelag er rangert på femteplass når det gjelder etableringsfrekvens for de siste fem årene.

Figur 32: Etableringsfrekvens i Sør-Trøndelag og Norge i perioden 2001-2010.

Figur 33: Etableringsfrekvens i fylkene i 2010 og gjennomsnitt for siste fem år. Tallene til venstre er rangering for etableringsfrekvensen siste fem år.

Vekst i antall foretak

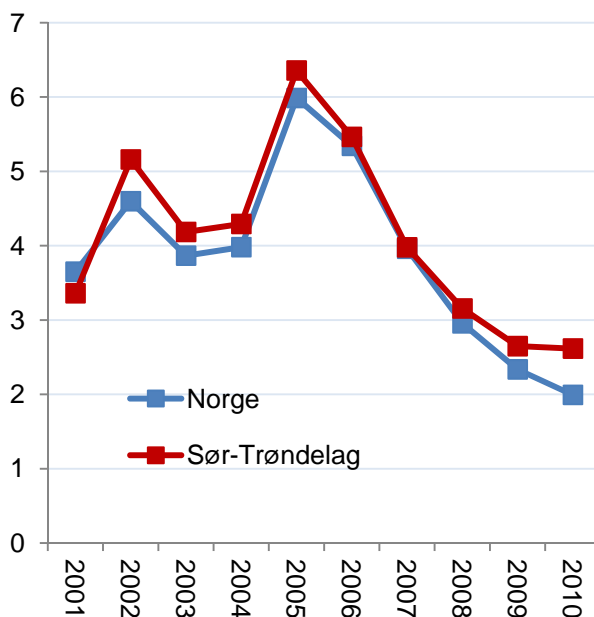
I figur 34 ser vi utviklingen i vekst i antall foretak. Det er det samme som etableringsfrekvensen fratrukket nedleggingsraten.

Veksten i antall foretak i Norge var på det høyeste nivået i 2005, og har deretter sunket hvert år. Fra 2001 til 2006 var det høyere vekst i antall foretak enn veksten i økonomien skulle tilsi. Kanskje skyldes noe av veksten f. eks. at mange etablerte foretak for å få registrert domene på Internett?

Det tilsynelatende lave nivået på veksten i antall foretak de to siste årene er kanskje en normalisering til et mer naturlig nivå.

Sør-Trøndelag hadde en lavere nedgang i vekst i antall foretak i 2010 enn ellers i landet, og fikk dermed en vekst i antall foretak som var godt over veksten på landsbasis.

Sør-Trøndelag er rangert som nummer fire av fylkene når det gjelder vekst i antall foretak i 2010.

Figur 34: Årlig vekst i antall foretak i Sør-Trøndelag og Norge i perioden 2001-2010.

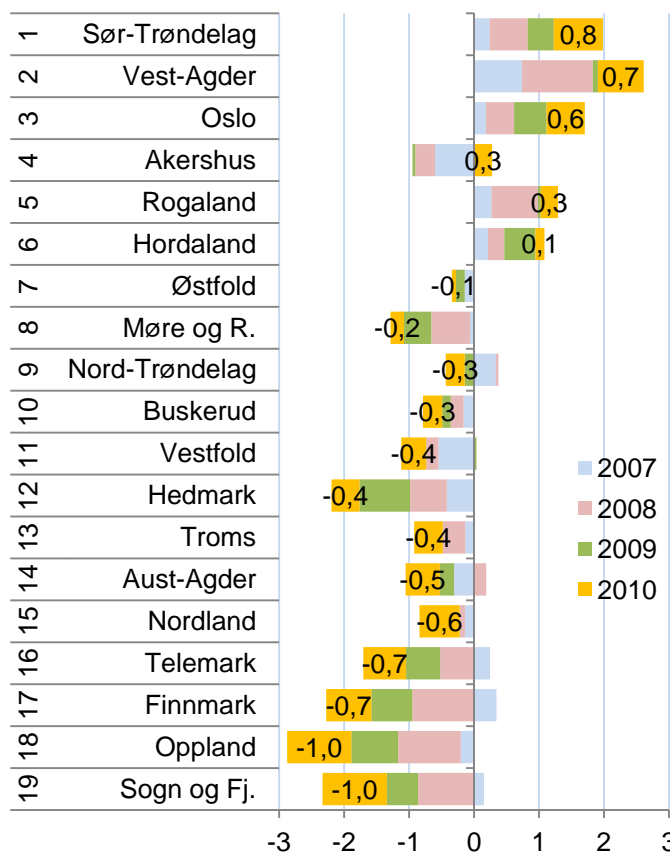
Bransjustert etableringsfrekvens

Det er store variasjoner i etableringsfrekvens mellom ulike bransjer. Områder som har en stor andel av næringslivet i bransjer med høy etableringsfrekvens, vil automatisk få en høyere etableringsfrekvens enn områder med mange foretak i bransjer med lav etableringsfrekvens.

Vi beregner den bransjusterte etableringsfrekvensen som avstanden mellom faktisk og forventet etableringsfrekvens, gitt bransjestrukturen. Det gir en indikator som ikke favoriserer steder med gunstig næringsstruktur.

Sør-Trøndelag er beste fylke i 2010. Etableringsfrekvensen i Sør-Trøndelag var 0,8 prosent høyere enn bransjestrukturen tilsier. Sør-Trøndelag har hatt høy bransjustert etableringsfrekvens i de fire siste årene.

Fylker som Vest-Agder, Sør-Trøndelag, Oslo, Rogaland og Hordaland har hatt høyest bransjustert etableringsfrekvens de siste fire årene. I 2010 hadde også Akershus høy bransjustert etableringsfrekvens. Dette er fylker med høy befolkningsvekst. Fylker med vekst i befolkning har bedre bransjustert etableringsfrekvens enn fylker med nedgang i folketallet.

Figur 35: Bransjustert etableringsfrekvens for fylkene i 2007, 2008, 2009 og 2010. Fylkene er rangert etter bransjustert etableringsfrekvens for 2010.

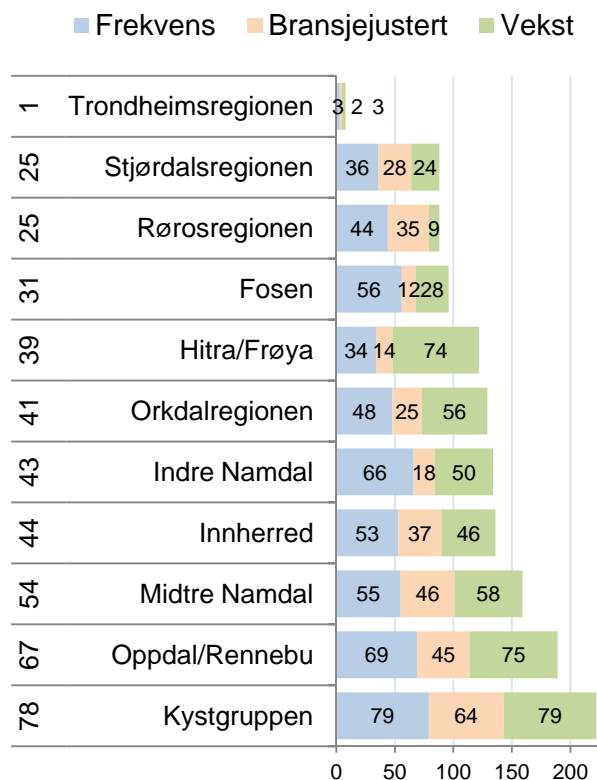
Etableringer i regionene

For å oppsummere resultatene har vi laget en etableringsindeks, der vi har satt de tre delindikatorene sammen til en samlet etableringsindeks. Vi har summert rangeringsnumrene for å komme fram til de regionene som er best samlet sett når det gjelder etableringsfrekvens, vekst i antall foretak og bransjejustert etableringsfrekvens.

Trondheimsregionen er den beste regionen i landet på etableringsindeksen 2010.

Rørosregionen, Fosen, Hitra/Frøya og Orkdalregionen er alle bedre enn middels av regionene i landet i 2010.

Oppdal/Rennebu er eneste region i Sør-Trøndelag som var under middels i 2010, med sin 67. plass.

Figur 36: Etableringsindeksen for regionene i Trøndelag. Rangeringer blant de 83 regionene i landet med hensyn til de tre ulike etableringsindikatorene er vist i figuren og rangering for den samlede etableringsindeksen i 2010 er vist til venstre.

Regionenes utvikling på etableringsindeksen

I figur 37 ser vi regionenes utvikling på etableringsindeksenⁱⁱ.

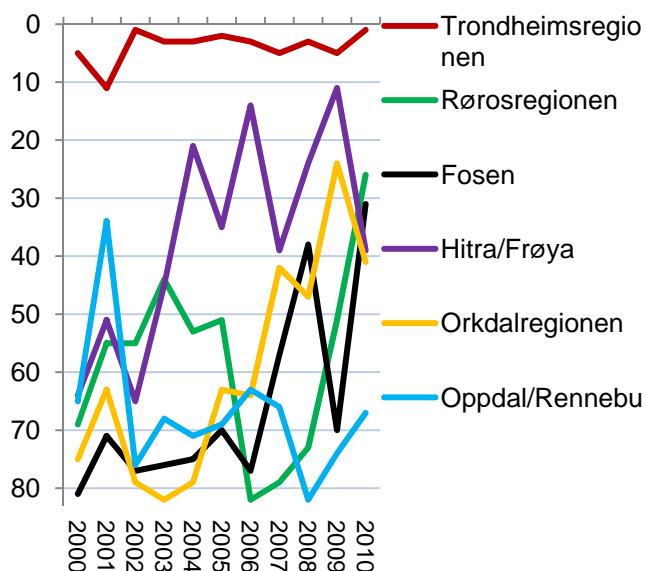
Trondheimsregionen har alltid vært blant de beste etableringsregionene i landet. Førsteplassen har imidlertid bare gått til Trondheimsregionen en gang tidligere, i 2002.

Hitra/Frøya har vært nest best i Sør-Trøndelag i mange år, men sank ganske mange plasser i 2010.

Rørosregionen og Fosen gjorde sine beste resultat noen sinne i 2010.

Orkdalregionen falt en del plasseringer i 2010, men er likevel høyt rangert i forhold til tidligere. Orkdalregionen var blant de dårligste i landet i årene 2002-2004.

Oppdal/Rennebu har svake plasseringer etter 2001, men har forbedret seg mange plasser etter å ha blitt nest sist i 2008.

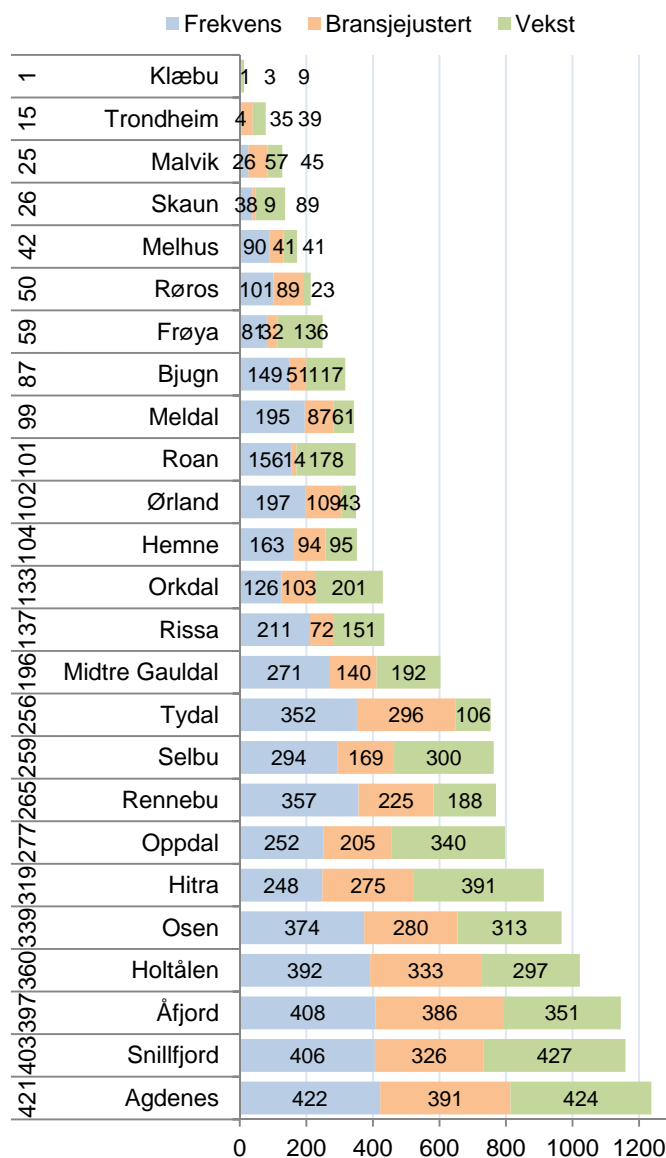
Figur 37: Regionene i Sør-Trøndelag, utvikling på etableringsindeksen i perioden 2000-2010.

Etableringsindeksen for kommunene

Klæbu er nummer én av 430 kommuner på etableringsindeksen for 2010. Trondheim ble nummer 15, Malvik nummer 25 og Skaun nummer 26. Trondheim har hatt stabilt gode resultat og er beste kommune i landet dersom vi ser på resultatene fra 2000 til 2010.

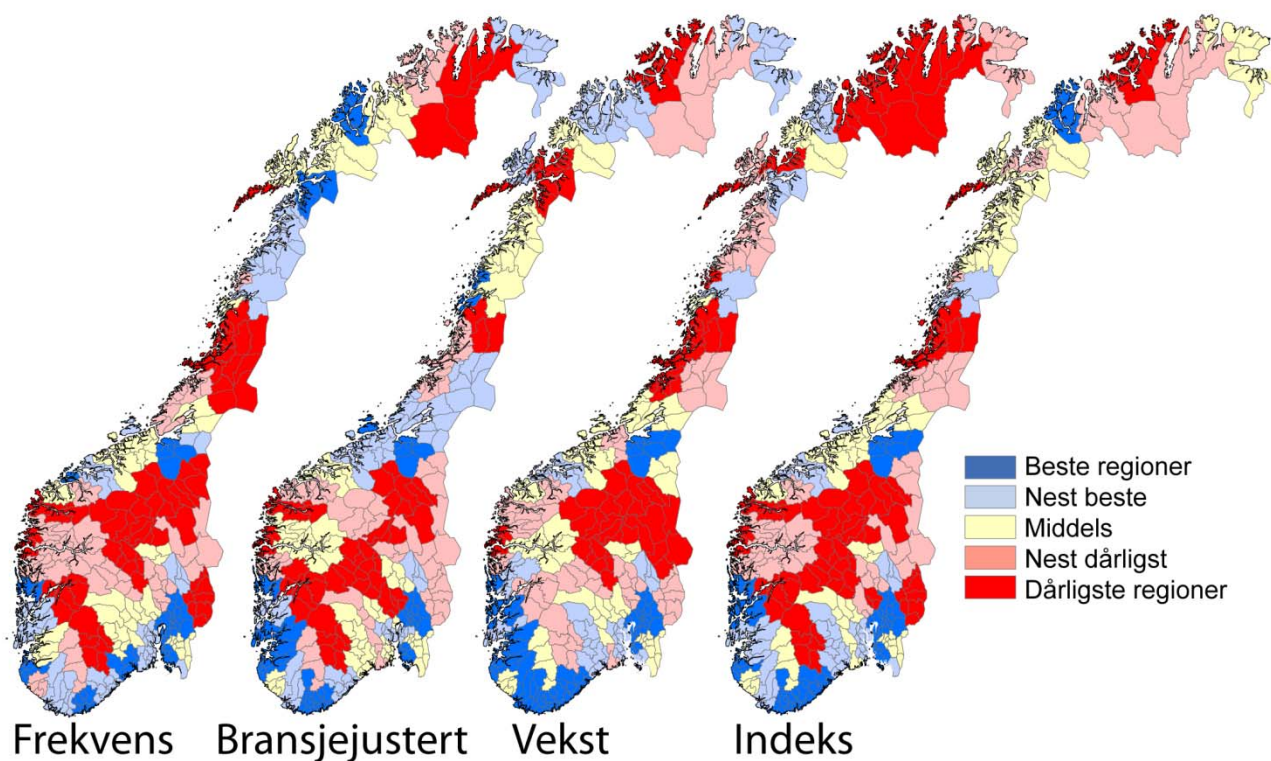
Utenom kommunene i Trondheimsregionen fikk Røros et godt resultat i 2010 med en 50. plass, mens Frøya ble nummer 59. Nabokommunen Hitra gjorde det overraskende svakt i 2010 med en 319. plass.

Åfjord, Snillfjord og Agdenes gjorde det dårligst av kommunene i fylket i 2010. Disse kommunene har også gjort det svakt sammenlagt de siste ti årene.

Figur 38: Etableringsindeksen for kommunene i Sør-Trøndelag. Rangering blant de 430 kommunene i landet med hensyn til de tre ulike etableringsindikatorerne er vist i figuren og rangering for den samlede etableringsindeksen i 2010 er vist til venstre.

Regionale mønstre

Figur 39: Etableringsaktiviteten i regionene i årene 2008-2010.

De tre ulike indikatorene for etablering viser i stor grad det samme mønsteret, men med noen nyanser.

Etableringsfrekvensen er høyest i regionene som enten har en større by som kjerne, eller som ligger tett opp til en større by. Oslo, Bergen og Trondheimsregionen har høyest etableringsfrekvens av regionene.

Bransjejustert etableringsfrekvens viser et litt annet mønster. Nå er det Trondheimsregionen, Kristiansandregionen og Hordaland Vest som er de tre beste regionene. Fremdeles er det mange byregioner blant de med høyest frekvens, men nå er det også noen distriktsregioner som blander seg inn i den beste kategorien. Dette er regioner som Hittera/Frøya, Ytre Helgeland, HALD og Ryfylke.

Regioner med høyest vekst i antall foretak består også for det meste av byregioner. Nå er det Kristiansandregionen, Akershus Vest og Trondheimsregionen som er høyest rangert. Ryfylke, Sunnhordland og Lister er litt utypiske regioner som kommer med blant de beste.

Alle de tre etableringsindikatorene har det til felles at de har en sterk positiv sammenheng med regio-

nens befolkningsstørrelse og regionens befolkningsvekst. Det er spesielt etableringsfrekvensen som i stor grad blir bestemt av befolkningsstørrelse og vekst. Befolkningstette områder har en bransjestruktur med mye tjenesteytende næringer. Dette er næringer med høy etableringsfrekvens. Dette gjør at byer automatisk får en høyere etableringsfrekvens enn distriktene.

Når vi bransjejusterer etableringsfrekvensen, blir effekten av bransjestrukturen nøytralisert. Da er ikke befolkningsstørrelsen lenger signifikant. Befolkningsveksten betyr imidlertid mye for den bransjejusterte etableringsfrekvensen.

For veksten i antall foretak er både befolkningsstørrelse og befolkningsvekst signifikante. Befolkningsveksten betyr imidlertid mer enn størrelsen.

De stabile mønstrene mellom befolkningsstørrelse, befolkningsvekst og etableringsfrekvens tyder på at høy etableringsaktivitet er et resultat av vekst. Vi får høy etableringsaktivitet i vekstregioner. I mindre grad ser det ut til at høy etableringsaktivitet skaper vekst. Det er også vanskelig å påvise at steder som har satset mye på nyetablering faktisk påvirker etableringsaktiviteten målbart.

4.2 Lønnsomhet

Vi måler lønnsomheten i næringslivet i regionene ved hjelp av tre indikatorer. Den første indikatoren er *andel foretak med positivt resultat før skatt*. Andel lønnsomme foretak varierer mellom bransjer. Den andre indikatoren er derfor *andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for bransjestrukturen i regionene*. Den tredje indikatoren er *andel foretak med positiv egenkapital*. Den endelige lønnsomhetsindeksen er basert på regionenes rangering med hensyn til de tre lønnsomhetsindikatorer.

Andel lønnsomme foretak

Andel lønnsomme foretak i Norge falt sterkt fra 2007 til 2008. Nivået i 2008 ble likt med det forrige bunnåret 2001.

I de to siste årene har andel lønnsomme foretak økt igjen, men er fremdeles langt under nivået fra de gode årene 2004-2006.

Andel lønnsomme foretak i Sør-Trøndelag har ligget nær landsgjennomsnittet i mange av årene i perioden 1998-2010. De siste fem årene har lønnsomheten vært lavere enn landsgjennomsnittet, og i 2007 og 2008 var forskjellen ganske stor. I 2010 hadde 67,1 prosent av foretakene i både Sør-Trøndelag og i Norge overskudd.

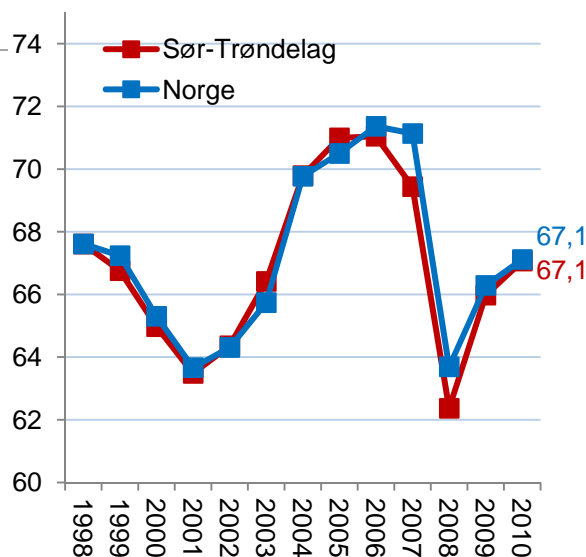
Lønnsomhet i fylkene

Rogaland hadde den høyeste andelen lønnsomme foretak av alle fylkene i 2010, for åttende år på rad. Deretter kommer Oslo og Hordaland.

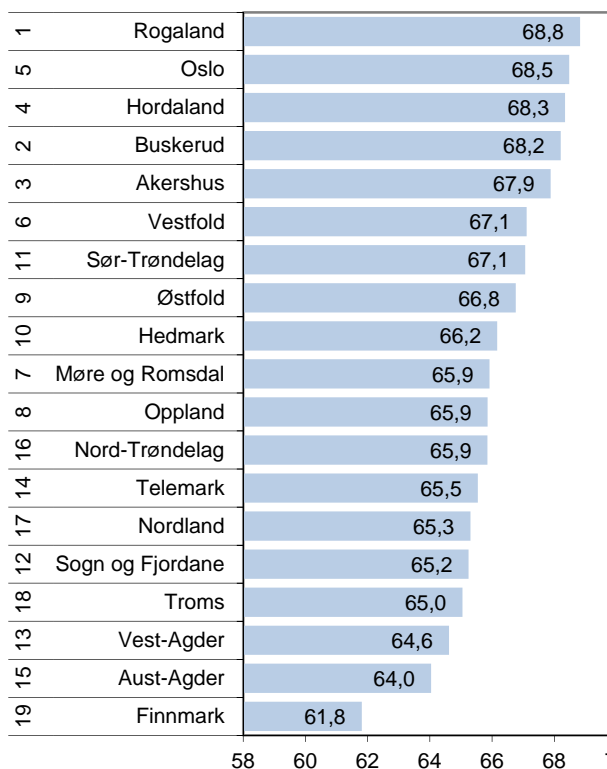
Finnmark hadde vesentlig lavere lønnsomhet enn de andre fylkene.

Sør-Trøndelag ble rangert som nummer sju av fylkene, til tross for å ha en lønnsomhet lik gjennomsnittet i landet. Fylkene på toppen har mange foretak med høy lønnsomhet, og drar snittet opp.

Ser vi på gjennomsnittlig lønnsomhet de siste fem årene, er Sør-Trøndelag rangert som nummer elleve av 19 fylker.

Figur 40: Andel foretak med positivt resultat før skatt i Sør-Trøndelag og Norge i perioden 1998-2010.

Figur 41: Andel foretak med positivt resultat før skatt i fylkene i 2010. Rangering blant fylkene for siste fem år er vist helt til venstre.

Lønnsomhetsindeksen for regioner

Lønnsomhetsindeksen er satt sammen av tre indikatorer: Andel foretak med positivt resultat før skatt, bransjejustert andel lønnsomme foretak, og andel foretak med positiv egenkapital.

Kystgruppen er kanskje overraskende den regionen som kommer best ut på lønnsomhetsindeksen i 2010 av regionene i Trøndelag, og er nummer sju i Norge. Dette er første året Kystgruppen er rangert over middels.

Trondheimsregionen gjør det nest best i Trøndelag, og er nummer 13 i landet. Trondheimsregionen gjør det best på andel lønnsomme bedrifter og for bransjejustert lønnsomhet.

Rørosregionen gjør det litt bedre enn middels for 2010, med en 36. plass, men svakere for siste fem år.

Orkdalregionen gjør det rundt middels både for 2010 og for siste fem år.

Oppdal/Rennebu gjør det litt under middels for både 2010 og for siste fem år.

Hitra/Frøya er rangert på 57. plass for 2010, men er spesielt lavt rangert for siste fem år, der regionen kommer som nummer 80 av 83 regioner.

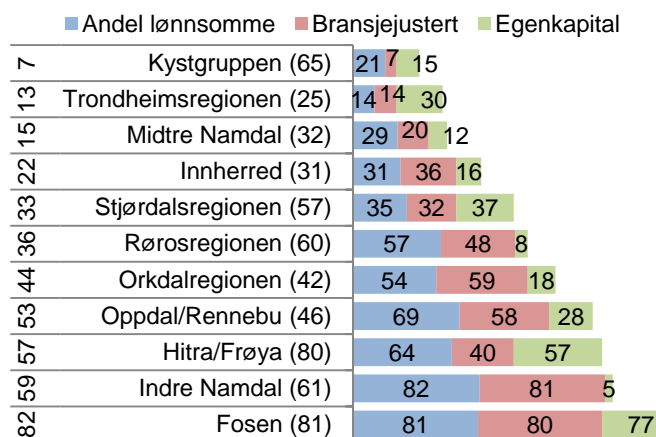
Fosen gjør det spesielt svakt. Fosen er nest lavest rangert for 2010, og tredje lavest rangert for siste fem år.

Lønnsomhetsindeksen for kommuner

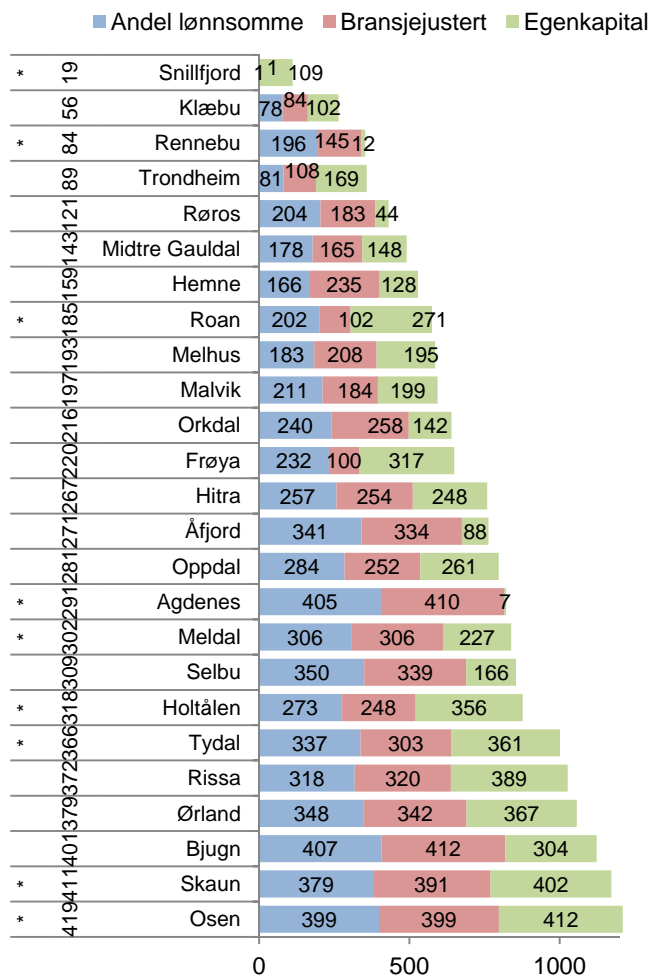
Snillfjord hadde best lønnsomhet i næringslivet av kommunene i Sør-Trøndelag i 2010, og var nummer 19 i landet. Snillfjord gjør det aller best i landet på andel lønnsomme bedrifter, også etter bransjejustering. Snillfjord er imidlertid en liten kommune med bare 26 regnskapspliktige foretak i 2010, så resultatene varierer fort fra år til år.

Klæbu kommer på andreplass i fylket og er nummer 56. i landet. Rennebu og Trondheim kommer på 84. og 89. plass. Trondheim har mange foretak, og er viktig for hvordan fylket samlet kommer ut.

Osen, Skaun og Bjugn er blant de 30 kommunene i landet med lavest plassering på lønnsomhetsindeksen.

Figur 42: Lønnsomhetsindeksen for regionene i Trøndelag. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant de 83 regionene i landet for de tre lønnsomhetsindikatorerne, helt til venstre rangeringsnummer for lønnsomhetsindeksen 2010 og i parentes rangering for lønnsomhetsindeksen for 2006-2010.

Figur 43: Lønnsomhetsindeksen for kommunene i Sør-Trøndelag. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant de 430 kommunene i landet for de tre lønnsomhetsindikatorerne, helt til venstre rangeringsnummer for lønnsomhetsindeksen 2010. * betyr kommune med under 100 regnskap.

4.3 Vekst

Vi måler veksten i næringslivet i regionene ved hjelp av tre indikatorer. Den første indikatoren er *andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen*. Den andre indikatoren er *andel vekstforetak, justert for bransjestrukturen i regionene*. Den tredje indikatoren er *andel foretak med vekst i verdiskapingen*. Den endelige vekstindeksen er basert på regionenes rangering med hensyn til de tre vekstindikatorerne.

Andel vekstforetak

Andel vekstforetak i Norge var historisk høyt i 2007, da 65,2 prosent av foretakene hadde omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Andel vekstforetak sank bratt i 2008, og sank videre i 2009, da det var 47,5 prosent vekstforetak. Andel vekstforetak i 2009 er det laveste som er målt. I 2010 havnet andel vekstforetak på 50,1. Det er en forbedring fra 2009, men fremdeles et ganske lavt nivå.

Det er forbausende liten variasjon mellom de ulike regionene i landet når det gjelder andel foretak med omsetningsvekst. De fleste regionene beveger seg svært likt.

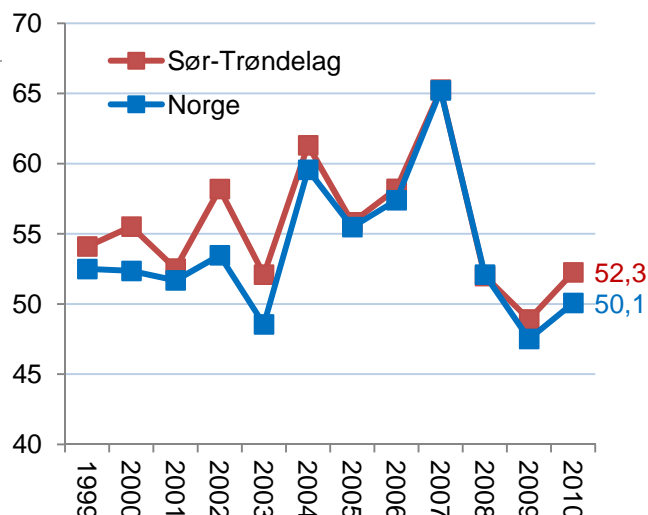
Sør-Trøndelag hadde høyere andel vekstforetak enn landsgjennomsnittet i de første årene i perioden 1999-2010. De to siste årene har veksten også ligget over landsgjennomsnittet. I 2010 hadde 52,3 prosent av foretakene i Sør-Trøndelag omsetningsvekst høyere enn prisstigningen.

Andel vekstforetak i fylkene

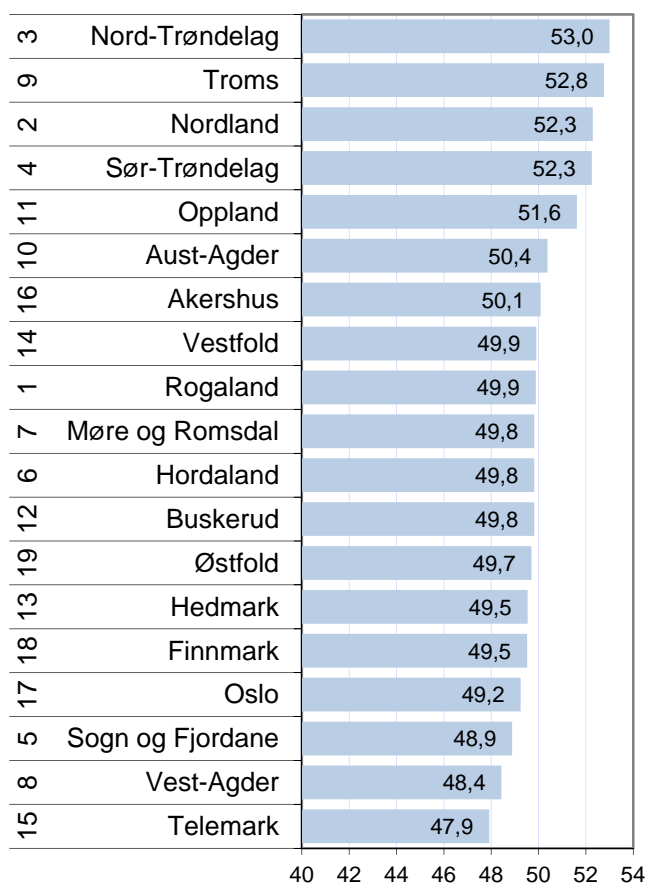
Nord-Trøndelag kom på topp for andel vekstforetak i 2010, etterfulgt av Troms, Nordland og Sør-Trøndelag. Nord-Trøndelag og Nordland har begge hatt ganske høy andel vekstforetak de siste fem årene.

Rogaland har aller høyest andel vekstforetak de siste fem årene, men kom på en forholdsvis beskjeden niendeplass i 2010.

Sør-Trøndelag er nummer fire også for de fem siste årene samlet.

Figur 44: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i Sør-Trøndelag og Norge i perioden 1999-2010.

Figur 45: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i fylkene i 2010. Rangering blant fylkene for siste fem år er vist helt til venstre.

Vekst i regionene

Vekstindeksen har tre indikatorer: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen, bransjejustert andel vekstforetak og andel foretak med vekst i verdiskaping.

Mange av regionene i Trøndelag gjør det bra på vekstindeksen for 2010. Hitra/Frøya er den regionen som er rangert øverst av alle regionene i hele landet, mens Orkdalregionen er nummer seks i landet for 2010. For siste fem år kommer de to regionene på en delt tolvteplass.

Rørosregionen kommer på en sterk 8. plass for 2010, men har ikke gjort det like bra tidligere. For siste fem år er Rørosregionen rangert litt bedre enn middels, som nummer 38.

Trondheimsregionen gjør det bedre enn middels på lønnsomhetsindeksen for 2010 og siste fem år, der regionen blir rangert som nummer 29 og 33. Fosen er rangert litt bedre enn middels for 2010, som nummer 37, men har en sterkere plassering for siste fem år, med en 23. plass.

Oppdal/Rennebu er den eneste regionen som gjør det under middels. Oppdal/Rennebu er rangert som nummer 50 for 2010 og som nummer 63 for siste fem år.

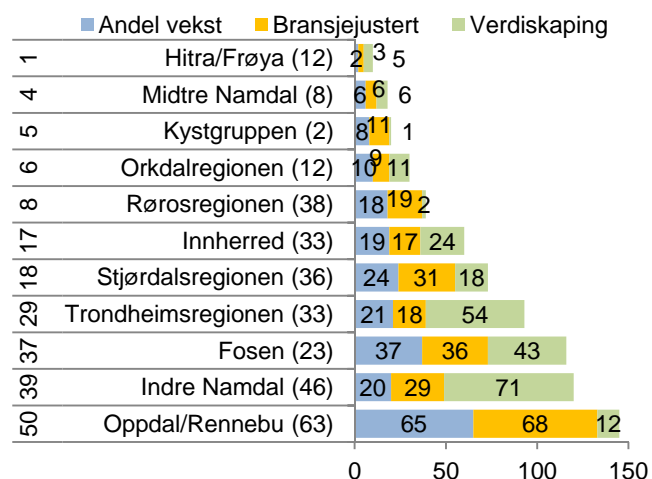
Vekst i kommunene

Mange kommuner i Sør-Trøndelag kommer høyt opp på vekstindeksen for 2010. Best rangert var Hemne, som var nummer 23 av 430 kommuner i landet.

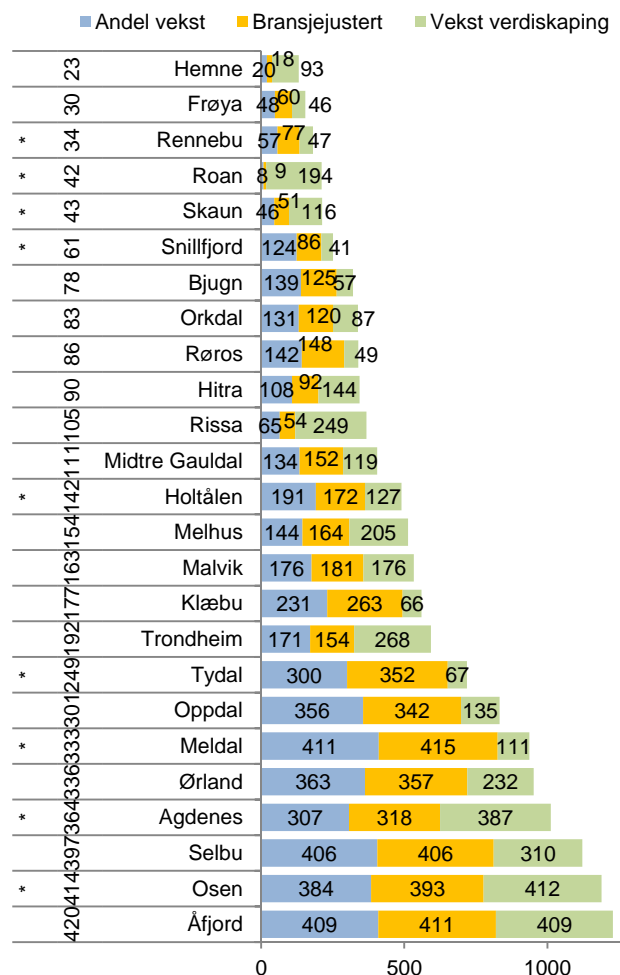
Videre ble Frøya, Rennebu, Roan og Skaun rangert fra 30. plass til 43. plass. Snillfjord, Bjugn, Orkdal, Røros og Hitra ble også blant de 100 best rangerte kommunene i landet.

Hele 17 av de 25 kommunen i Sør-Trøndelag gjorde det bedre enn middels på vekstindeksen for 2010.

Åfjord, Osen og Selbu er de tre kommunene som er rangert lavest på vekstindeksen i Sør-Trøndelag. De ble rangert fra 397. plass til 420. plass.

Figur 46: Vekstindeksen for regionene i Trøndelag. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant landets 83 regioner for de tre vekstindikatorerne, helt til venstre rangering for vekstindeksen for 2010 og i parentes rangering for vekstindeksen for 2006-2010.

Figur 47: Vekstindeksen for kommunene i Sør-Trøndelag. Tallene i figuren er rangering blant landets 430 kommuner for de tre vekstindikatorerne, helt til venstre rangering for vekstindeksen 2010. * betyr kommune med under 100 foretak.

4.4 Næringslivets størrelse

I NæringsNM er næringslivets relative størrelse den siste indikatoren vi måler. Dette måles med antall arbeidsplasser i privat næringsliv som prosent av antall innbyggere. Dette kalles også ”næringsstetthet”.

Oslo er den regionen med høyest næringsstetthet i landet. Antall arbeidsplasser i næringslivet tilsvarer over 54 prosent av folketallet.

Hitra/Frøya er nummer sju i landet. Her tilsvarer antall arbeidsplasser i næringslivet 38,7 prosent av folketallet i 2010. Næringsstettheten har økt mye siden 2000.

Trondheimsregionen og Rørosregionen har også høy næringsstetthet, og er nummer elleve og tolv av regionene i landet. Antall arbeidsplasser i næringslivet tilsvarer over 36 prosent av folketallet i 2010 i de to regionene.

Oppdal/Rennebu er nummer 19 i landet.

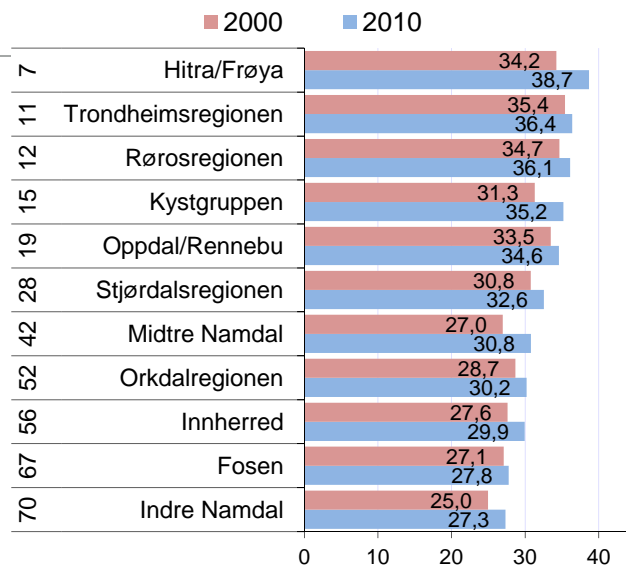
Orkdalregionen og Fosen har under middels næringsstetthet, og er nummer 52 og 67 i landet. I Fosen tilsvarer antall arbeidsplasser 27,8 prosent av folketallet i 2010.

Næringsstetthet i kommunene

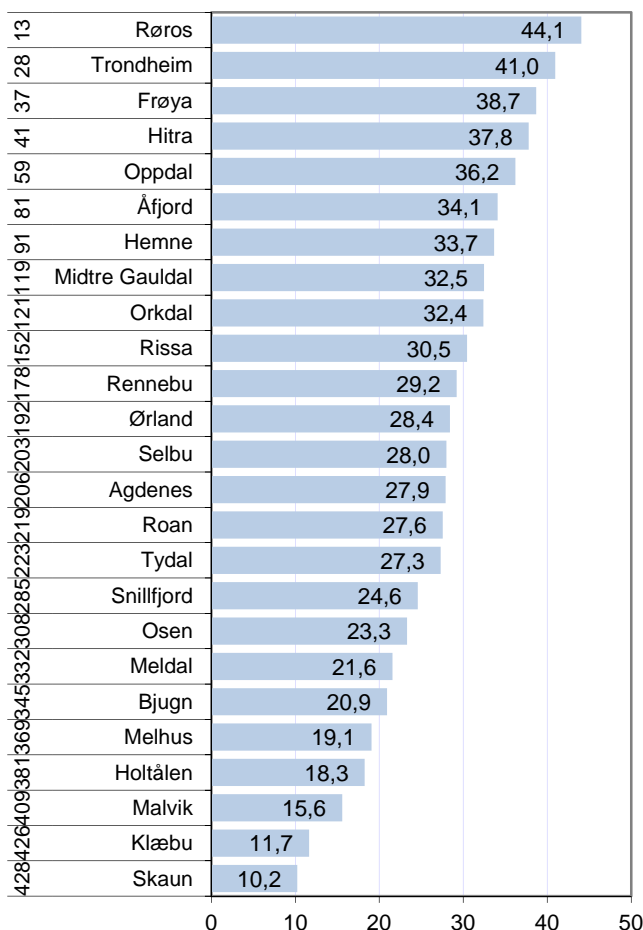
Røros har høyest næringsstetthet av kommunene i Sør-Trøndelag, og er nummer tretten i landet. Antall arbeidsplasser i næringslivet tilsvarer 44,1 prosent av folketallet i 2010. Trondheim har også høy næringsstetthet, og er nummer 28 i landet. Vi så tidligere at disse kommunene hadde overskudd på arbeidsplasser og netto innpendling. Det er fordi det er mye næringsliv i forhold til folketallet i disse kommunene.

Hitra og Frøya er nummer 37 og 41. Videre er Oppdal, Åfjord og Hemne blant de 100 kommunen med høyest næringsstetthet.

Sør-Trøndelag har også mange kommuner med lav næringsstetthet. Skaun er kommunen i landet med tredje minst næringsliv i forhold til folketallet. Antall arbeidsplasser i næringslivet tilsvarer kun 10,2 prosent av folketallet i 2010. Også Klæbu har lav næringsstetthet. Kun fire kommuner i landet har lavere næringsstetthet enn Klæbu. Mange som bor i Skaun og Klæbu pendler til Trondheim.

Figur 48: Antall arbeidsplasser i næringslivet i prosent av antall innbyggere i regionene i Trøndelag i 2000 og 2010. Til venstre vises rangering blant landets 83 regioner i 2010.

Figur 49: Antall arbeidsplasser i næringslivet i prosent av antall innbyggere i kommunene i Sør-Trøndelag i 2010. Til venstre vises rangering blant landets 430 kommuner.

4.5 NæringsNM

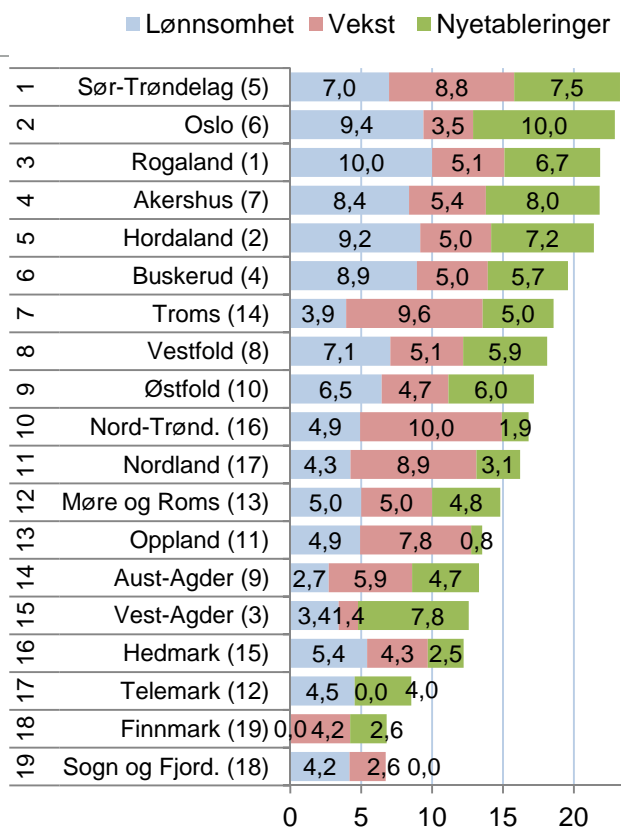
NæringsNM er en rangering av kommuner, regioner og fylker basert på de indikatorene som er presentert i dette kapitlet. Telemarksforskning har utarbeidet NæringsNM for NHO de siste åtte årene. Formålet er å komme fram til et mål som forteller hvordan næringslivet samlet sett gjør det i en region.

For å rangere fylkene bruker vi en enklere indeks basert på etableringsfrekvens, andel lønnsomme foretak og andel vekstforetak. Disse indikatorene er transformert til et tall mellom 0 og 10, der 0 er dårligste fylke og 10 er beste fylke.

Sør-Trøndelag kom best ut av fylkene i 2010, foran Oslo og Rogaland. Sør-Trøndelag gjorde det bra på alle de tre indeksene, men spesielt for vekst.

For de siste ti årene samlet kommer Sør-Trøndelag på femteplass.

Rogaland har vært beste fylke de siste ti årene under ett.

Figur 50: NæringsNM for fylkene basert på tall fra 2010. Tallene i parentes angir rangering for perioden 2001-2010.

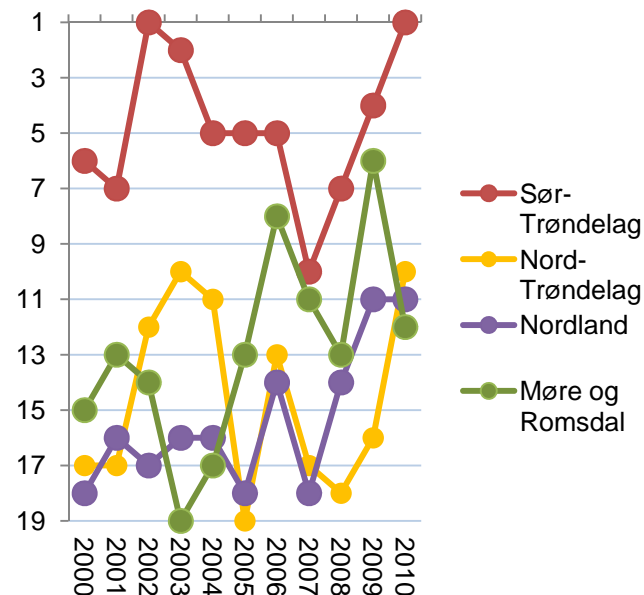
Sør-Trøndelags utvikling

Dette er andre gang Sør-Trøndelag er beste fylke, den første gangen var i 2002. Den svakeste plasseringen var i 2007, da Sør-Trøndelag var nummer 10. Dette er det eneste året Sør-Trøndelag har vært rangert under middels blant fylkene. Etter 2010 har Sør-Trøndelag forbedret sin plassering hvert år, og var altså beste fylke i 2010.

Nord-Trøndelag har vært rangert under middels alle år. I 2010 var Nord-Trøndelag nummer ti av fylkene. Dette er den beste plasseringen fylket har hatt. Ett år tidligere har Nord-Trøndelag kommet på tiendeplass, og det var i 2003.

Nordland har de i flere år vært rangert blant de siste fylkene i NæringsNM. De to siste årene har Nordland kommet på 11. plass, som er de beste plasseringene i perioden som er målt.

Møre og Romsdal gjorde det bra i 2009, men har ellers flest plasseringer under middels.

Figur 51: Sør-Trøndelag og nabofylkers rangering i NæringsNM i perioden 2000-2010.

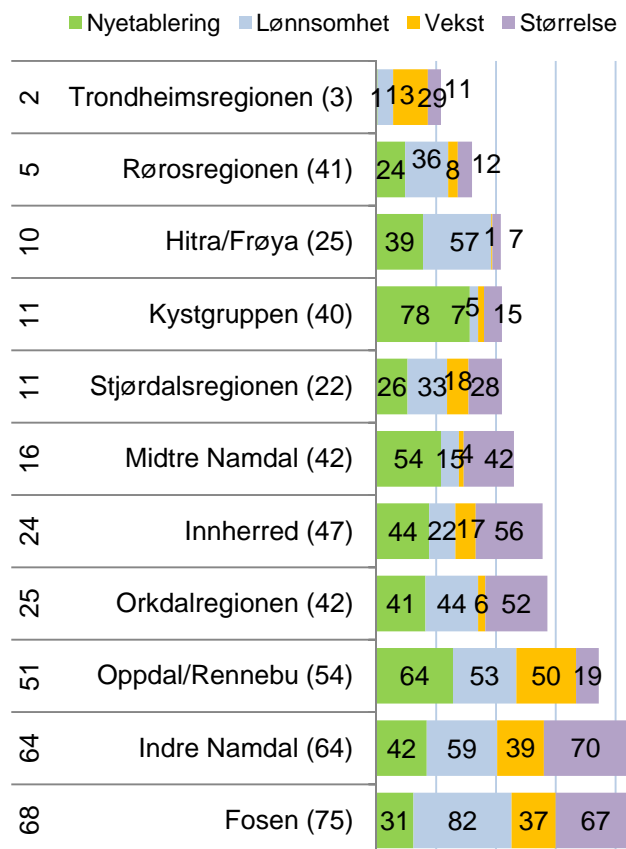
NæringsNM for regioner

Regionene i Sør-Trøndelag gjorde det spesielt bra i NæringsNM for 2010. Trondheimsregionen ble nummer to, Rørosregionen nummer fem og Hitra/Frøya nummer ti. Dermed fikk Sør-Trøndelag tre regioner med blant landets ti beste.

Rørosregionen og Hitra/Frøya har ikke gjort det så bra tidligere, og har hatt stor framgang.

Orkdalregionen ble nummer 25 av 83 regioner, også en god plassering.

Oppdal/Rennebu og Fosen gjorde det under middels so nummer 51 og 68.

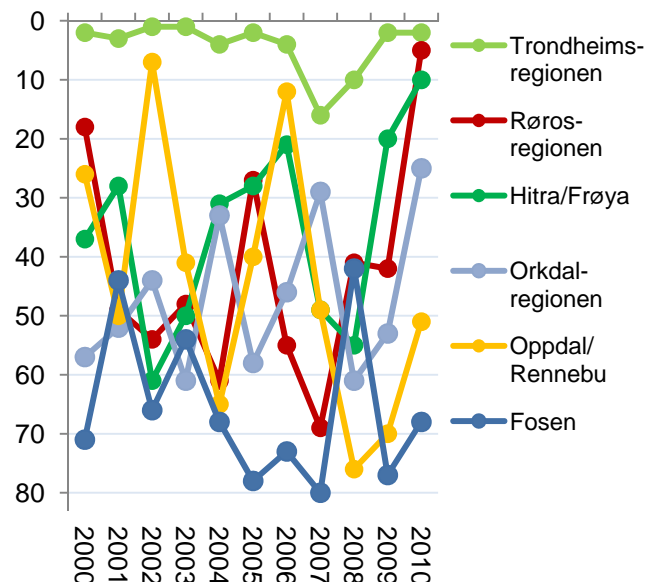

Figur 52: NæringsNM for regionene i Trøndelag. Rangering blant landets 83 regioner i 2010 til venstre, og rangering siste fem år i parentes. Rangering for de fire indeksene vises i figuren.

Utviklingen i regionene

Trondheimsregionen har alltid vært best i fylket, og også blant de aller beste i landet de fleste årene.

Rørosregionen og Hitra/Frøya har hatt en sterk framgang i 2010, men det har faktisk også de andre regionene. Alle regionene fikk dermed bedre rangering i NæringsNM for 2010 enn for 2009, unntatt Trondheim.

Figur 53: Regionene i Sør-Trøndelags rangering i NæringsNM i perioden 2000-2010.

NæringsNM for kommunene

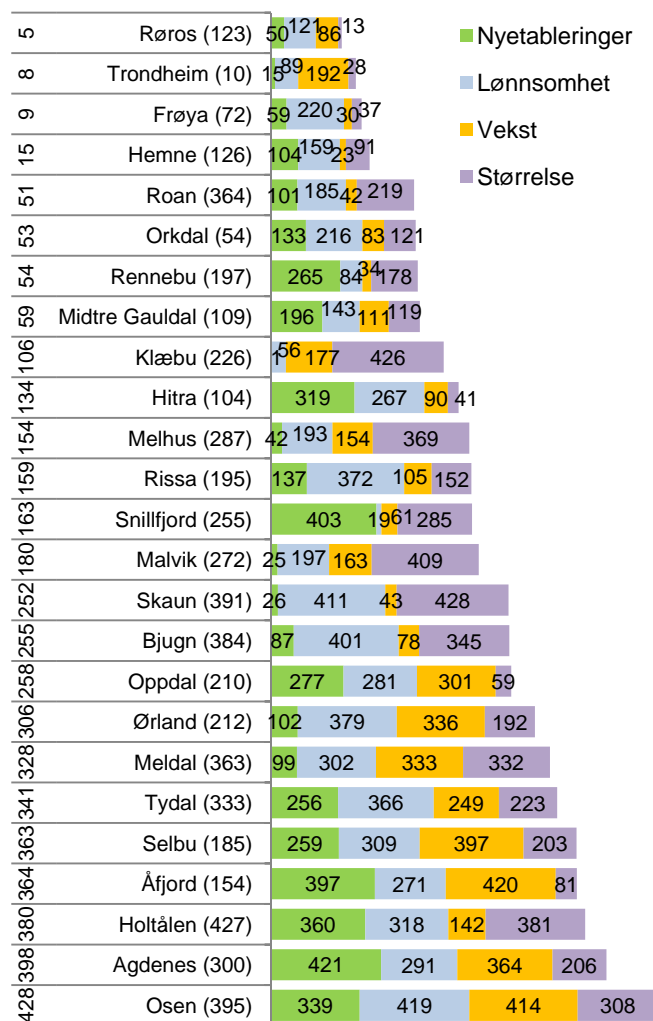
Røros ble noe overraskende nummer fem i NæringsNM for 2010. Røros har hatt en del bra plasseringer tidligere, men har aldri vært blant de ti beste i landet.

Trondheim ble nummer åtte av de 430 kommunene i landet. Trondheim gjør det alltid bra i NæringsNM og er tiende beste kommune i landet for de fem siste årene.

Frøya kom også med blant de ti beste i landet, med sin niendeplass.

Hemne, Roan, Orkdal, Rennebu og Midtre Gauldal fikk også gode plasseringer i NæringsNM.

Sør-Trøndelag har også kommuner som gjør det dårlig. Osen ble tredje dårligste kommune i 2010, mens Holtålen er fjerde dårligste for de fem siste årene.

Figur 54: Kommunenes resultat i NæringsNM. Alle tall er rangeringer blant landets 430 kommuner, til venstre rangering for NæringsNM siste år, i parentes siste fem år. Rangering for de fire indeksene vises i figuren.

5. Innovasjon i næringslivet

Innovasjon står sentralt for å forklare økonomisk vekst på globalt nivå. Dermed vil innovasjon også kunne være en forklaring på regional utvikling. Kan forskjeller i næringslivets innovasjon kunne forklare hvorfor noen regioner har vekst mens andre har nedgang? Og kan vi måle næringslivets innovasjonsevne?

SSB har gjennomført en spørreundersøkelse om innovasjon i næringslivet i mange år. Det er over 6000 foretak som svarte på spørreundersøkelsen i 2008, som omfatter nesten 10 000 bedrifter. Spørreundersøkelsen er ganske omfattende, og bedrifte-

ne oppgir blant annet om de har introdusert nye produkter, prosesser og markedsføringsmetoder, og om de nye produktene er nye på markedet eller bare nye for bedriften.

Tabell 1: Spørsmål fra SSBs innovasjonsundersøkelse.

Hovedgruppe	Indikator	Kortnavn	Vekt
Produkt-innovasjon	Foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede varer i perioden	Vare	2
	Foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede tjenester	Tjeneste	2
	Foretaket har produktinnovasjoner som også er nye for foretakets marked	Nytt for markedet	4
Prosess-innovasjon	Foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for produksjon	Produksjonsmetode	2
	Foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for lagring, levering eller distribusjon	Distribusjon	1
	Foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede støttefunksjoner	Støttefunksjon	1
Markeds-innovasjon	Vesentlige endringer i design (utseende/utformig) av en vare eller tjeneste	Design	2
	Nye media eller nye måter for promotering av produkt	Nye media	1
	Nye måter for produktplassing eller salgskanaler	Markedskanal	0,5
	Nye metoder for prising	Prising	0,5

I tabellen over ser vi de ti spørsmålene i innovasjonsundersøkelsen som danner grunnlaget for de ti innovasjonsindikatorerne vi bruker i denne analysen. De ti indikatorerne kan slås sammen til tre hovedtyper innovasjon: Produktinnovasjon, prosess-innovasjon og markedsinnovasjon. Samtidig har vi gitt de ti indikatorerne ulike vekter som brukes når vi skal slå sammen indikatorerne. Spørsmålet om bedriftens innovasjoner er nye for markedet eller bare nye for bedriften har fått størst vekt, ettersom det er det eneste spørsmålet hvor det skilles mellom hva som er nytt i markedet og hva som bare er nytt for bedriften. Spørsmålene om nye måter for pro-

duktplassing eller nye metoder for prising har fått lavest vekt. Dette er spørsmål som synes en del mindre viktig enn f. eks. spørsmålet om bedriften har introdusert produktinnovasjon.

Indikatorerne som er valgt forteller om i hvilken grad bedriftene har gjennomført innovasjoner. I andre sammenhenger er innovasjon og forskning og utvikling (FoU) ofte blandet sammen. Vi anser FoU til å være en av mange mulig kilder til innovasjon, og ønsker derfor å måle faktisk innovasjon og ikke FoU-intensitet. Derfor har vi ikke brukt bedriftenes FoU-aktivitet i indikatorsettet.

5.1 Indikatorer for innovasjon

Innovasjonsundersøkelsen er rettet mot foretak av forskjellige typer. Noen har bare én lokalisering, enbedriftsforetak. Disse er enkle å forholde seg til, ettersom de kan plasseres i en region. Foretak som har produksjon på flere steder, såkalte flerbedriftsforetak, skaper noen problemer. Foretakene svarer på foretaksnivå, dvs. det finnes ett svar på hvorvidt foretaket har hatt innovasjon, men vi vet ikke om dette gjelder alle foretakets bedrifter som er spredt på flere regioner. Dette løser vi gjennom å ta med

begge foretakstypene, men vekte enbedriftsforetakene dobbelt så mye som flerbedriftsforetakene.

Vi kan måle innovasjon som andel av foretak med innovasjon. Da vil alle foretak telle likt uansett størrelse. Vi kan også måle innovasjon etter andelen av de sysselsatte som er i innovative foretak. Da vil de store bedriftene telle mer enn de små. For regioner med store hjørnesteinsbedrifter vil resultatene fra disse lett bli dominerende. Dette løser vi gjennom å bruke begge målemetoder, men vekte indikatorene for andel bedrifter dobbelt så mye som indikatoren for andel av sysselsetting.

Tabell 2: Verdier for de ulike innovasjonsindikatorene for Sør-Trøndelag. Hver indikator går fra 0=dårligste fylke til 100=beste fylke.

		Frekvenser enbedrifts- foretak	Frekvenser flerbedrifts- foretak	Sysselset- tingsandel enbedrifts- foretak	Sysselset- tingsandel flerbedrifts- foretak	Totalt
Produktinnovasjon	Vare	51,0	42,8	42,0	46,9	47,6
	Tjeneste	59,2	60,4	51,8	52,1	59,7
	Nytt for markedet	50,0	28,2	26,3	21,3	33,6
Prosessinnovasjon	Produksjonsmetode	74,0	47,8	52,8	49,8	59,4
	Distribusjon	80,0	57,5	49,7	56,9	71,2
	Støttefunksjon	68,0	58,8	49,3	64,8	66,9
Markedsinnovasjon	Design	53,7	34,6	50,0	45,7	50,0
	Media	82,4	29,5	80,9	52,2	74,7
	Kanal	70,7	44,1	65,8	43,6	60,2
	Prising	100,0	51,5	55,3	54,4	93,1

Ettersom vi har ti innovasjonsindikatorer som er målt på fire ulike måter, får vi til slutt hele 40 indikatorer for innovasjon i en region.

I tabellen over har vi vist resultatene for Sør-Trøndelag. Sør-Trøndelag gjør det spesielt bra på enkelte indikatorer når vi måler etter andelen enbedriftsforetak. Resultatene er langt svakere for bedrifter som er avdelinger i flerbedriftsforetak. Samtidig ser vi at resultatene er bedre for frekvensen for enbedriftsforetak enn for andel av sysselsetting. Det indikerer at det er mange innovative småforetak.

Til høyre i tabellen har vi summert resultatene for de ti innovasjonsindikatorene. Næringslivet i Sør-Trøndelag skårer høyt for sju av de ti indikatorene og lavere enn middels bare for to. Den viktige indikatoren "nytt for markedet" er imidlertid den svakesteste for næringslivet i Sør-Trøndelag.

Videre skal vi slå sammen indikatorene for vare, tjeneste og nytt for markedet til en indikator for produktinnovasjon. Indikatorene for produksjonsmetode, distribusjon og støttefunksjoner slås sammen til en samleindikator som vi kaller for prosessinnovasjon. De siste fire indikatorene vil danne indikatoren markedsinnovasjon.

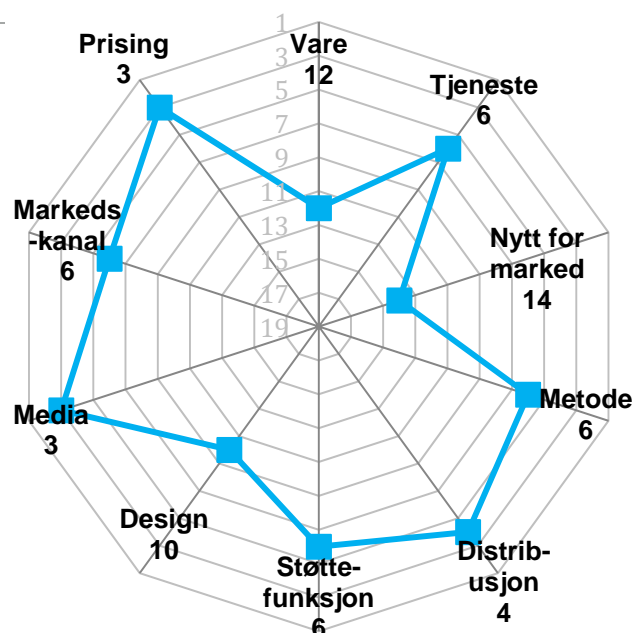
5.2 Innovasjon i fylkene

I figur 55 ser vi hvordan Sør-Trøndelag kommer ut på de ulike innovasjonsindikatorerne sammenliknet med de andre fylkene.

Sør-Trøndelag gjør det best for indikatorene bruk av nye media og nye metoder for prising, der rangeringen er 3 av 19 fylker.

Sør-Trøndelag skårer også høyt for indikatorene for prosessinnovasjon, der rangeringen er fra fire til seks.

Det er bare for nye varer og ”nytt for markedet” at rangeringen er under middels.

Figur 55: Sør-Trøndelag sin rangering blant de 19 fylkene med hensyn til ulike innovasjonsindikatorer.

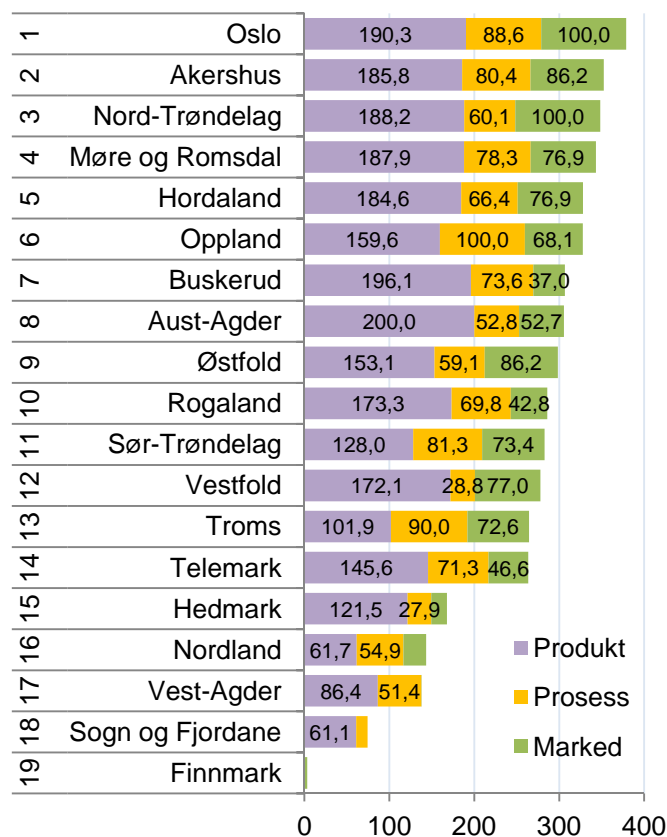
Rangering av fylkene

I figur 56 ser vi hvordan fylkene kommer ut samlet sett når vi legger sammen de ti indikatorene i tre grupper, hvor fylkene har fått en skår på mellom 0 og 100. Produktinnovasjon er vektet dobbelt i forhold til prosess- og markedsinnovasjon, og har dermed skår mellom 0 og 200.

Sør-Trøndelag kommer på en 11. plass, det vil si akkurat under middels. På denne samleindeksen er det imidlertid ganske små forskjeller mellom fylkene fra første til 14. plass. Små endringer i konstruksjonen av indikatorene vil dermed kunne påvirke rekkefølgen vesentlig.

Næringslivet i Sør-Trøndelag skårer bra på både prosess- og markedsinnovasjon, men svakere for produktinnovasjon.

Felles for de fleste fylkene er det at det er store forskjeller internt i fylkene, dvs mellom regionene. Derfor er det kanskje mer interessant å studere samlet innovasjonsgrad på regionnivå, som vi skal gjøre på de neste sidene.

Figur 56: Samlet innovasjonsfrekvens for fylkene.

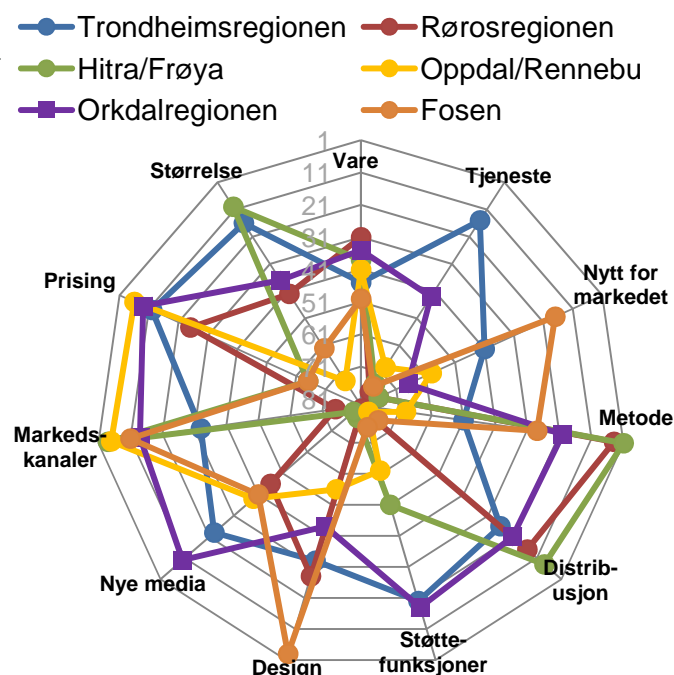
5.3 Innovasjon i regioner

Vi kan rangere innovasjon i næringslivet i regionene på samme måte som vi gjør for fylker. I figur 57 ser vi hvordan regionene i Sør-Trøndelag kommer ut på de ulike innovasjonsindikatorene.

For regioner har vi i tillegg tatt med en indikator for den relative størrelsen til næringslivet som er omfattet av målingene. Regioner som har relativt mange bedrifter i de bransjene som er undersøkt, blir dermed ”premiert” i forhold til næringssvake regioner. Denne faktoren er med for regioner, men ikke for fylkene, fordi det er liten forskjell på næringsstetthet mellom fylker.

Videre bruker vi rangeringsnumrene for de tre hovedtypene innovasjon, som er produkt- prosess og markedsinnovasjon, samt størrelse for å rangere regionene.

Vi kan se at Trondheimsregionen skårer høyt på nye tjenester. Det gjør Oslo og Bergen også. Hitra/Frøya skårer høyt på nye produksjonsmetoder og metoder for distribusjon. Fosen er best på design, mens Oppdal/Rennebu er best på indikatorene for nye markedskanaler og metoder for prising.

Figur 57: Regionenes rangering med hensyn til de ti indikatorene for innovasjon.

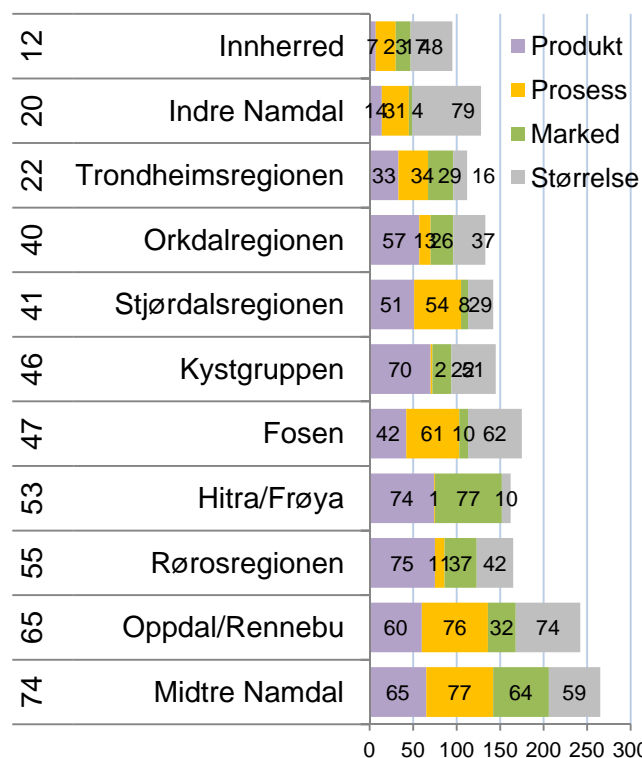
Regionene i Trøndelag

I figur 58 er indikatorene samlet i de tre hovedtypene, som igjen danner grunnlaget for en samlet innovasjonsgrad.

Kanskje er det litt overraskende at Innherred og Indre Namdal har høyest andel innovative bedrifter i Trøndelag, og at Trondheimsregionen bare kom på tredjeplass. Trondheimsregionen er nummer 22 av de 83 regionene i landet. Orkdalregionen er så vidt bedre enn middels.

De andre regionene i Sør-Trøndelag har under middels andel av innovative bedrifter.

Hitra/Frøya er best i landet for prosessinnovasjon, men svak for produkt- og markedsinnovasjon. Rørosregionen har en liknende profil, god på prosessinnovasjon men dårlig på produktinnovasjon.

Figur 58: Rangering for hver av de tre hovedtypene innovasjon samt næringslivets størrelse for regionene i Trøndelag. Til venstre vises rangering blant de 83 regionene i landet for samlet innovasjonsgrad.

5.4 Innovative bransjer

Det er store forskjeller mellom de ulike bransjene med hensyn til andel innovative bedrifter.

Bransjene tilknyttet informasjonsteknologi, som produksjon av datamaskiner, tjenester tilknyttet informasjonsteknologi og informasjonstjenester, har en høy andel innovative foretak, både når det gjelder produkt- og prosessutvikling og markedsinnovasjon. 61,1 prosent av alle foretak som er i bransjen produksjon av datamaskiner har produktutvikling, og 31,6 prosent har introdusert produkter som er nye i markedet.

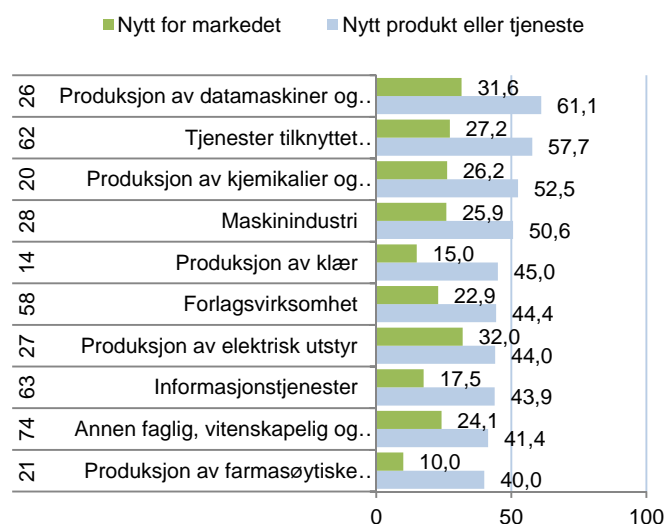
Produktutvikling trenger ikke nødvendigvis å være knyttet til teknologi. Produksjon av klær er en av bransjene med høyeste andel produktutvikling. Dette er sannsynligvis produktutvikling som ikke er teknologisk, men mer knyttet til design.

Bransjer med høy andel foretak med prosessutvikling er i stor grad de samme som har høy andel produktutvikling. I bransjene tjenester knyttet til informasjonsteknologi og telekommunikasjoner er det en høy andel av bedriftene som har introdusert nye støttefunksjoner. Det er mest sannsynlig nye støttefunksjoner basert på informasjonsteknologi. For bransjer som produksjon av kjemikalier og metaller er det mer tradisjonell utvikling av produksjonsmetoder som dominerer.

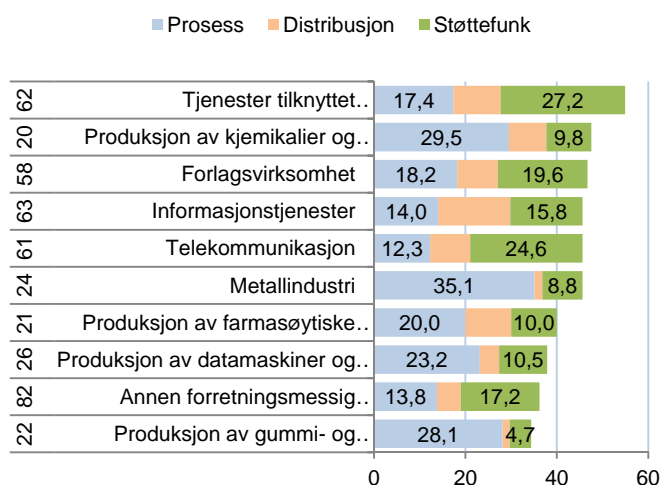
Når det gjelder markedsinnovasjoner, er det bransjen produksjon av drikkevarer som har høyest andel innovative foretak. Her er også produksjon av klær og produksjon av lær og lærvarer høyt rangert.

Noen bransjer har nesten ikke foretak med innovasjon. Det gjelder for eksempel transport og bygg og anlegg.

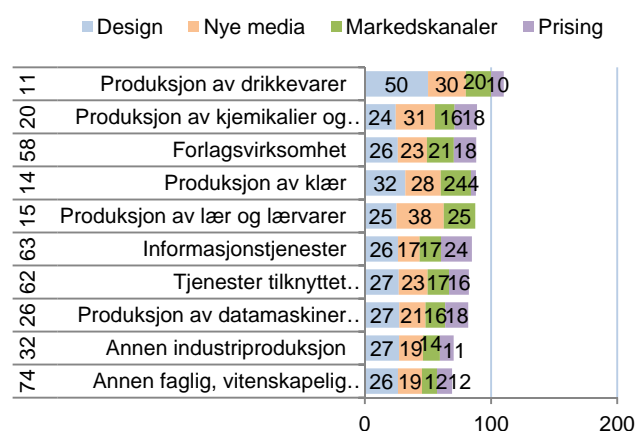
De store forskjellene i andel innovative foretak mellom bransjene, gjør at ulik bransjestruktur kan få stor betydning for andel innovative foretak i regioner. Regioner med ulik bransjestruktur vil kunne få ulik andel innovative foretak på grunn av bransjestrukturen.

Figur 59: Bransjene med høyest andel innovative foretak, produktutvikling. Til venstre vises bransjekode.

Figur 60: Bransjene med høyest andel innovative foretak, prosessutvikling. Til venstre vises bransjekode.

Figur 61: Bransjene med høyest andel innovative foretak, markedsinnovasjon. Til venstre vises bransjekode.

5.5 Internasjonalisering

Innovasjonsundersøkelsen inneholder også opplysninger om bedriftenes markedsorientering. Det spørres om bedriften har hovedmarkedet lokalt, nasjonalt eller internasjonalt. Dette kan vi bruke til å se hvilke områder som har det mest internasjonale næringslivet.

I figur 62 ser vi hvordan fylkene kommer ut når det gjelder internasjonalisering. Her er det brukt to forskjellige indikatorer. Den ene er andelen av bedriftene i innovasjonsundersøkelsen som oppgir at hovedmarkedet er utenfor Norge. Den andre indikatoren er andelen av privat sysselsetting i bedrifter med hovedmarkedet utenfor Norge.

Agderfylkene, Møre og Romsdal, Nordland og Finnmark har det mest internasjonale næringslivet av fylkene.

I Sør-Trøndelag hadde 19,3 prosent av foretakene som ble spurt i innovasjonsundersøkelsen hovedmarkedet utenfor Norge. Andelen av sysselsettingen i internasjonalt orienterte selskap er 9,3 prosent. Det ser ut til at Sør-Trøndelag har mange små foretak som er internasjonalt orienterte.

Samlet sett kommer Sør-Trøndelag ut som tredje minst internasjonalt. Bare Nord-Trøndelag og Hedmark har et mindre internasjonalt næringsliv.

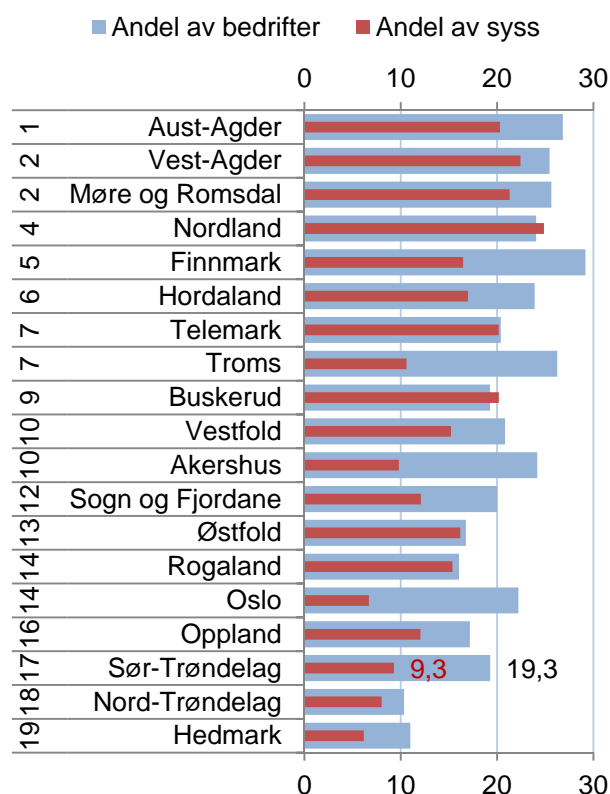
Internasjonalisering i regionene

Regionene kan også måles med hensyn til internasjonalisering i næringslivet. I figur 63 ser vi hvordan regionene i Trøndelag kommer ut.

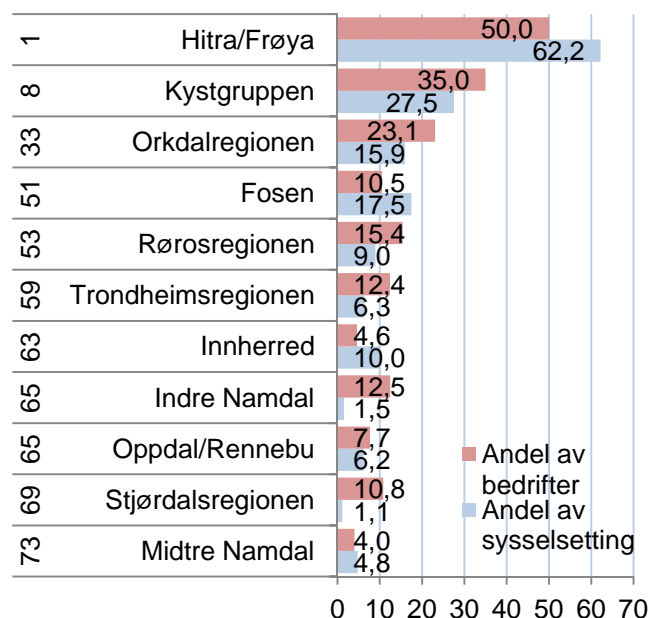
Hitra/Frøya er regionen i landet med desidert høyest andel internasjonalt næringsliv. Hele 62,2 prosent av sysselsettingen i Hitra/Frøya er i bedrifter der hovedmarkedet er utenfor Norge.

Orkdalregionen har også et næringsliv som er mer internasjonalt enn middels.

Næringslivet i de andre regionene i Sør-Trøndelag er under middels internasjonalt.

Figur 62: Rangering av fylkene etter andel av bedriftene i innovasjonsundersøkelsen som har hovedmarkedet utenfor Norge, samt andel av privat sysselsetting i bedrifter med hovedmarked utenfor Norge.

Figur 63: Andel av bedriftene i innovasjonsundersøkelsen i regionene i Trøndelag som har hovedmarkedet utenfor Norge, samt andel av privat sysselsetting i bedrifter med hovedmarked utenfor Norge. Til venstre er regionens rangering blant de 83 regionene i landet.

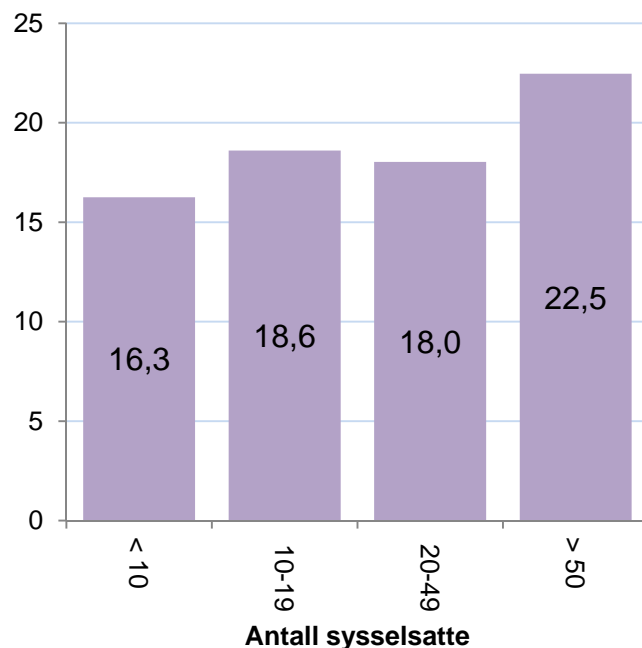
Innovasjon og bedriftenes størrelse

Er det en sammenheng mellom bedriftenes størrelse og sannsynligheten for at de er innovative?

I figur 64 ser vi hvordan andel bedrifter med produktutvikling varierer med størrelsen på bedriftene, målt med antall sysselsatte. Blant bedrifter med over 50 sysselsatte oppga 22,5 prosent at de hadde introdusert nye produkter. Blant bedrifter med mindre enn 10 ansatte oppga 16,3 prosent at de hadde hatt produktutvikling.

Det er tilsynelatende en sammenheng mellom bedriftenes størrelse og innovasjon. Store bedrifter har høyere sannsynlighet for å være innovative enn små bedrifter.

Store bedrifter har større ressurser og har dermed lettere for å kunne sette av midler til utvikling. Store bedrifter har også ofte et større produktspekter og dermed også flere produkter som vil kunne trenge fornying.

Figur 64: Prosentvis andel bedrifter med produktutvikling, gruppert etter bedriftenes størrelse.

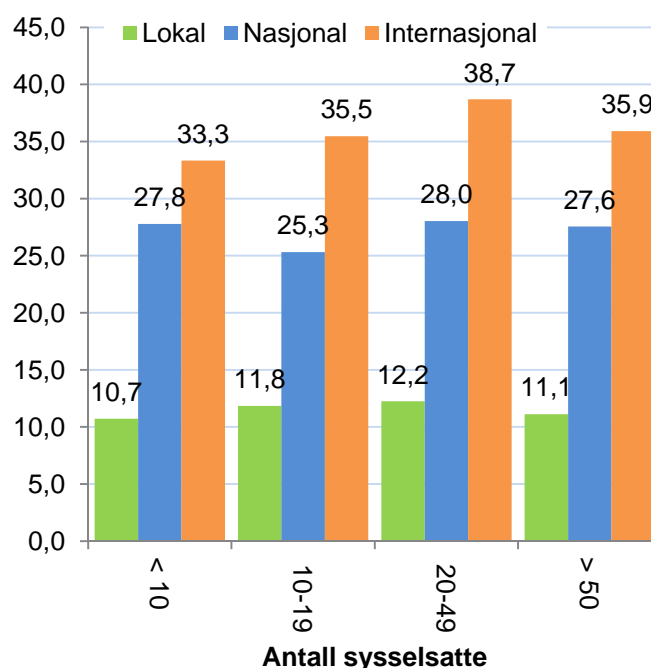
Innovasjon, størrelse og internasjonalisering

I figur 65 ser vi hvordan andel bedrifter med produktutvikling varierer mellom bedrifter med ulik størrelse og ulik markedsorientering. Vi kan se at det er en sterk sammenheng mellom markedsorientering og innovasjon. Bedrifter med hovedmarkedet utenfor Norge har langt høyere sannsynlighet for produktinnovasjon enn de andre. Bedrifter med et nasjonalt marked har også langt høyere andel innovative bedrifter enn bedrifter med et lokalt marked.

Det er imidlertid liten forskjell i andelen innovative bedrifter i ulik størrelse.

Markedsorienteringen til bedriften synes dermed å være langt viktigere enn størrelsen for om bedriften er innovativ.

De store bedriftene er oftere internasjonalt orientert, mens de minste ofte er lokalt orientert. Det er årsaken til at vi fikk den tilsynelatende positive sammenhengen mellom størrelse og innovasjon i figur 64.

Figur 65: Prosentvis andel bedrifter med produktutvikling, gruppert etter størrelse og markedsinnretning.

5.6 Innovasjonsklima

Hvis et fylke har høy innovasjonsfrekvens på grunn av at de har et næringsliv med mange bedrifter og foretak i bransjer med høy innovasjon, kan dette gi et litt feilaktig bilde av hvor sterk fylket er på innovasjon. Vi ønsker derfor å se på hvordan fylkene gjør det når vi tar hensyn til bedriftenes bransje og størrelse målt i antall ansatte. Dette har vi gjort gjennom logistiske regresjoner der de enkelte innovasjonsindikatorne er brukt som avhengig variabel. Resultatet kan brukes til å se hvor høy andel innovasjonsforetak de enkelte fylkene har, gitt bransjestruktur og størrelse. Dette kaller vi innovasjonsklima. Hvis et fylke har høy innovasjonsandel gitt bransje og størrelse, betyr det at regionen har et sterkt innovasjonsklima.

I figur 66 ser vi rangeringen til Sør-Trøndelag for de ulike indikatorene når vi tar hensyn til bransje og størrelse. Vi kan se at Sør-Trøndelag ikke skårer like bra for innovasjonsklima som for innovasjonsfrekvens, men gjør det fortsatt sterkt for blant annet støttefunksjoner, distribusjon og prising.

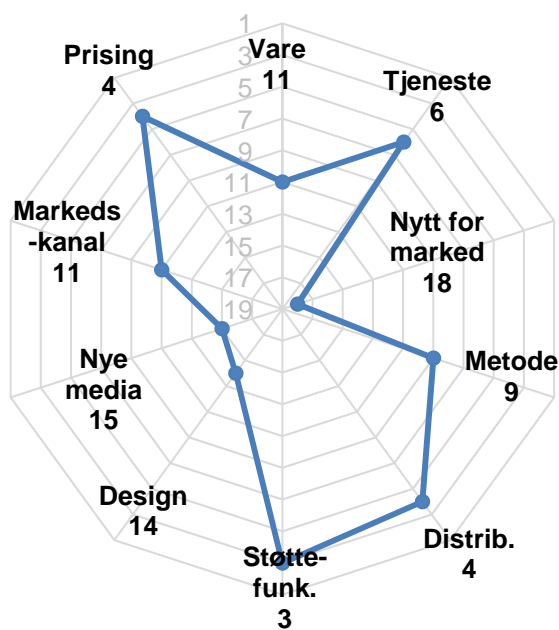
Innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima er ikke direkte sammenlignbart, siden datagrunnlaget er litt uliktⁱⁱⁱ.

Figur 67 viser de standardiserte koeffisientene fra regresjonen for samlegruppene. Verdiene er vektet på samme måte som tidligere, som blant annet betyr at produktinnovasjon får høyest betydning. Oslo er brukt som referansefylke. Verdiene til Oslo er derfor null og betyr at Oslo er ”utgangspunktet”. Fylker som har positive verdier har bedre innovasjonsklima enn Oslo. Verdiene gir en indikasjon på hvor viktig de ulike innovasjonstypene er for den samlede rangeringen.

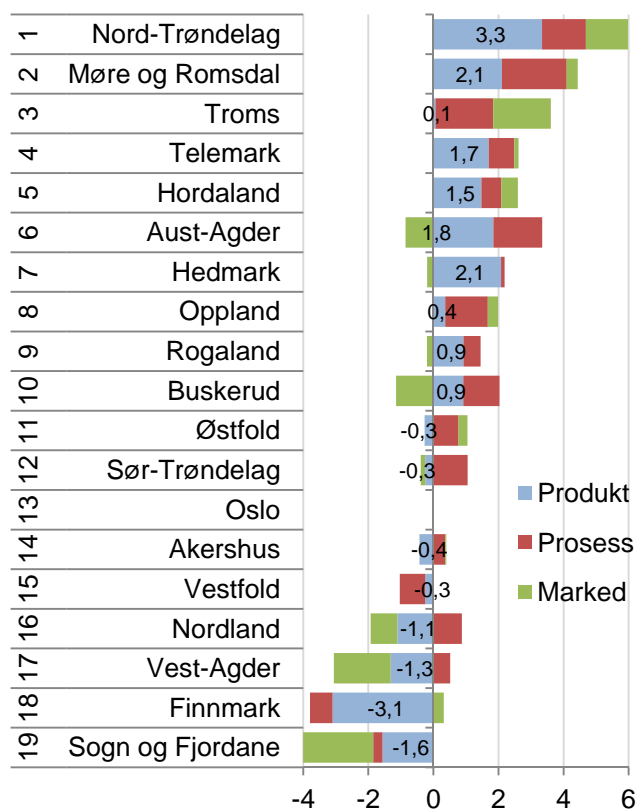
Nord-Trøndelag har sterkest innovasjonsklima, og det er spesielt innenfor produktinnovasjon Nord-Trøndelag gjør det bra. Møre og Romsdal kommer på andreplass. Begge disse fylkene hadde også høy innovasjonsfrekvens. Troms og Telemark på de to neste plassene gjør det derimot bra for innovasjonsklima, men hadde ikke høy innovasjonsfrekvens.

Oslo og Akershus var på topp for innovasjonsfrekvens, men har svakt innovasjonsklima.

Sør-Trøndelag er på plass nummer 12.

Figur 66: Sør-Trøndelags rangering for innovasjonsklima på de ulike innovasjonsindikatorne.

Figur 67: Innovasjonsklima for fylkene. Vektete standardiserte koeffisienter for de tre hovedgruppene innovasjonsindikatorer.

Innovasjonsklima i regionene

Figur 68 viser hvordan regionene i Sør-Trøndelag kommer ut på rangeringen for innovasjonsklima for de ulike indikatorene.

Hitra/Frøya skårer høyt på de tre indikatorene for prosessinnovasjon, og samtidig for nye tjenester.

Fosen skårer fremdeles høyt på design, og også på bruk av nye markedskanaler.

Rørosregionen skårer høyest for nye varer.

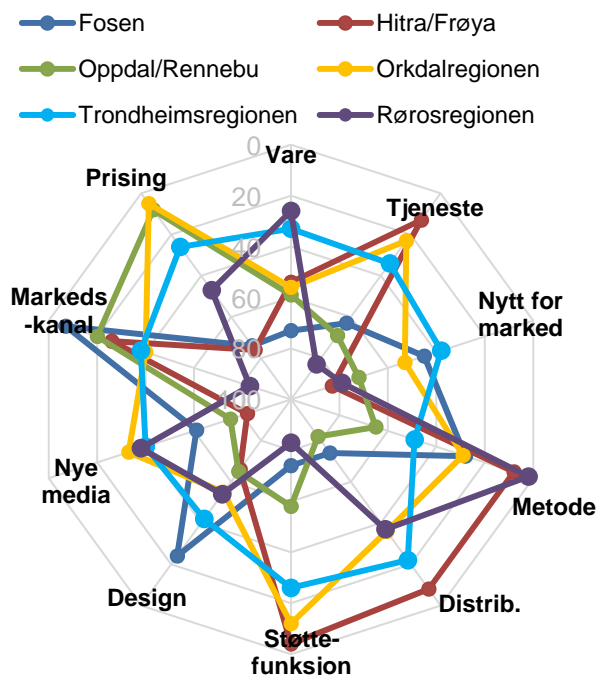
Trondheimsregionen skårer mye rundt middels, men er best i landsdelen for den viktige indikatoren ”nytt for markedet”.

I figur 69 ser vi rangeringen til regionene for innovasjonsklima for de tre hovedtypene innovasjon og samlet.

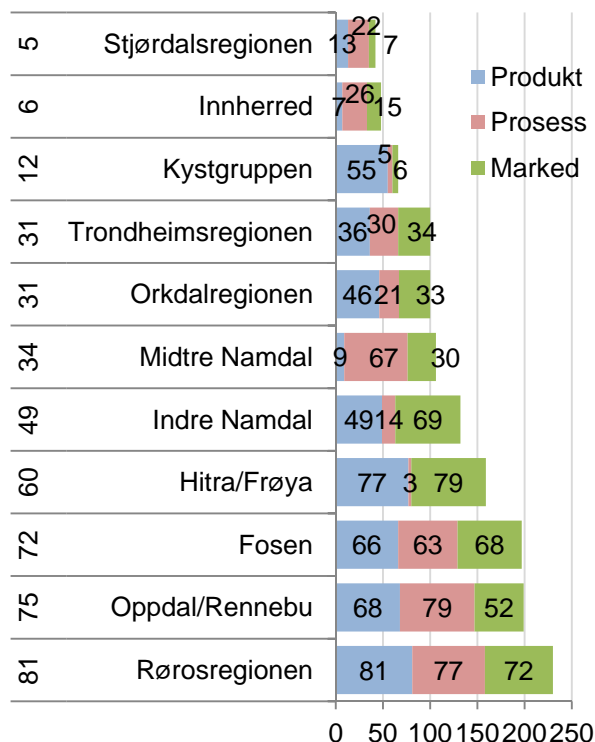
Nå er det Stjørdalsregionen som kommer best ut av Trønderregionene, som nummer fem i landet, mens Innherred er nummer seks.

Trondheimsregionen og Orkdalregionen er nå på en delt 31. plass av 83 regioner.

De andre regionene i Sør-Trøndelag er under middels. Rørosregionen er tredje svakest av alle regionene i landet.

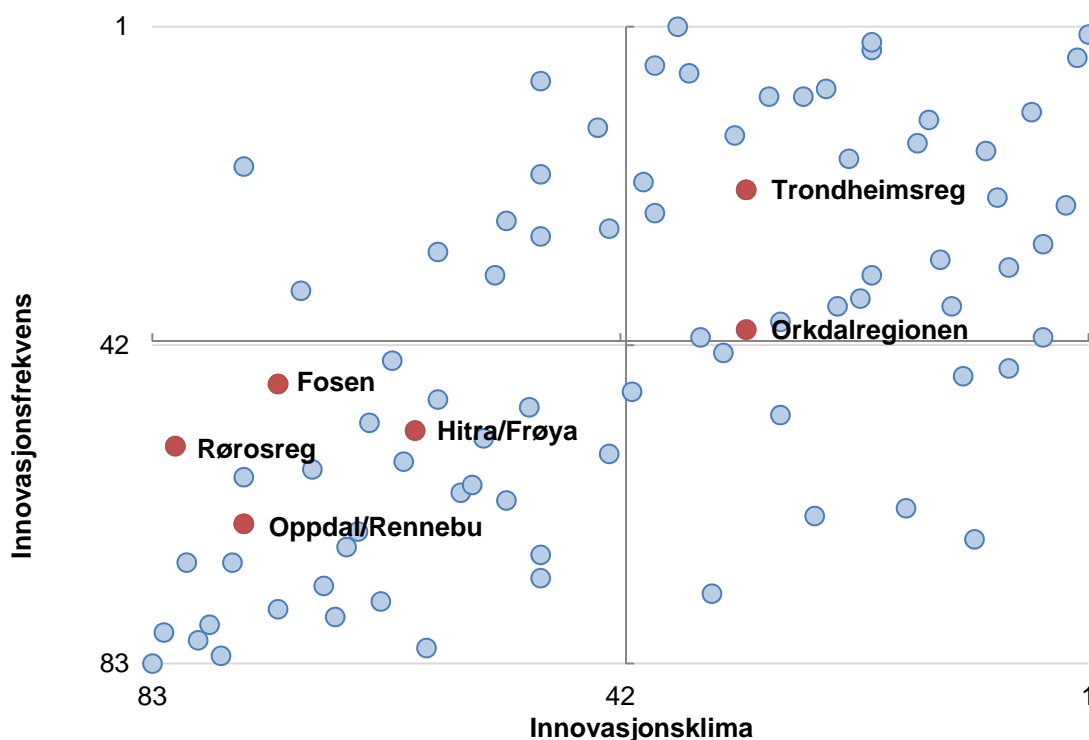

Figur 68: Regionenes rangering for innovasjonsklima med hensyn til de ti indikatorene for innovasjon.

Figur 69: Rangering for innovasjonsklima for de tre hovedtypene innovasjon for regionene i Trøndelag. Samlet rangering blant landets 83 regioner vist til venstre.

Innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima

Figur 70: Regionenes rangering for samlet innovasjonsklima og innovasjonsfrekvens.

I figur 70 har vi vist rangeringen for innovasjonsklima og innovasjonsfrekvens i samme diagram. Det er interessant å se dette i sammenheng, til tross for at de to ikke er direkte sammenlignbare.

Innovasjonsfrekvensen vises på den loddrette akse. Øverst i diagrammet vises regionene med høyest innovasjonsfrekvens, mens de med lavest innovasjonsfrekvens er vist nederst i diagrammet. Aksen krysser i midten av diagrammet, slik at regionene over aksene har over middels innovasjonsfrekvens. På den vannrette aksene vises innovasjonsklima. Regionene med svakest innovasjonsklima vises til venstre i diagrammet, mens regionene med sterkest innovasjonsklima vises til høyre. Denne aksene krysser også i midten, slik at regionene til høyre for aksene har over middels innovasjonsklima.

De mest vellykkede regionene befinner seg i øvre høyre kvadrant. Disse har både over middels innovasjonsklima og innovasjonsfrekvens. Trondheimsregionen og Orkdalregionen havner i denne gruppen.

Søre Sunnmøre og Osterfjorden er de to regionene helt oppe i øvre høyre hjørne, som gjør det best på både innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima.

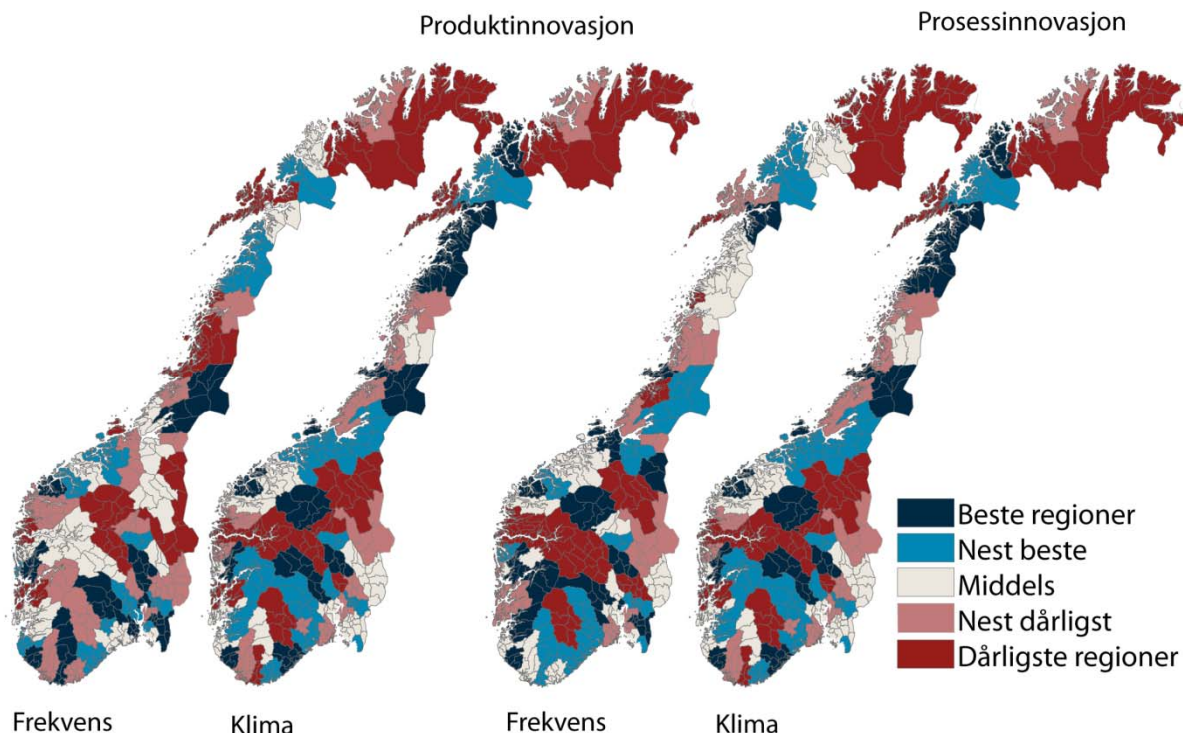
I øvre venstre kvadrant er de regionene som har høy innovasjonsfrekvens, men svakt innovasjonsklima. Disse har en bransjestruktur med høy innovasjonsfrekvens, men er ikke sterke innovasjonsregioner når man tar hensyn til bransje og størrelse.

I nedre høyre kvadrant er regionene som har under middels innovasjonsfrekvens, men over middels innovasjonsklima. Disse regionene har en mindre gunstig bransjestruktur, men har høy innovasjon.

I nedre venstre kvadrant er de regionene med både lav innovasjonsfrekvens og svakt innovasjonsklima. Hele fire av regionene i Sør-Trøndelag kommer i denne gruppen.

Vi kan se at det er en gruppe regioner som klumper seg i nedre venstre hjørne. Dette er regioner i Finnmark, Nordland og Sogn og Fjordane.

Regionale trender

Figur 71: Innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima for produkt og prosessinnovasjon i regionene.

I figur 71 har vi sammenliknet innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima for gruppene produktinnovasjon og prosessinnovasjon i regionene.

Flere regioner på Vestlandet har et sterkt innovasjonsklima. De regionene som har sterkest innovasjonsklima for produktinnovasjon er Bjørnefjorden, Søre Sunnmøre og Osterfjorden.

Sentrale regioner på Østlandet, som har høy innovasjonsfrekvens, har et langt svakere innovasjonsklima. En gunstig bransjestruktur gir en høy innovasjonsfrekvensen.

Det er mange distriktsregioner som har et sterkt innovasjonsklima for produktinnovasjon. Deler av Telemark, Buskerud og Hedmark kommer godt ut for innovasjonsklima.

For prosessinnovasjon kommer også mange Vestlandsregioner godt ut for innovasjonsklima. Regionene som har sterkest innovasjonsklima er Søre Sunnmøre og Bjørnefjorden, som også har sterkt innovasjonsklima for produktinnovasjon. Tredje sterkeste region for prosessinnovasjon gitt bransje

og størrelse er Hitra/Frøya. Denne regionen har ikke sterkt innovasjonsklima for produktinnovasjon. Hitra/Frøya har en vellykket fiskeriindustri, der det først og fremst er på prosessiden man har mulighet til å innovere.

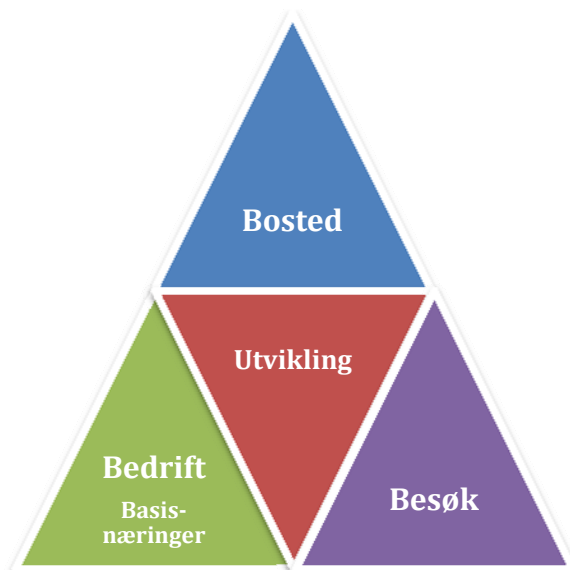
En rekke distriktsregioner i Sør-Norge viser seg å ha et betydelig sterkere innovasjonsklima enn innovasjonsfrekvens for prosessinnovasjon. Flere distriktsregioner på Østlandet kommer høyt ut på klima for prosessinnovasjon, som Nord-Gudbrandsdal, Hallingdal og Midt-Buskerud.

Finnmark gjør det dårlig både for innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima. Enkelte regioner i Troms og Nordland kommer imidlertid bedre ut for innovasjonsklima.

Generelt er det ikke lett å finne mønstre i innovasjonsgraden mellom regionene i Norge. Det betyr at innovasjonen i næringslivet ikke følger landsdelene, men er spredt rundt i landet.

6. Attraktivitetspyramiden

Attraktivitetspyramiden er en modell for å forstå steders utvikling, vekst eller nedgang. Samtidig er Attraktivitetspyramiden et verktøy for å utvikle strategier for stedsutvikling. Ideen bak Attraktivitetspyramiden er at steder utvikler seg i henhold til deres attraktivitet langs tre dimensjoner: Besøk, bosted og bedrifter. Den første versjonen av Attraktivitetspyramiden ble utviklet i 2010. I denne rapporten presenterer vi den nye versjonen – som beholder de samme prinsippene, men med noen metodiske forbedringer^{iv}.

Attraktivitetspyramiden forklarer steders vekst som et resultat av tre typer attraktivitet: Bedrifts-, besøks- og bostedsattraktivitet.

Bedriftsdimensjonen fokuserer på steders attraksjonskraft som produksjonssted for varer og tjenester som kan eksporteres til andre steder. Dette er produksjon knyttet til naturressurser, som landbruk, fiske og utvinning, vareproduserende industri og teknologiske tjenester. Vi kaller dette basisnæringer. Mange steder er basert på denne typen attraktivitet, ved at de har hatt gunstige betingelser for primærnæringer, eller for industriproduksjon gjennom nærhet til råvarer eller kraft. I dag er teknologiske tjenester en type produksjon som kan selges over lange avstander, hvor råstoffet er kompetent arbeidskraft. Teknologiske tjenester er en raskt voksende næring som har helt andre lokaliseringsbetingelser enn naturbasert næring og industri.

Mange steder har også vokst fram gjennom å være attraktive for besøk. Ofte har denne attraktiviteten

oppstått gjennom at steder har vært knutepunkter for kommunikasjoner. Attraktivitet for besøk skaper mange arbeidsplasser i næringer som er avhengige av direkte salg til kunder. Dette er næringer som tradisjonelt reiseliv, butikkhandel, aktiviteter, underholdning og kultur.

Attraktivitet som bosted er historisk sett en ny type attraktivitet, som etter hvert har blitt den tredje viktige drivkraften. Etter hvert som stadig flere pendler mellom bosted og arbeidssted har noen steder kunnet vokse utelukkende gjennom å være attraktive som bosteder. Slike steder har gjerne stor utpendling til naboregioner. For å måle attraktivitet som bosted bruker vi Attraktivitetsbarometeret. Attraktivitetsbarometeret måler steders tiltrekningskraft for innflytting når effekten av arbeidsplassveksten er trukket fra.

I dette kapitlet vil vi presentere de tre attraktivitetstypene hver for seg, og til slutt se på noen vekstfaktorer som ikke fanges opp av modellen.

6.1 Viktige trender

De siste ti årene har antall arbeidsplasser i basisnæringene sunket i Norge. Basisnæringene er industri, primærnæring og teknologiske tjenester. Basisnæringene er følsomme for konjunkturer og svinger mer enn andre.

Antall arbeidsplasser i besøksnæringene, som er næringer innenfor reiseliv, aktiviteter og handel, har økt med 14 prosent fra 2000 til 2010.

Arbeidsplasser knyttet til lokal bosetting øker mest. Dette er arbeidsplasser i kommunene og private arbeidsplasser i undervisning og helse og omsorg.

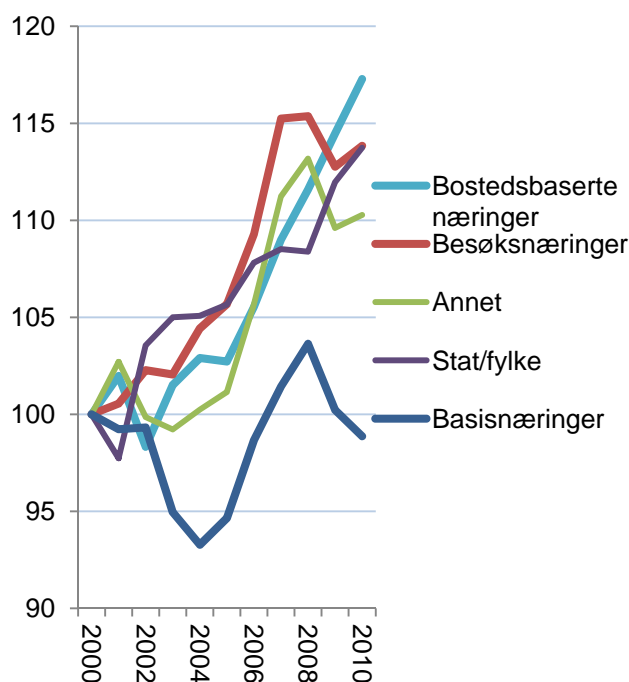
Disse tre typene av arbeidsplasser er knyttet til hver sin akse i attraktivitetspyramiden. Etter hvert som bostedsbaserte næringer og besøksnæringer vokser, blir attraktivitet for besøk og bosetting gradvis mer viktig, mens attraktivitet for bedrifter i basisnæringene gradvis blir mindre enerådende. Tidligere var regional utvikling sterkt fokusert på konkurranseutsatte næringer i basisnæringene. I dag må en også ta hensyn til de andre attraktivitetsdimensjonene.

Sammensetningen av arbeidsplassene

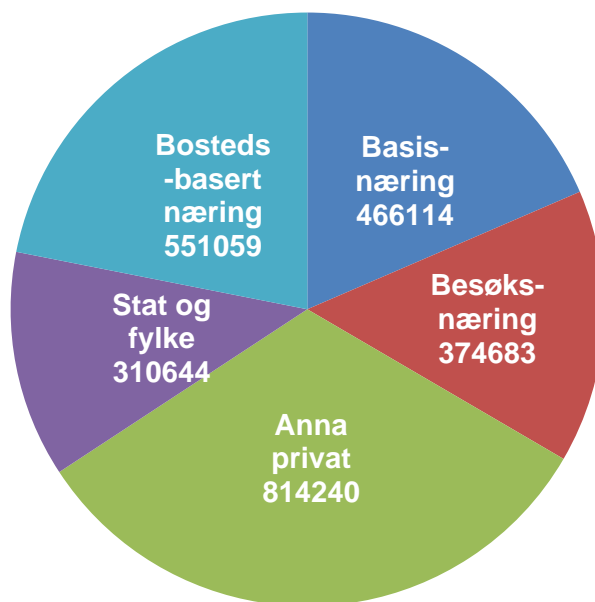
I figur 73 viser vi hvordan de ulike kategoriene av arbeidsplasser er fordelt i Norge i 2010.

Basisnæringene teller 466 000 arbeidsplasser, og er fremdeles større enn besøksnæringene, som har 375 000 arbeidsplasser. De bostedsbaserte næringene har i dag flere arbeidsplasser enn basisnæringene, men i 2000 var basisnæringene større enn de bostedsbaserte næringene.

Andre private næringer er hovedsaklig tjenester som ikke er direkte konkurranseutsatte. Både arbeidsplasser i stat/fylke og de andre næringene er ofte senterfunksjoner som er konsentrert til de største byene og regionale sentra. I våre analyser blir veksten i disse arbeidsplassene på et sted betraktet som en funksjon av stedets attraktivitet i sum langs de tre aksene. Men her vil også veksten kunne variere en del. Dette vil vi se nærmere på i kapittel 7.1.

Figur 72: Utvikling i antall arbeidsplasser i Norge i basisnæringer, besøksnæringer og bostedsbaserte næringer, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 73: Fordeling mellom ulike kategorier av arbeidsplasser i Norge i 2010.

6.2 Bedriftsattraktivitet

Begrepet bedriftsattraktivitet forsøker å fange opp at mange steder har grodd opp på grunn av at det har vært gunstig å produsere varer og tjenester for salg til andre regioner. Mange steder i Norge har en slik historisk bakgrunn, enten i naturressurser som fisk og landbruksarealer eller tilgang på kraft eller havner. Etter hvert har teknologibaserte tjenester vokst opp til en betydelig næring. Dette er tjenester som ikke er lokale, men som også selges i et nasjonalt eller internasjonalt marked.

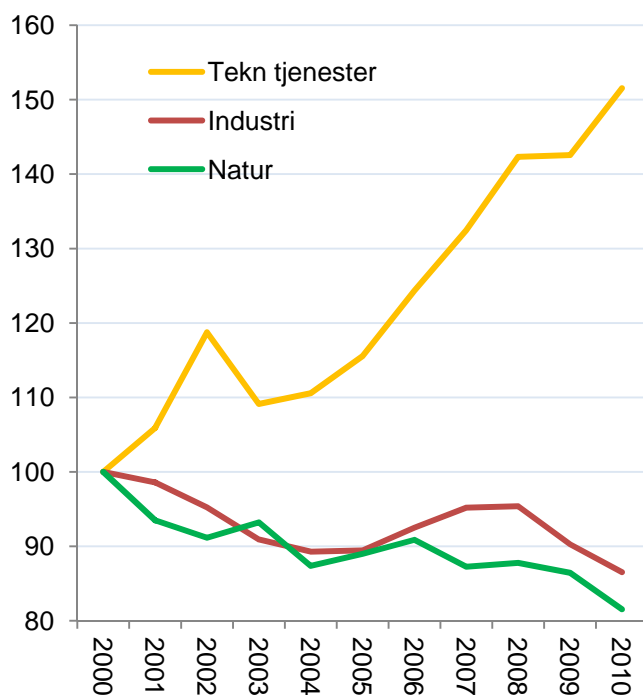
Vi kaller disse næringene basisnæringer. Vi kunne ha brukt begrepet konkurranseutsatte næringer, men mange vil hevde at landbruket ikke er konkurranseutsatt. Landbruksproduksjonen i Norge er imidlertid ikke lokalt basert, fordi produktene stort sett omsettes utenfor de stedene hvor produksjonen foregår.

Mens naturbaserte næringer, i hovedsak primærnæringene, og industrien har synkende sysselsetting, øker sysselsettingen i de teknologiske tjenestene sterkt. Distriktene har et fortrinn når det gjelder industri og naturbasert næring, ettersom de har tilgang til arealer og naturressurser. For teknologiske tjenester er det kompetente hoder som er råvarene. Disse finnes det flest av i byene. Denne utviklingen er en av drivkreftene til sentraliseringen.

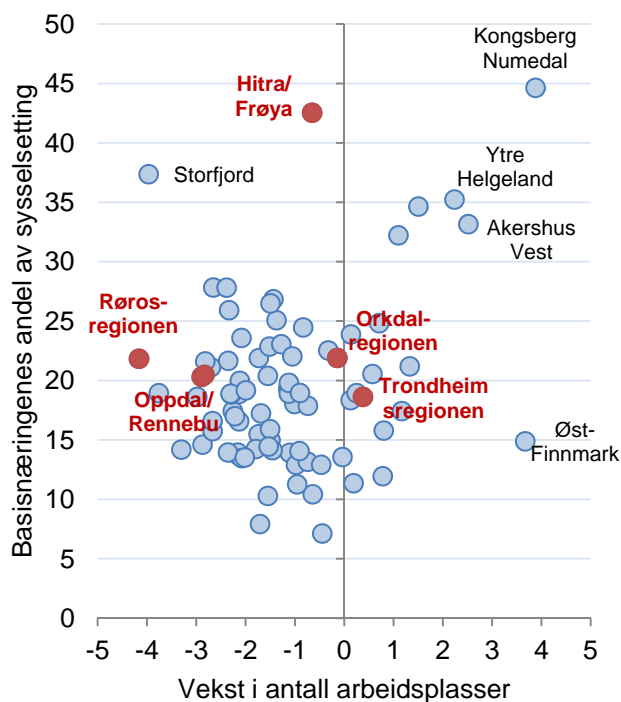
I figur 75 har vi vist nivå og vekst for basisnæringene i regionene i Norge. Kongsberg/Numedal har både høyest konsentrasjon av basisnæringer, og har samtidig hatt sterkest vekst. Når vi beregner veksten har vi målt veksten i antall prosentpoeng av samlet sysselsetting i regionen. Veksten i Kongsberg/Numedal tilsvarer dermed nesten fire prosent av samlet sysselsetting i regionen.

Hitra/Frøya er den regionen som har nest høyest konsentrasjon av basisnæringer i landet. Regionen har hatt litt nedgang i antall arbeidsplasser i basisnæringer de tre siste årene, men det er allikevel ingen andre regioner som er i nærheten av å ha like mye basisnæringer som Hitra/Frøya.

De andre regionene Sør-Trøndelag har rundt middels eller litt bedre enn middels nivå av basisnæringer. Rørosregionen har hatt stor nedgang i basisnæringer de tre siste årene. Også Oppdal/Rennebu har hatt nedgang i basisnæringer. Trondheimsregionen har hatt en liten vekst.

Figur 74: Utvikling i antall arbeidsplasser i perioden 2000-2010 i Norge i forskjellige kategorier av basisnæringer, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 75: Andel samlet sysselsetting og vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringer i prosentpoeng av samlet sysselsetting siste tre år for de 83 regionene i landet.

Nivå av basisnæringene

I figur 76 ser vi hvordan basisnæringene er fordelt på de tre kategoriene. Industrien er den største næringen av disse på landsbasis, og også i Trøndelag.

Hitra/Frøya er nummer to av de 83 regionene når det gjelder konsentrasjon av basisnæringene. Dette er først og fremst som følge av mange arbeidsplasser i industrien. Antall arbeidsplasser i industrien tilsvarer 27,3 prosent av sysselsettingen. Hitra/Frøya har også mange arbeidsplasser i naturbaserte næringer, der antall arbeidsplasser tilsvarer 13,9 prosent av sysselsettingen.

Lavest andel basnæringene av regionene i Sør-Trøndelag har Trondheimsregionen. Trondheimsregionen har imidlertid mange arbeidsplasser i teknologiske tjenester. De teknologiske tjenestene spesielt interessante, siden dette er vekstnæringer. I de fleste regionene utgjør de imidlertid en mindre andel av arbeidsplassene.

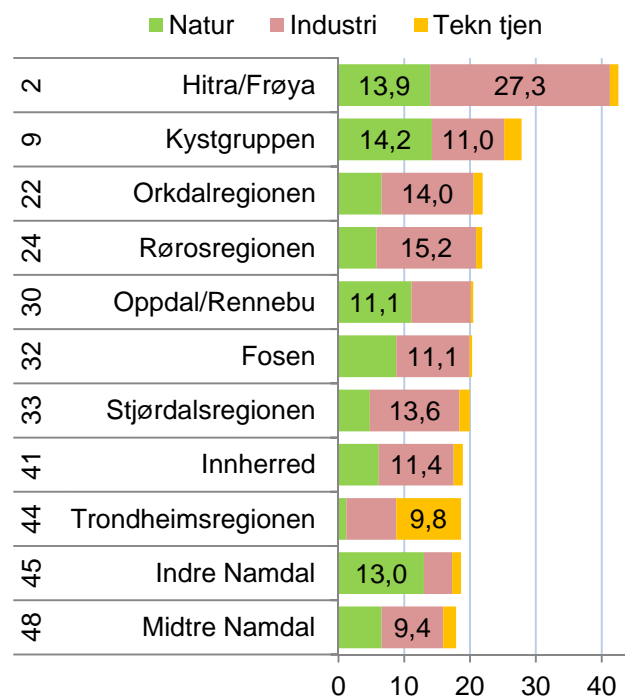
Vekst i basisnæringene

I figur 77 ser vi veksten i de ulike kategoriene av basisnæringene de tre siste årene for regionene i Trøndelag. Merk at vi her ikke måler veksten i prosent av utgangspunktet, men i prosentpoeng av samlet sysselsetting. Det er for å måle hvilken vekstimpuls regionen har av arbeidsplassveksten.

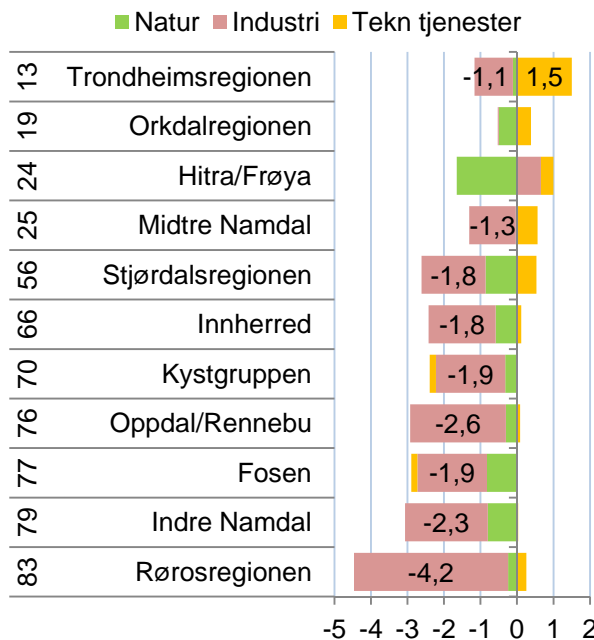
Trondheimsregionen er den regionen i Trøndelag som har hatt høyest vekst basisnæringene de tre siste årene. Trondheimsregionen har hatt nedgang i industri, men vekst i teknologiske tjenester. De regionene som har hatt vekst i arbeidsplasser i basisnæringene, har stort sett hatt vekst i teknologiske tjenester. Hitra/Frøya er slik sett et uttak, som også har hatt vekst i industrien.

Orkdalregionen og Hitra/Frøya har hatt en over middels utvikling blant regionene i landet.

Oppdal/Rennebu og Rørosregionen har hatt en høy nedgang. Rørosregionen den den regionen som har hatt størst nedgang i basisnæringer i hele landet. Rørosregionen har de tre siste årene tapt arbeidsplasser i industrien tilsvarende 4,2 prosent av sysselsettingen.

Figur 76: Antall arbeidsplasser i prosent av samlet sysselsetting i de tre kategoriene av basisnæringene i 2010. Rangering blant de 83 regionene i landet er vist til venstre.

Figur 77: Vekst i antall arbeidsplasser i prosentpoeng av samlet sysselsetting i de tre kategoriene av basisnæringene i perioden 2008-2010. Rangering blant de 83 regionene i landet til venstre.

Nivå kommuner

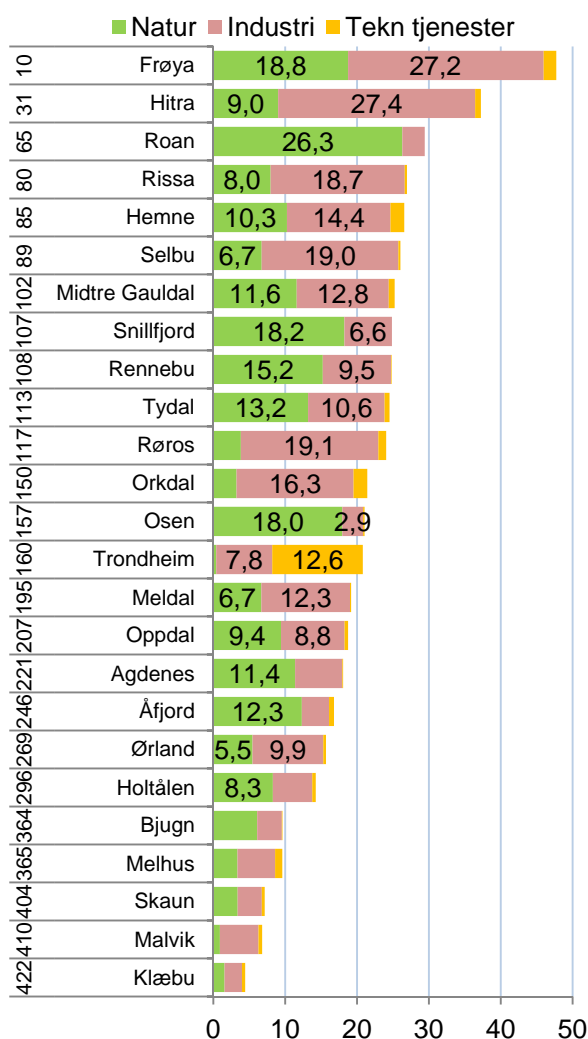
I Sør-Trøndelag er det spesielt Frøya som stikker seg ut som den mest utpregede bedriftskommunen. Frøya er nummer ti av de 430 kommunene i landet når det gjelder konsentrasjon av basisnæringer. Frøya har mange arbeidsplasser i både naturbaserte næringer og industri. Antall arbeidsplasser i industrien i Frøya tilsvarer 27,2 prosent av antall sysselsatte i kommunen, mens antall arbeidsplasser i naturbaserte næringer tilsvarer 18,8 prosent av antall sysselsatte.

Hitra er også en utpreget bedriftskommune, og er nummer 31 i landet. Hitra har faktisk en høyere andel arbeidsplasser i industrien enn Frøya, men forskjellen er bare på 0,2 prosentpoeng. Hitra har imidlertid ikke like mye sysselsetting i naturbaserte næringer.

Roan skiller seg ut ved å en høy andel arbeidsplasser i naturbaserte næringer. Her tilsvarer antall arbeidsplasser i naturbaserte næringer 26,3 prosent av sysselsettingen.

Høyest andel sysselsetting i teknologiske tjenester har Trondheim. Antall arbeidsplasser i denne bransjen tilsvarer 12,6 prosent av sysselsettingen i kommunen. Kun fire kommuner i landet har høyere andel arbeidsplasser i teknologiske tjenester.

Det er også mange som har en lav andel basisnæringer. Klæbu, Malvik og Skaun er blant de 30 kommunene i landet med lavest andel arbeidsplasser i basisnæringer.

Figur 78: Antall arbeidsplasser i basisnæringene i prosent av samlet sysselsetting i 2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet er vist til venstre

Vekst kommuner

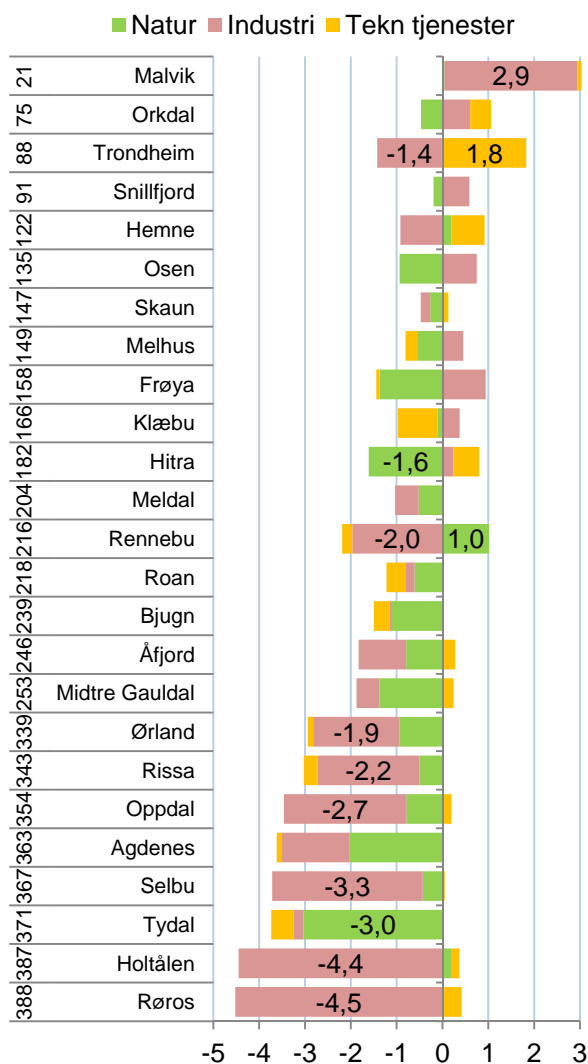
Basisnæringene har hatt nedgang på landsbasis, og mindre enn en fjerdedel av kommunene har hatt vekst. Flere av kommunene i Sør-Trøndelag har imidlertid hatt god vekst i basisnæringene de siste tre årene.

Malvik har hatt en vekst på 2,9 prosent i antall arbeidsplasser i industrien, og er rangert som nummer 21 når det gjelder vekst totalt sett i basisnæringer i landet de tre siste årene.

Orkdal, Trondheim og Snillfjord er også blant de 100 kommunene i landet med høyest vekst i basisnæringer.

Trondheim har hatt høy vekst i teknologiske tjenester, men samtidig nedgang i industrien.

Mange kommuner i Sør-Trøndelag har hatt stor nedgang i basisnæringer, og spesielt i industri. Røros og Holtålen mistet arbeidsplasser i industrien tilsvarende 4,4 og 4,5 prosent av sysselsettingen. Tydal har hatt en nedgang i naturbaserte næringer tilsvarende tre prosent av sysselsettingen.

Figur 79: Vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringene i prosentpoeng av samlet sysselsetting i perioden 2008-2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet er vist til venstre.

6.3 Besøksattraktivitet

Noen steder har stor trafikk av personer som kommer på besøk av ulike årsaker. Slike steder får mange ekstra arbeidsplasser i besøksnæringene. Som besøksnæringer regner vi virksomheter hvor kunden må møte opp personlig. Turisme er en typisk besøksnæring, og er knyttet opp til bransjene overnatting og servering, og i økende grad til underholdning, kultur og aktiviteter. All butikkhandel er også besøksnæringer. I Norge er butikkhandelen den største av besøksnæringene.

Antall arbeidsplasser innen overnatting har sunket ganske sterkt de siste ti årene. Handel og servering er næringer som vokser, mens aktivitetsnæringene vokser svært raskt. Dette avspeiler en dreining fra tradisjonell overnatting til aktiviteter, kultur og underholdning.

Noen steder har en ”negativ besøksbalanse”, som fører til handelslekkasje. Når vi beregner nivået på steders besøksnæringer, trekker vi fra de arbeidsplassene som er antatt å betjene de som bor på stedet. Dermed vil noen steder få et nivå som er under null.

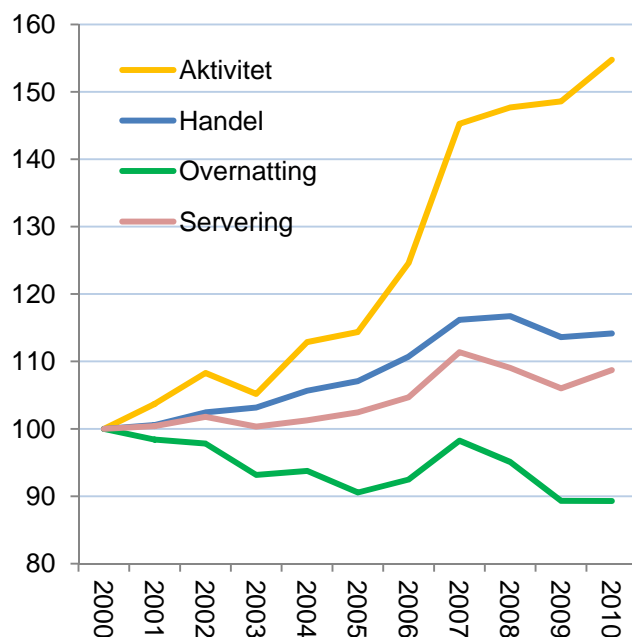
I figur 81 ser vi hvordan regionene i Norge fordeler seg med hensyn til nivået på besøksnæringene og veksten de siste tre årene.

Hallingdal har det høyeste nivået, og 11 prosent av sysselsettingen i regionen er beregnet å komme av besøk utenfra. Besøksnæringene i Hallingdal har krympet de siste tre årene tilsvarende én prosent av sysselsettingen i regionen, mens Voss har hatt sterk vekst av de store besøksregionene.

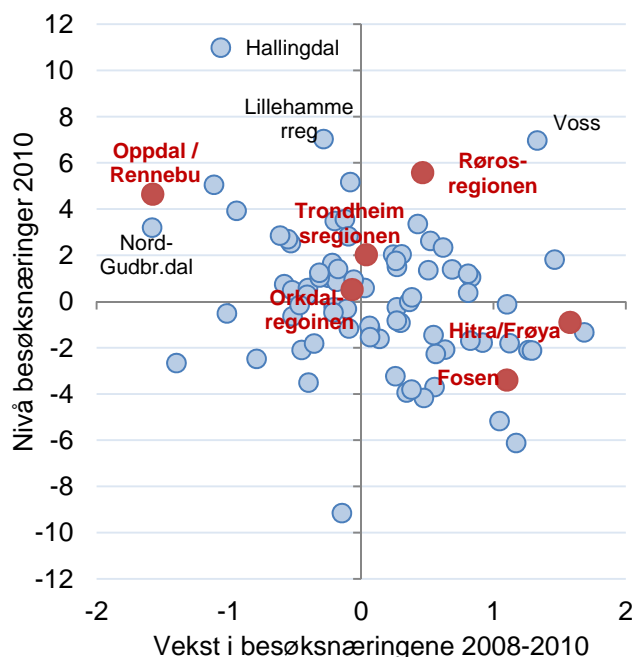
Rørosregionen og Oppdal/Rennebu er av regionene som har høyest konsentrasjon av besøksnæringer, men de har hatt høyst ulik utvikling. Rørosregionen har hatt vekst, mens Oppdal/Rennebu har hatt sterk nedgang.

Hitra/Frøya og Fosen har i utgangspunktet ikke et høyt nivå av basisnæringer, men har hatt høy vekst de siste tre årene.

Trondheimsregionen og Orkdalregionen har litt over middels konsentrasjon av besøksnæringer, og har omrent det samme nivået av besøksnæringer i 2010 som de hadde i 2008.

Figur 80: Utvikling i antall arbeidsplasser i perioden 2000-2010 i Norge i forskjellige kategorier av besøksnæringer, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 81: Andel samlet sysselsetting og vekst i antall arbeidsplasser i besøksnæringer i prosentpoeng av samlet sysselsetting siste tre år for de 83 regionene i landet.

Besøksnæringene i regionene

Rørosregionen er den fjerde mest utpregede besøksregionen i landet, som kommer av mange arbeidsplasser i overnatting og et handelsoverskudd. Oppdal/Rennebu er nummer sju av regionene i Norge. Også her er det mange arbeidsplasser i overnatting og handel, samt et overskudd av arbeidsplasser i aktiviteter.

Trondheimsregionen har også over middels nivå av besøksnæring. Videre har Orkdalregionen litt høyere enn middels konsentrasjon av besøksnæring.

Fosen er den regionen som har lavest andel besøksnæring i Trøndelag. Fosen har underskudd i både handel, servering og aktiviteter.

Vekst i besøksnæringene

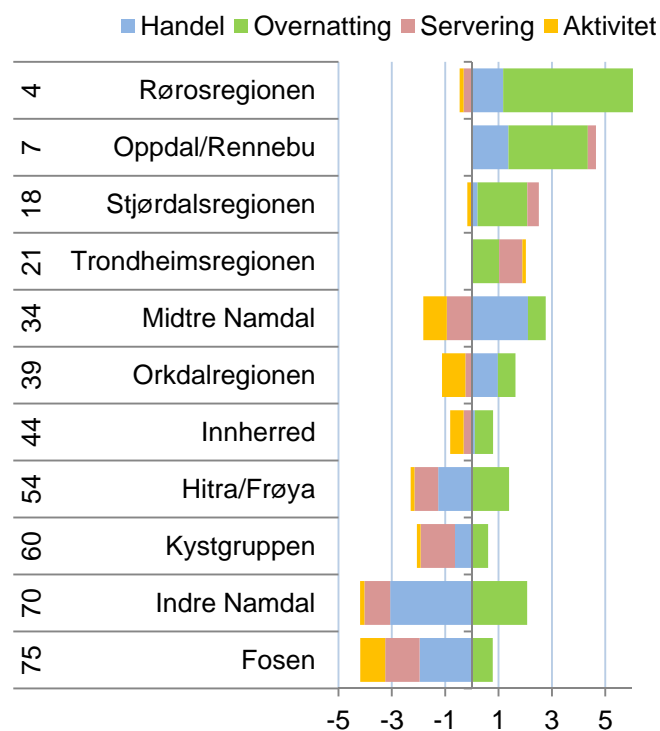
Bildet er noe annerledes når vi ser på vekst de siste tre årene. Hitra/Frøya er den regionen som har hatt høyest vekst i besøksnæringene av regionene i Trøndelag, og er den som har hatt nest høyest vekst i hele landet. Det er i handel og servering Hitra/Frøya har hatt høy vekst, men de har også hatt noe vekst i aktiviteter. Det har samtidig vært en liten nedgang i overnatting.

Fosen har også hatt høy vekst i besøksnæring. Fosen er nummer ti i landet med hensyn til vekst i besøksnæring. Dette skyldes i hovedsak høy vekst i handel, men Fosen har også hatt vekst i overnatting og servering.

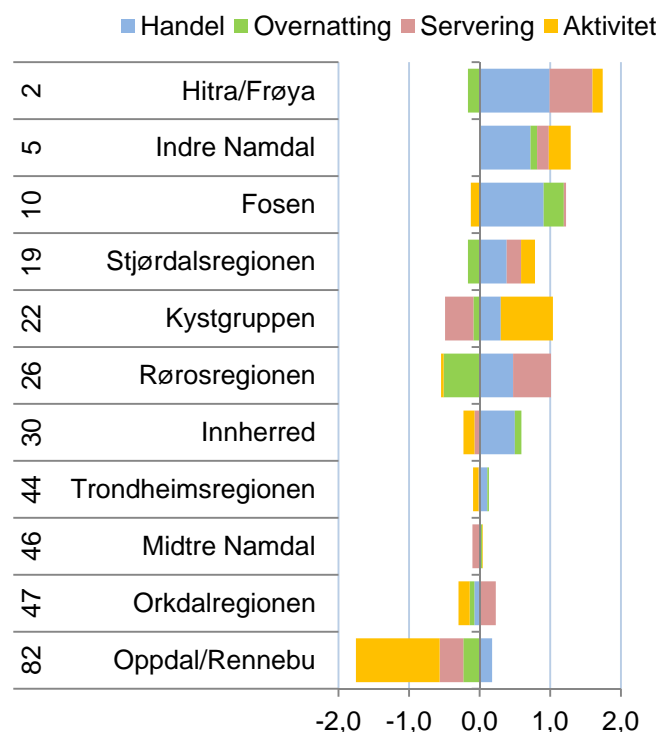
Videre har Rørosregionen hatt en god vekst i besøksnæring. Rørosregionen har hatt vekst i servering og handel, men har samtidig hatt en stor nedgang i overnatting.

Trondheimsregionen og Orkdalregionen har hatt litt under middels vekst i basisnæring. Trondheimsregionen har nesten like mange arbeidsplasser i de ulike besøksnæringene i 2008 som i 2010. Orkdalregionen har hatt en nedgang i aktivitet, overnatting og servering som er nesten like stor som veksten i servering i samme periode.

Oppdal/Rennebu har mistet en stor andel arbeidsplasser i innen aktivitet de tre siste årene. Det har også vært nedgang i servering og overnatting. Bare en region i landet har hatt større nedgang i besøksnæring de tre siste årene.

Figur 82: Antall arbeidsplasser i prosent av samlet sysselsetting i de tre kategoriene av besøksnæring. Rangering blant de 83 regionene i landet er vist til venstre.

Figur 83: Vekst i antall arbeidsplasser i prosentpoeng av samlet sysselsetting i de tre kategoriene av besøksnæring i perioden 2008-2010. Rangering blant de 83 regionene i landet til venstre.

Besøksnæringer i kommunene

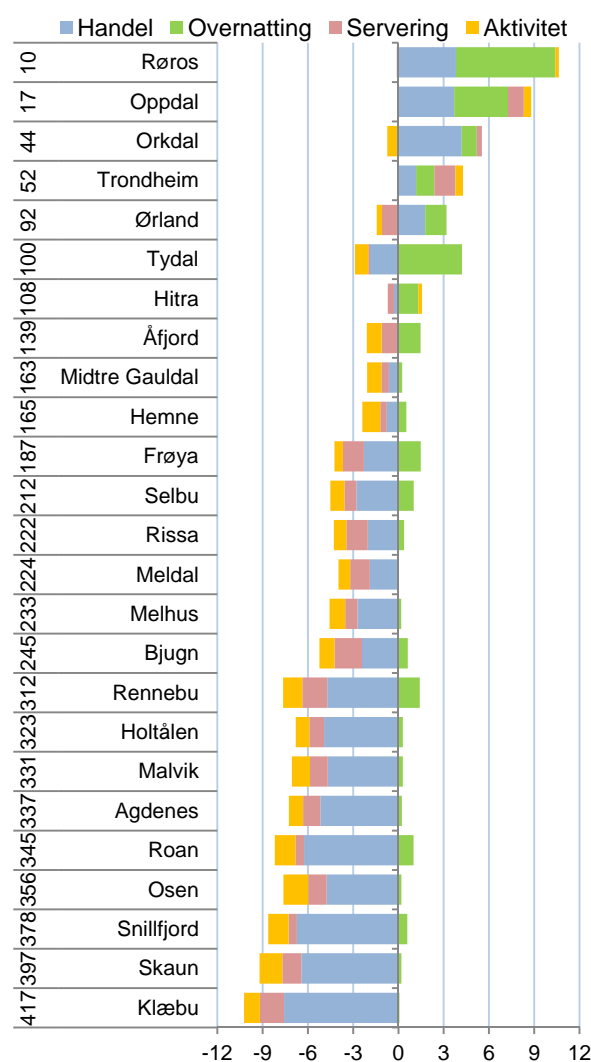
Røros er den klart mest utpregede besøkskommunen i Sør-Trøndelag, og er rangert som nummer 10 av de 430 kommunene i landet når det gjelder konsentrasjon av besøksnæringer. Det er en stor andel arbeidsplasser i overnatting og i handel som har gitt Røros denne posisjonen. Oppdal er nummer to i fylket og nummer 17 i landet. Også Oppdal har lik profil som Røros, men har i tillegg en litt større andel arbeidsplasser i servering. Både Røros og Oppdal er kjente turistkommuner.

Orkdal er nummer 44 i landet, som i hovedsak kommer av et stort overskudd i handel.

Trondheim er nummer fire i Sør-Trøndelag og nummer 52 i landet. Trondheim har et positivt bidrag fra alle typene besøksnæringer.

Det er også veldig mange kommuner i Sør-Trøndelag har et stort besøksunderskudd, spesielt innen handel.

Klæbu, Skaun og Snillfjord har alle et lavt nivå av besøksnæringer. Handelslekkasjen fra disse kommunene er stor, og gir et tap på over seks prosent i kommunenes samlede sysselsetting.

Figur 84: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i prosent av samlet sysselsetting i 2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet er vist til venstre

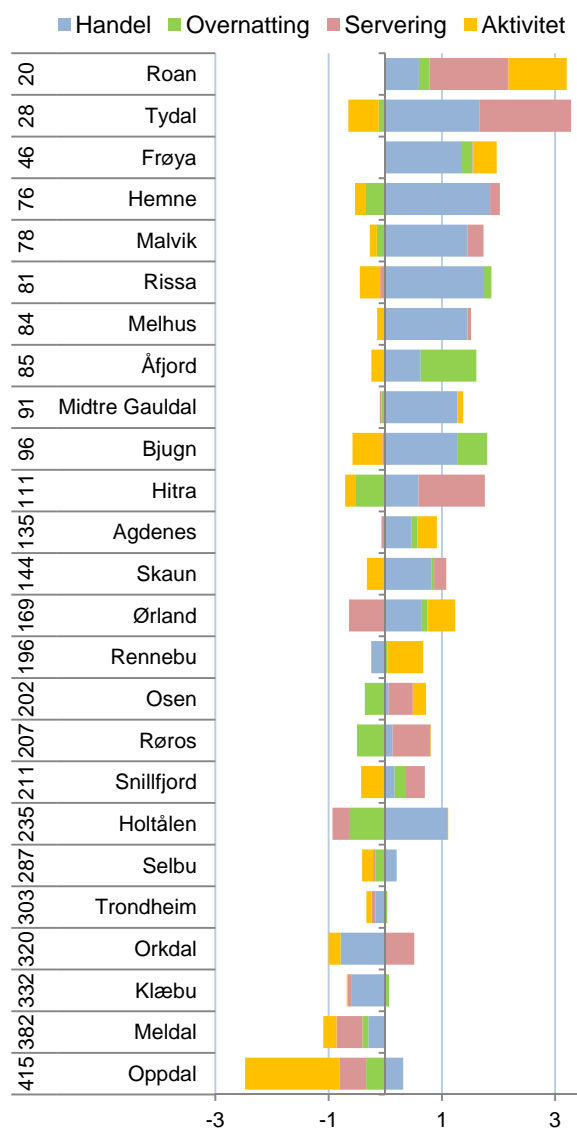
Vekst i kommunene

I figur 85 ser vi veksten i besøksnæringene de siste tre årene. Roan er den kommunen i Sør-Trøndelag som har hatt høyest vekst i besøksnæringer, og er rangert som nummer 20 i landet. Roan har hatt vekst i alle typer besøksnæringer.

Tydal har hatt en sterk vekst i handel og servering, og er nummer 28 i landet med hensyn til samlet vekst i besøksnæringer.

Det er et klart mønster at besøksnæringene har ført til vekst i distriktene, og at mange sentrale steder og byer har hatt nedgang. Det foregår en desentralisering av handelen i Norge som er ganske overraskende. Er det økt besøk i distriktene fra byene, eller har tilbudet i distriktene blitt mer konkurransedyktig?

Oppdal har hatt størst samlet nedgang i besøksnæringer de siste tre årene, som i hovedsak skyldes en stor nedgang i aktiviteter. Oppdal har også mistet arbeidsplasser i overnatting og servering. Oppdal har til sammen mistet arbeidsplasser i besøksnæringene som tilsvarer 2,2 prosent av samlet sysselsetting i kommunen de tre siste årene.

Figur 85: Vekst i antall arbeidsplasser i besøksnæringene i prosentpoeng av samlet sysselsetting i perioden 2008-2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet er vist til venstre.

6.4 Bostedsattraktivitet

Attraktivitetsbarometeret er en metode for å måle hvilke geografiske områder som er attraktive som bosteder. Telemarksforskning har publisert Attraktivitetsbarometeret for norske kommuner og regioner siden 2006.

Det er en positiv sammenheng mellom arbeidsplassvekst og innflytting. Steder som har vekst i arbeidsplasser får som regel innflytting, mens steder med nedgang i antall arbeidsplasser vil ofte få utflytting.

Attraktivitetsbarometeret er basert på at nettoflyttingen til mange kommuner og regioner avviker fra det som er forventet ut fra arbeidsplassveksten. Noen steder får sterk innflytting uten at det kan forklares med arbeidsplassveksten. Dette må da skyldes at det er andre forhold enn arbeidsplassvekst som tiltrekker seg innflyttere. Attraktivitetsindeksen er avstanden mellom den faktiske nettoflyttingen til en kommune eller en region, og den forventede nettoflyttingen gitt arbeidsplassveksten. I figur 86 vil dette tilsvare den vertikale avstanden mellom kommunens eller regionens faktiske plassering og linjen som viser den statistiske forventede nettoflyttingen. Denne differansen kan indikere hvor høy vekst regionen har hatt i folketallet i perioden på grunn av regionens attraktivitet.

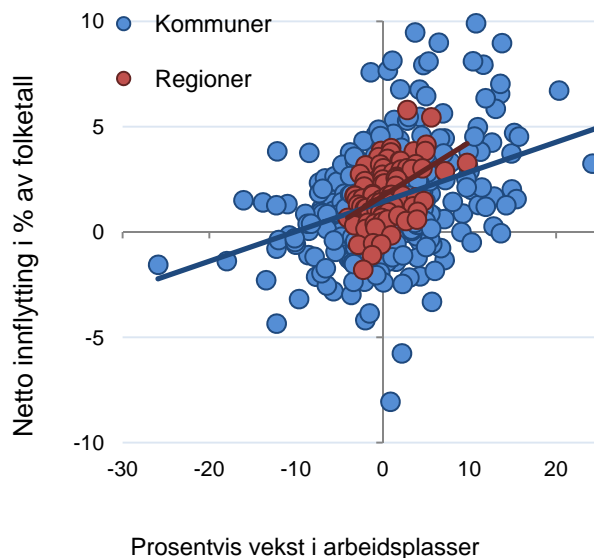
Attraktivitetsbarometeret for regioner

I figur 87 ser vi hvordan nettoflyttingen og arbeidsplassveksten henger sammen for de 83 regionene i landet i den siste treårsperioden. Den høye innvandringen fra utlandet gjør at de aller fleste regionene har netto innflytting.

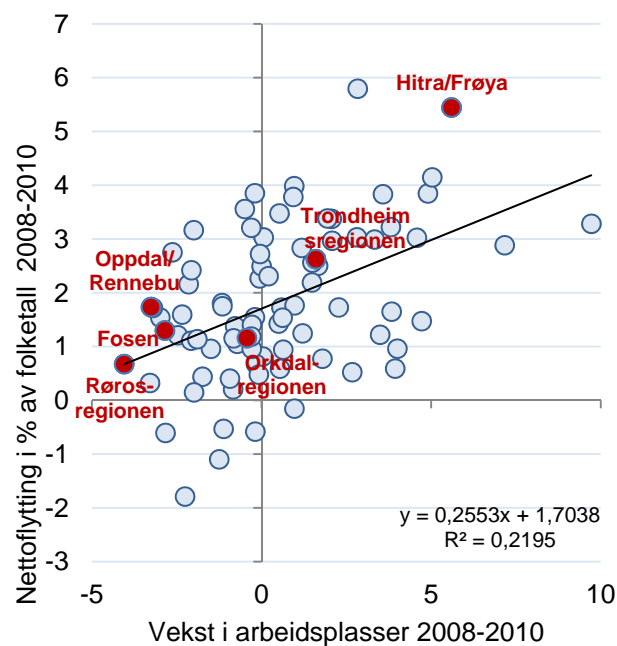
Hitra/Frøya har både høyest innflytting av regionene i Sør-Trøndelag og høyest arbeidsplassutvikling. Nettoinnflyttingen er mye sterkere enn forventet ut fra arbeidsplassveksten, og dermed regnes Hitra/Frøya som attraktiv som bosted.

Oppdal/Rennebu og Fosen har hatt lav arbeidsplassvekst, men nettoflyttingen har vært bedre enn forventet. Dermed har også disse vært attraktive.

Orkdalregionen ligger under streken, som betyr at det har vært mindre innflytting enn forventet ut fra arbeidsplassveksten. Orkdalregionen blir dermed regnet som mindre attraktiv.

Figur 86: Norske kommuner og norske regioner fordelt etter prosentvis vekst i antall arbeidsplasser og nettoflytting inkludert innvandring i prosentpoeng av folketallet i perioden 2008-2010.

Figur 87: De 83 politiske regionene etter prosentvis vekst i arbeidsplasser og nettoflytting inkludert innvandring i perioden 2008-2010. Regionene i Sør-Trøndelag er markert med rødt.

Endring av Attraktivitetsbarometeret

Attraktivitetsbarometeret for 2011 er litt endret fra tidligere år. Fram til i fjor tok vi utgangspunkt i den innenlandske flyttingen mellom regioner og kommuner. Det er imidlertid skjedd en utvikling i type og nivå av innvandring, som har stor betydning for regional utvikling i Norge. Som vi kan se i figur 88, har innvandringen til Norge de siste fire årene økt til et nivå som er langt høyere enn noen sinne tidligere. Metoden bak Attraktivitetsbarometeret er derfor endret for å reflektere den nye virkeligheten for norske kommuner og regioner.

Tidligere var innvandringen til Norge i hovedsak knyttet til flukt eller familiegjenforening. Da var det ikke naturlig å knytte denne innvandringen til attraktivitet, ettersom innvandrerne i liten grad valgte bosted selv. Etter hvert har innvandringen økt sterkt, og da i form av arbeidsinnvandring fra tidligere Øst-Europa og dels livsstilsinnvandring fra Nederland og Tyskland. Dette er innvandring som er knyttet til stedenes kvaliteter. Derfor vil vi nå basere Attraktivitetsbarometeret på all flytting, både innenlands og innvandring fra utlandet.

I det nye Attraktivitetsbarometeret ser vi på tre ulike typer flyttestrømmer; innvandring fra utlandet, innenlands flytting av innvandrerbefolkningen og innenlands flytting av andre, det vil si de uten innvandringsbakgrunn. Innvandrerbefolkningen er innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som bor i Norge.

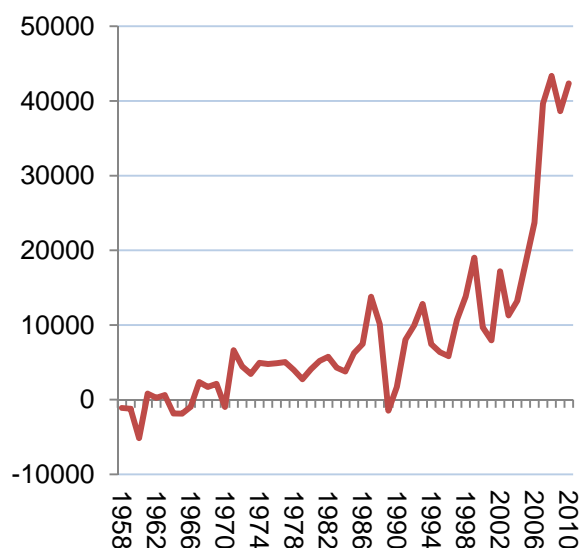
Regionene i Trøndelag

I figur 89 ser vi attraktivitetsindeksen, som viser avstanden mellom forventet og faktisk flytting, splittet opp i de tre typene flytting.

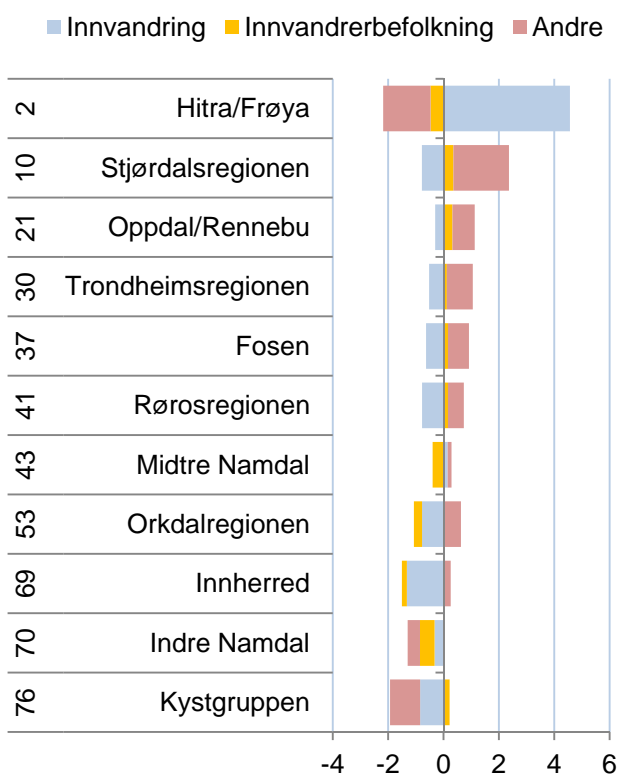
Hitra/Frøya er den mest attraktive regionen i Sør-Trøndelag, og den nest mest attraktive regionen landet. Vi kan imidlertid i denne figuren se at det skyldes utelukkende innvandring. Hitra/Frøya har ikke vært attraktiv for innflytting av innvandrerbefolkningen og øvrige bosatt i Norge.

Situasjonen i Trondheimsregionen, Fosen og Rørosregionen er motsatt. Disse regionene har vært attraktiv for innvandrerbefolkningen og øvrige, men hatt mindre innvandring enn forventet.

Orkdalregionen er under middels attraktiv, og er kun attraktiv for befolkningen uten innvandrerbakgrunn.

Figur 88: Netto innvandring til Norge, antall personer. Data fra SSB.

Figur 89: Attraktivitetsindeksen 2008-2010 splittet opp i tre typer flytting. Rangering blant de 83 regionene for samlet attraktivitet til venstre.

Attraktivitetsbarometeret for kommuner

I figur 90 ser vi hvordan nettoflyttingen og arbeidsplassveksten henger sammen for kommunene i Norge og Sør-Trøndelag.

Hitra, Skaun og Frøya har høyest innflytting av kommunene i Sør-Trøndelag. Skaun er en typisk bostedskommune med høy utpendling til Trondheim, og er en kommunetype som ofte har stor innflytting. Hitra og Frøya er imidlertid distriktskommuner som i stor grad har utflytting, og det er litt spesielt at disse kommunene har så høy innflytting. Det har vært god arbeidsplassvekst i Hitra og Frøya, men innflyttingen er mye høyere enn hva arbeidsplassveksten skulle tilsi.

Osen, Hemne og Malvik er kommuner som ikke har fått netto innflytting, selv om vi tar med innvandring. For Osen kan dette forklares med at kommunen har størst nedgang i antall arbeidsplasser i denne periode. Malvik og Hemne har på sin side høyest arbeidsplassvekst av kommunene i fylket, og dermed blir den manglende innflyttingen et tegn på at kommunene ikke har vært attraktive som bosted i denne perioden.

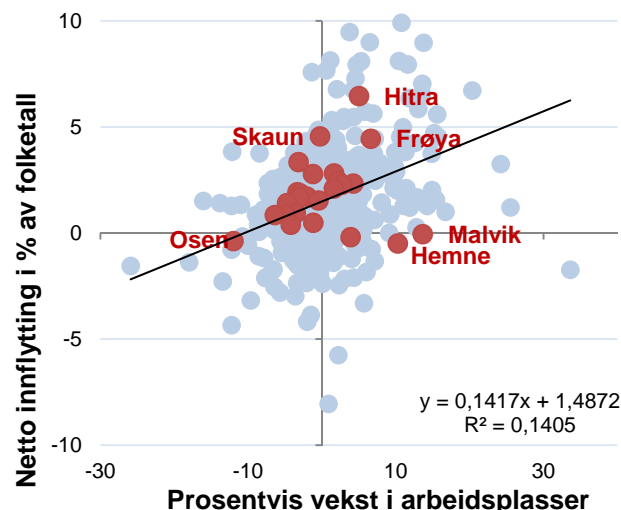
Kommunene i Sør-Trøndelag

I figur 91 kan vi se hvilke grupper kommunene i Sør-Trøndelag tiltrekker eller frastøter.

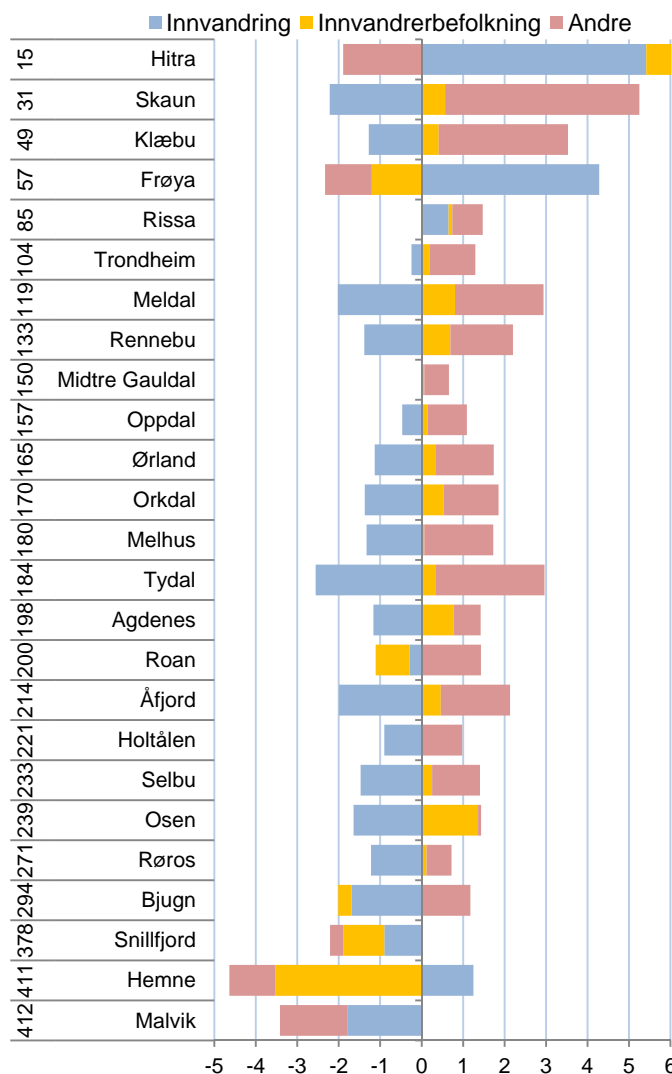
Hitra er mest attraktiv som bosted av alle kommunene i Sør-Trøndelag og femtende mest attraktiv i landet. Hitra trekker til seg først og fremst innvandrere, men er også attraktiv for innvandrerbefolkning. Hitra er ikke attraktiv for dem uten innvandringsbakgrunn. Frøya har lignende profil som Hitra, med høy attraktivitet for innvandring, men har ikke vært attraktiv for innvandrerbefolkningen.

Skaun er ganske annerledes. Skaun er først og fremst attraktiv for dem uten innvandringsbakgrunn, men er også attraktiv for innvandrerbefolkningen. Skaun har imidlertid lite innvandring fra utlandet. Klæbu har lik profil som Skaun. Disse to kommunene er rangert som 31. og 49. mest attraktive kommune i landet i perioden 2008-2010.

Hemne og Malvik er blant de 30 minst attraktive kommunene i landet i den siste treårsperioden.

Figur 90: De 430 kommunene etter prosentvis vekst i arbeidsplasser og nettoflytting inkludert innvandring i perioden 2008-2010. Kommunene i Sør-Trøndelag er markert med rødt.

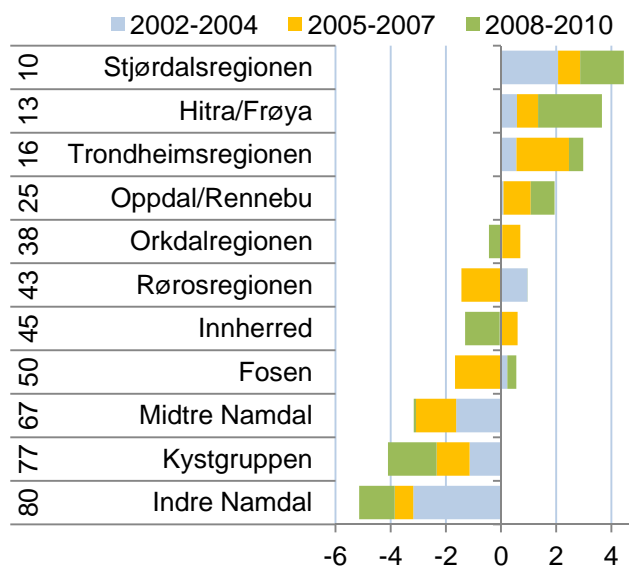
Figur 91: Attraktivitetsindeksen 2008-2010 splittet opp i tre typer flytting. Rangering for samlet attraktivitet til venstre.

Bostedsattraktivitet på lang sikt

Selv om Attraktivitetsbarometeret er basert på tall over en treårsperiode, er det for enkelte regioner ganske store variasjoner fra periode til periode. Derfor kan det være hensiktsmessig å se flere perioder i sammenheng, slik som vist i figur 92.

Stjørdalsregionen, Hitra/Frøya, Trondheimsregionen og Oppdal/Rennebu er regioner som har vært stabilt attraktive de tre siste treårsperiodene. Stjørdalsregionen drar nok fordeler av å være knyttet til Trondheimsregionen. Hitra/Frøyas sterke bostedsattraktivitet er mer oppsiktsvekkende, og verd en egen studie.

Rørosregionen og Fosen er regioner som har rundt middels bostedsattraktivitet.

Figur 92: Attraktivitet i de tre siste treårsperiodene for regionene i Trøndelag. Til venstre vises rangering blant de 83 regionene i landet for periodene samlet

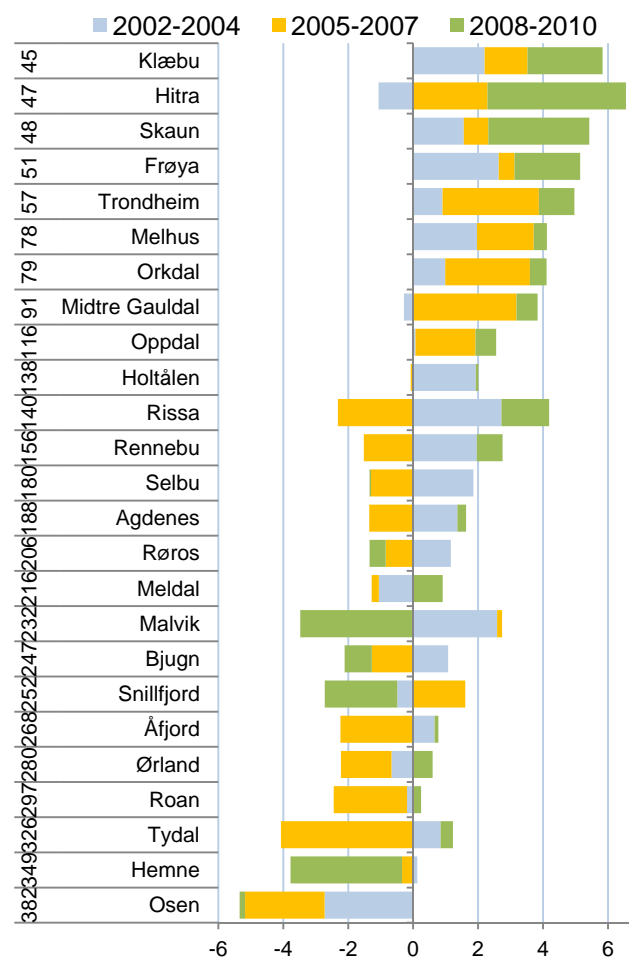
Kommunenivået lang sikt

På kommunenivået finner vi enda større variasjoner i attraktivitet fra periode til periode.

Klæbu, Hitra og Skaun har vært mest attraktive i de tre siste treårsperiodene. Hitra er klart mest attraktiv de to siste periodene, men var lite attraktiv den første perioden. Disse kommunene er inne blant de 50 mest attraktive kommunene i landet i perioden 2002-2010.

Flere andre kommuner er med blant de med stabil høy bostedsattraktivitet, blant annet Trondheim.

Det er bare Hemne og Osen som har vært under middels attraktiv i alle de tre periodene.

Figur 93: Attraktivitet i de tre siste treårsperiodene for kommunene i Sør-Trøndelag. Til venstre vises rangering blant de 430 kommunene i landet for periodene samlet.

Hva skaper bostedsattraktivitet?

Attraktivitetsbarometeret er en modell der steds nettoflytting ses i sammenheng med arbeidsplassveksten. Bostedsattraktivitet blir målt gjennom å bruke faktisk nettoflytting som målestokk. Steder med høyt positivt avvik fra forventet nettoflytting blir tillagt høy bostedsattraktivitet, som forklaring på den høye innflyttingen.

Det er naturligvis enda mer nyttig og interessant å finne ut hva som gjør at et sted er attraktivt som bosted. For å finne ut mer av årsaker til bostedsattraktivitet, kan vi gjøre analyser der vi måler sammenhengen mellom steds nettoflytting og en rekke andre forhold knyttet til stedet.

I dette kapitlet vil vi vise resultatet av slike analyser av nettoflyttingen der vi ser på følgende mulige forklaringsfaktorer i tillegg til arbeidsplassveksten:

Arbeidsmarkedsintegrasjon er summen av innpendling i prosent av arbeidsplasser og utpendling i prosent av sysselsetting. Det gir et mål for pendlingsmuligheter.

Størrelse er målt som antall innbyggere. Arbeidsmarkedsintegrasjonen og størrelsen vil til sammen erstatte sentralitetsmål, som ofte blir brukt i slike analyser. I analysene brukes logaritmen av folketallet.

Nabovekst er veksten i antall arbeidsplasser i tilstøtende områder. For kommuner er det veksten i tilhørende region utenfor kommunen, og for regioner er det veksten i fylket utenfor regionen.

Kulturindeks. Som indikator for kultur har vi brukt norsk kulturindeks^v, som er utarbeidet av Telemarksforskning. Kulturindeksen skal gi et godt bilde av om en kommune har mye kultur.

Kafétetthet er antall arbeidsplasser i kafeer, restauranter og puber i prosent av innbyggertallet.

Utdanningsnivå er andelen av den sysselsatte befolkningen med minst tre år høgskoleutdanning.

Universitet eller høyskole er målt som antall ansatte i høyskole eller universitet i prosent av befolkningen. Dette målet er null der det ikke er høyskole.

Boligbygging er målt som antall ferdigstilte boliger siste tre år i forhold til folketallet.

Det er naturligvis mulig å ta med mange andre mulige forklaringsfaktorer også, men det er uheldig å

ta med for mange faktorer i denne typen analyser. Vi har tidligere analysert en del andre faktorer som vi ikke har tatt med her, da det ikke ble påvist noen klare sammenhenger^{vi}.

I analysene har vi brukt en lineær regresjonsanalyse, der vi antar at nettoflyttingen til et sted blir påvirket av disse faktorene.

Resultatene av analysene viser retning og styrke på sammenheng mellom nettoflyttingen og de faktorene vi legger inn i modellen, når alle faktorene analyseres samtidig.

For at vi skal kunne tolke resultatene av denne typen analyser, er det viktig at vi kjenner retningen til årsaksforholdene. Det gjør vi nødvendigvis ikke, og derfor må en være forsiktig med å trekke basante konklusjoner. Regional utvikling er i virkeligheten en svært kompleks prosess, og de enkle statistiske metodene vi har muligheten til å bruke er på ingen måte representative for hva som skjer i virkeligheten. Likevel vil slike analyser kunne gi økt innsikt, og er i alle tilfeller bedre enn synsing, gjetting eller anekdotiske historier om enkeltpersoners flytتهistorier.

Hva kjennetegner kommuner og regioner som er attraktive?

I tabell 3 ser vi resultater av en analyse, der vi har analysert sammenhengen mellom kommuners nettoflytting og åtte andre faktorer. Analysene er gjort i treårsperioder, dvs. 2003 er perioden 2001-2003 osv.

Det er tre faktorer som har sterk positiv korrelasjon med nettoflyttingen i hele perioden. Det er arbeidsplassvekst i kommunen, arbeidsmarkedsintegrasjon og boligbygging.

Kafetettheten, dvs. antall ansatte i restauranter, puber og kafeer i forhold til befolkning har hatt en positiv sammenheng med nettoflyttingen i alle periodene, men med ulik styrke.

Fram til 2007 var kommunens befolkningsstørrelse signifikant positivt korrelert med nettoflyttingen, men denne sammenhengen har blitt gradvis svake, og i siste periode er det nesten ingen sammenheng.

Vekst i antall arbeidsplasser i naboregioner har hatt en positiv påvirkning på nettoflyttingen i alle periodene, men sammenhengen har ikke vært signifikant i enkeltperiodene.

Til slutt har vi tatt med to indikatorer som mange setter i sammenheng med bostedsattraktivitet: Kultur og utdanningsnivå. De statistiske sammenhengene er faktisk negative i noen perioder, men alt for svake til å være signifikante. Dermed ser det ut til at kommuners kulturtilbud ikke har noen innflytelse på bostedsattraktivitet.

Utdanningsnivået i kommunene har heller ingen signifikant sammenheng med bostedsattraktiviteten.

I tabell 4 ser vi hvordan samme analyse slår ut på regionnivå. Arbeidsplassvekst, arbeidsmarkedsintegrasjon, befolkningsstørrelse, kafeer og boligbygging er faktorer som er positive for attraktivitet i regionene. Boligbyggingen er imidlertid langt mindre viktig for regioner, og er ikke signifikant de siste periodene. Det betyr at boligbyggingen betyr mindre for hvilken region folk flytter til, men svært mye for hvilken kommune i regionen som får innflyttingen. Også for regioner har størrelse mindre å si i siste periode.

Tabell 3: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med nettoflytting i kommunene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betaverdier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	,259	,244	,188	,148	,274	,272	,288	0,23
Integrasjon	,218	,201	,274	,314	,327	,253	,268	0,18
Bef.størrelse	,295	,235	,189	,178	,145	,068	,051	0,04
Nabovekst	,083	,048	,003	,053	,037	,062	,033	0,05
Kulturindeks	0,02	0,04	0,01	0,01	0,04	0,03	0,06	0,03
Kafe	0,04	0,04	0,07	0,12	0,14	0,14	0,09	0,10
Utdanningsnivå	0,09	0,06	0,02	0,02	0,04	0,04	0,08	0,01
Boligbygging	0,22	0,34	0,31	0,29	0,24	0,33	0,33	0,36

Tabell 4: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med nettoflytting i regionene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betaverdier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,24	0,05	0,11	0,20	0,30	0,37	0,33	0,34
Integrasjon	0,35	0,30	0,36	0,32	0,30	0,26	0,33	0,33
Bef.størrelse	0,30	0,24	0,29	0,22	0,28	0,23	0,29	0,24
Nabovekst	0,04	0,07	0,06	0,03	0,07	0,18	0,04	0,07
Kulturindeks	0,11	0,07	0,12	0,07	0,13	0,12	0,15	0,17
Kafe	0,19	0,25	0,24	0,31	0,23	0,21	0,19	0,27
Univ/høgskole	0,11	0,14	0,01	0,10	0,02	0,02	0,01	0,04
Boligbygging	0,17	0,43	0,26	0,31	0,14	0,06	0,03	0,01

Kultur viser ingen positiv sammenheng med bostedsattraktivitet for regioner. I regionanalysen har vi målt om det er høgskole eller universitet lokalisert. Et overraskende resultat er at det å ha en høgskole eller universitet i regionen ikke later til å gi økt attraktivitet, snarere motsatt.

Analyse av flytting for ulike grupper, kommuner

Til høyre viser vi resultater fra samme type analyser, men der vi har splittet opp flyttingen i de tre typene flyttestrømmer netto innvandring, netto innenlands flytting av innvandrerbefolkningen og netto innenlands flytting av øvrige.

Øverst ser vi resultater av analyse av netto innvandring. Det mest slående er at innvandringen i de siste periodene følger helt andre mønstre enn de første periodene. Tidligere var det nesten ingen sammenheng mellom høy innvandring og høy arbeidsplassvekst. I de siste periodene er arbeidsplassveksten den faktoren som i størst grad henger sammen med innvandring. Også arbeidsplassvekst i nabokommuner har sterk positiv sammenheng med innvandring. Innvandringen har også en tendens til å være høyest i kommuner med liten befolkning og liten arbeidsmarkedsintegrasjon. Tidligere var det høy innvandring til kommuner med mye kultur. Da var det mest flyktningeinnvandring, og dermed kan det se ut til at kommuner med mye kultur er kommuner som også bosatte flyktninger.

Etter at innvandrerne har bosatt seg i Norge, flytter de ofte til andre kommuner. Dermed står innvandrerbefolkningen for en ganske stor andel av flyttinger mellom kommunene, og påvirker mønstrene for attraktivitet. Innvandrerbefolkningen flytter i svært stor grad til kommuner med mange innbyggere, og som har høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Det er typisk for kommuner i sentrale strøk. Det er en påfallende sterk negativ sammenheng mellom utdanningsnivå og innvandrerbefolkningens flytting. Det kommer kanskje av at høyt utdanningsnivå også har sammenheng med høye boligpriser.

Den delen av befolkningen som ikke har innvandringsbakgrunn foretrekker også kommuner med mange innbyggere, og som har høy arbeidsmarkedsintegrasjon. For denne delen av befolkningen er boligbygging den faktoren som har høyest korrelasjon med flyttingen. Innvandrere og innvandrerbefolkningen flytter ikke i særlig grad til steder med høy boligbygging. Både innvandrerbefolkningen og de uten innvandrerbakgrunn har en tendens til å flytte til steder med mange kafeer, men ikke til steder med høyt utdanningsnivå og mye kultur. De uten innvandrerbakgrunn flytter ikke spesielt til steder med arbeidsplassvekst lenger, det er det innvandrerne som gjør.

Tabell 5: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med netto innvandring i kommunene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betavardier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,03	0,06	0,03	0,09	0,29	0,32	0,28	0,21
Integrasjon	0,08	0,12	0,11	0,03	0,05	0,12	0,16	0,21
Bef.størrelse	0,11	0,19	0,18	0,12	0,01	0,10	0,14	0,23
Nabovekst	0,01	0,08	0,09	0,11	0,09	0,08	0,14	0,19
Kulturindeks	0,11	0,15	0,15	0,17	0,04	0,05	0,08	0,06
Kafe	0,01	0,02	0,01	0,03	0,03	0,05	0,01	0,10
Utdanningsnivå	0,15	0,18	0,19	0,12	0,02	0,09	0,09	0,14
Boligbygging	0,04	0,03	0,01	0,04	0,05	0,04	0,03	0,05

Tabell 6: Analyse av innenlands nettoflytting av innvandrerbefolkningen på kommunenivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,10	0,12	0,09	0,10	0,01	0,02	0,01	0,05
Integrasjon	0,18	0,21	0,21	0,20	0,22	0,20	0,25	0,25
Bef.størrelse	0,24	0,26	0,26	0,21	0,15	0,15	0,16	0,19
Nabovekst	0,04	0,02	0,05	0,02	0,03	0,02	0,02	0,03
Kulturindeks	0,08	0,07	0,09	0,11	0,17	0,14	0,09	0,05
Kafe	0,00	0,04	0,03	0,01	0,08	0,12	0,06	0,02
Utdanningsnivå	0,16	0,18	0,16	0,12	0,11	0,14	0,17	0,18
Boligbygging	0,05	0,03	0,05	0,07	0,12	0,13	0,09	0,07

Tabell 7: Analyse av innenlands nettoflytting av den øvrige befolkningen på kommunenivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,24	0,18	0,12	0,08	0,13	0,13	0,14	0,06
Integrasjon	0,18	0,17	0,25	0,29	0,32	0,31	0,34	0,26
Bef.størrelse	0,29	0,25	0,19	0,17	0,12	0,08	0,09	0,13
Nabovekst	0,08	0,03	0,03	0,00	0,01	0,02	0,09	0,13
Kulturindeks	0,04	0,01	0,04	0,04	0,05	0,00	0,06	0,02
Kafe	0,04	0,03	0,07	0,12	0,13	0,16	0,07	0,02
Utdanningsnivå	0,09	0,06	0,01	0,02	0,05	0,04	0,08	0,00
Boligbygging	0,26	0,37	0,34	0,33	0,35	0,34	0,36	0,36

Analyse med flytting for ulike grupper, regioner

Vi kan analysere flyttestrømmene til regionene på samme måte som vi gjorde for kommunene på forgående side.

Mønstrene for netto innvandring i regioner er i stor grad de samme som vi fikk for kommuner. Vekst i antall arbeidsplasser i regionen betyr mest. Vi kan se at betydningen av vekst i arbeidsplasser er økende. Samtidig øker betydningen av vekst i antall arbeidsplasser i naboregioner.

Det er også en negativ sammenheng mellom innvandring til regioner, og regionenes størrelse og arbeidsmarkedsintegrasjon. Det betyr at små, isolerte regioner har systematisk høyere innvandring. Sammenhengene er imidlertid ikke sterke.

Innvandrerbefolkningens sekundære flyttinger viser motsatte mønstre enn for den direkte innvandringen. Innvandrerbefolkningen flytter systematisk til folkerike regioner med høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Dette er regioner på det sentrale Østlandet.

Det er også noen pussige sammenhenger mellom skår på kulturindeksen og innvandring. Det er systematisk høyere innvandring til regioner som skårer høyt på kulturindeksen, mens innvandrerbefolkningen som flytter innenlands har en systematisk lavere innflytting til regioner med høy skår på kulturindeksen.

For den delen av befolkningen som ikke har innvandrerbakgrunn, er det i siste periode ingen positiv sammenheng mellom nettoflytting og arbeidsplassvekst. Det ser faktisk ut til å være en negativ sammenheng i siste periode, mens det tidligere var klare positive sammenhenger.

Det er arbeidsmarkedsintegrasjon (pendlingsmuligheter), kafeer og boligbygging som ser ut til å være avgjørende.

Det at regionene har mye kultur, eller har høgskole eller universitet, har ingen positiv betydning. Faktisk er sammenhengene negative i alle perioder. Dette er ganske overraskende, fordi det er forhold som de fleste vil tro har positiv betydning for bostedsattraktiviteten.

Tabell 8: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med netto innvandring i regionene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betaværdier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,04	0,17	0,29	0,15	0,17	0,34	0,40	0,56
Integrasjon	0,10	0,09	0,01	0,05	0,00	0,07	0,13	0,22
Bef.størrelse	0,24	0,31	0,28	0,04	0,12	0,03	0,09	0,10
Nabovekst	0,09	0,07	0,01	0,14	0,29	0,32	0,26	0,33
Kulturindeks	0,25	0,22	0,33	0,44	0,41	0,24	0,16	0,05
Kafe	0,31	0,38	0,38	0,22	0,05	0,04	0,02	0,09
Univ/høgskole	0,19	0,19	0,18	0,21	0,12	0,01	0,00	0,09
Boligbygging	0,08	0,18	0,36	0,11	0,05	0,14	0,08	0,23

Tabell 9: Analyse av innenlands nettoflytting av innvandrerbefolkningen på regionnivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,10	0,05	0,17	0,02	0,10	0,11	0,06	0,01
Integrasjon	0,29	0,29	0,30	0,29	0,29	0,27	0,35	0,38
Bef.størrelse	0,43	0,47	0,49	0,44	0,42	0,39	0,45	0,41
Nabovekst	0,08	0,04	0,01	0,06	0,05	0,09	0,00	0,04
Kulturindeks	0,17	0,17	0,22	0,25	0,35	0,35	0,33	0,22
Kafe	0,14	0,13	0,10	0,01	0,05	0,08	0,02	0,08
Univ/høgskole	0,08	0,06	0,04	0,02	0,06	0,05	0,05	0,06
Boligbygging	0,08	0,15	0,28	0,18	0,01	0,01	0,08	0,04

Tabell 10: Analyse av innenlands nettoflytting av den øvrige befolkningen på regionnivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,25	0,02	0,13	0,22	0,30	0,27	0,12	0,06
Integrasjon	0,32	0,25	0,31	0,29	0,32	0,31	0,44	0,48
Bef.størrelse	0,23	0,16	0,20	0,09	0,16	0,13	0,26	0,18
Nabovekst	0,05	0,09	0,08	0,03	0,07	0,03	0,18	0,21
Kulturindeks	0,06	0,02	0,07	0,04	0,09	0,06	0,09	0,04
Kafe	0,16	0,20	0,18	0,32	0,24	0,27	0,24	0,31
Univ/høgskole	0,12	0,14	0,00	0,11	0,05	0,03	0,03	0,04
Boligbygging	0,20	0,52	0,32	0,38	0,22	0,20	0,17	0,24

7. Oppsummerende analyser

Avslutningsvis skal vi oppsummere den generelle utviklingen i Sør-Trøndelag med hensyn til attraktivitet og næringsutvikling. Dette gjøres gjennom å se på utviklingen i Attraktivitetspyramiden, samt sammenlikne utviklingen på Attraktivitetsbarometeret og i NæringsNM.

7.1 Utvikling Attraktivitetspyramiden

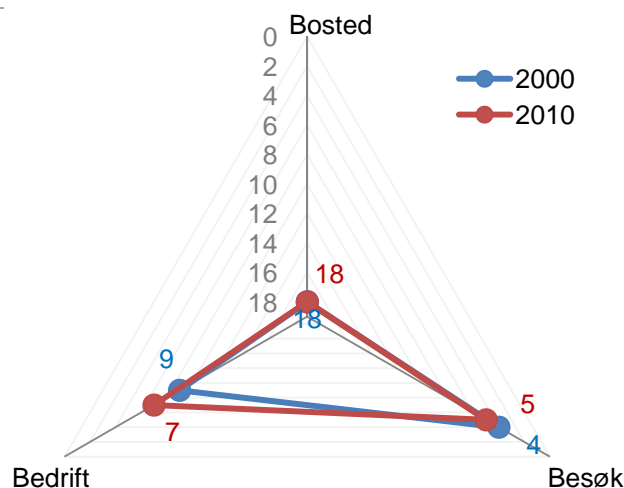
Figur 94 viser den relative størrelsen til besøksnæringer, bedrifter i basisnæringer og pendling i Sør-Trøndelag i 2000 og 2010. Dette skal vise hvordan bosettingen i Sør-Trøndelag har vært basert på de tre dimensjonene.

Sør-Trøndelag var nummer ni av fylkene med hensyn til andelen av sysselsettingen i basisnæringene i 2000. I 2010 var Sør-Trøndelag nummer sju. For besøksnæringer har utviklingen vært motsatt. Sør-Trøndelag var nummer fire med hensyn til andelen av sysselsettingen i besøksnæringene i 2000, men nummer fem i 2010. På bostedsaksen er det nettoppendlingen som er brukt som indikator. Sør-Trøndelag har nest høyest netto innpendling av fylkene, og er således i liten grad bosted for personer som pendler ut av fylket.

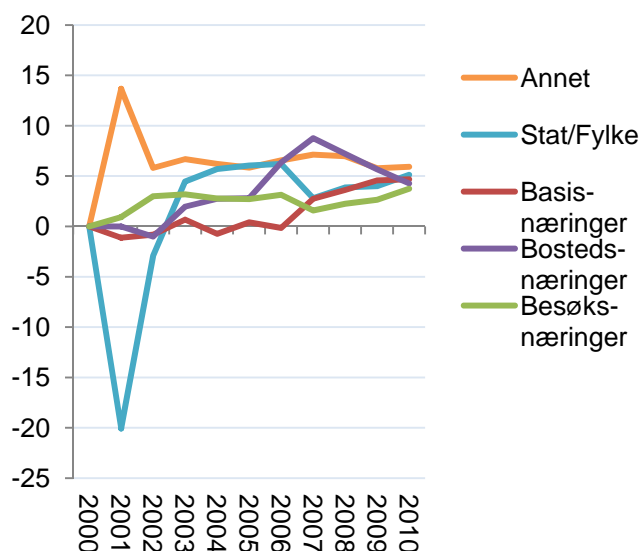
Figur 95 viser den relative utviklingen i ulike næringer i Sør-Trøndelag i perioden 2000-2010. Basisnæringer og besøksnæringer er de samme næringene som brukes i Attraktivitetspyramiden, mens bostedsnæringer er tjenester rettet mot lokal bosetting.

Figuren har noen store utslag i 2001, som antakelig er feilkategorisering i SSB.

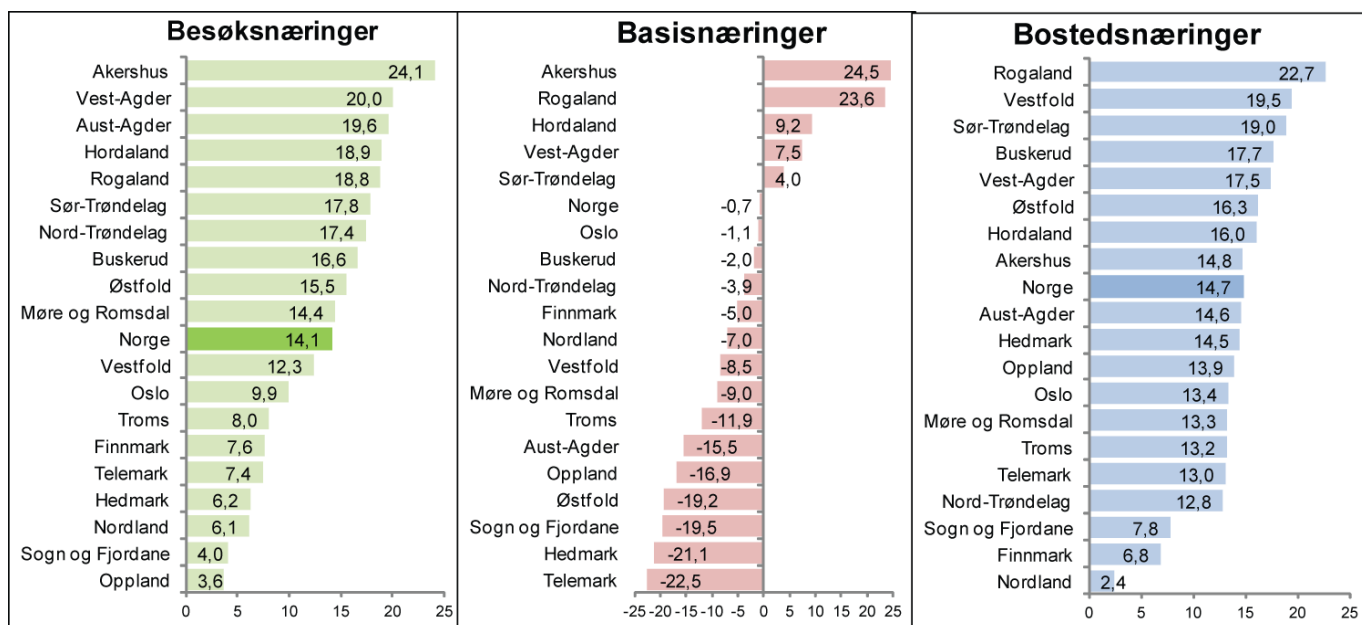
Det som kjennetegner utviklingen fra 2000 til 2010 er at alle kategoriene har hatt vekst, uten at noen har hatt mye høyere vekst enn andre. I figuren er det relativ vekst som måles, og det betyr at alle kategoriene har hatt høyere vekst i antall arbeidsplasser enn landsgjennomsnittet.

Figur 94: Sør-Trøndelags rangering for nivå blant fylkene, med hensyn til andelen av sysselsettingen i basisnæringer, besøksnæringer og pendling i 2000 og 2010.

Figur 95: Utviklingen i Sør-Trøndelag relativt til utviklingen i Norge i perioden 2000-2010 for ulike kategorier arbeidsplasser, indekset slik at nivået i 2000=100.

Figur 96: Endring i antall arbeidsplasser i de tre hovedkategoriene av arbeidsplasser fra 2000 til 2010, målt i prosent.

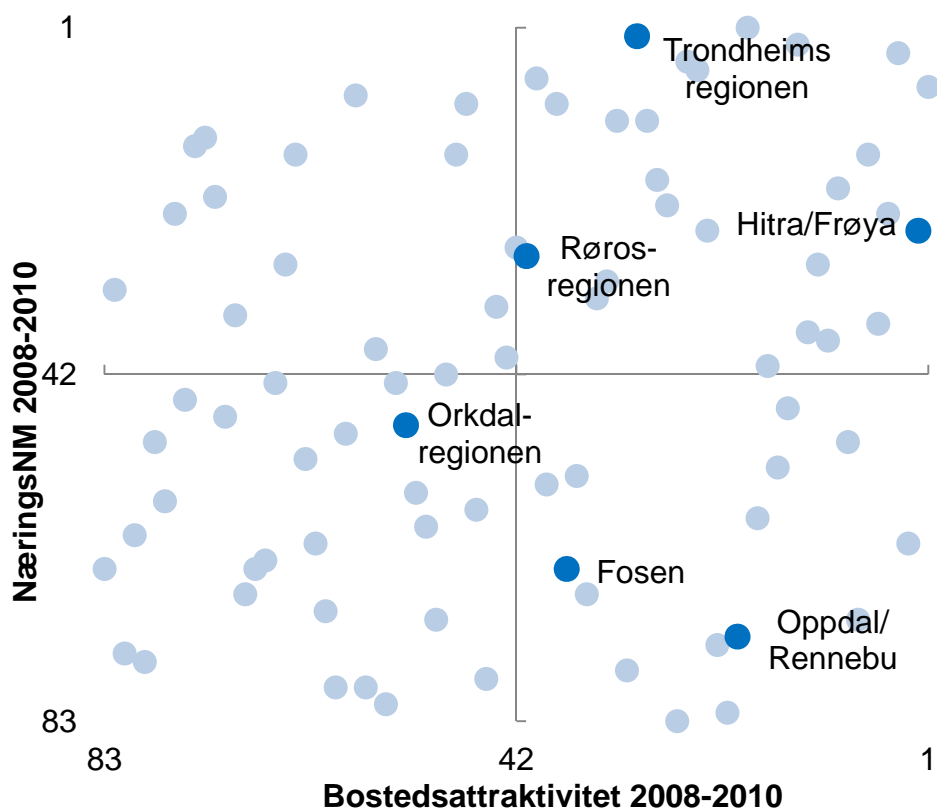
Sør-Trøndelag fikk en vekst i besøksnæringene på 17,8 prosent, mot 14,1 prosent på landsbasis. Her har vi målt samlet antall arbeidsplasser i besøksnæringene, og ikke besøksoverskuddet som er brukt tidligere. Da vil veksten i besøksnæringene som egen befolkning genererer være med, og fylker med høy befolkningsvekst får følgelig et løft.

Sør-Trøndelag har hatt en vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringer på 4,0 prosent fra 2000 til 2010. På landsbasis var det en nedgang på 0,7 prosent. Her er det svært store forskjeller mellom fylkene, fra Akershus som har hatt en vekst på 24,5

prosent til Telemark med en nedgang på 22,5 prosent.

Når det gjelder utviklingen i antall arbeidsplasser i bostedsnæringene, har Sør-Trøndelag tredje høyest vekst av alle fylkene. Bostedsnæringene har vokst med hele 19,0 prosent, mens landet som helhet har hatt en vekst på 14,7 prosent.

7.2 NæringsNM og bostedsattraktivitet

Figur 97: Regionene fordelt etter rangering i NæringsNM og Attraktivitetsbarometeret for perioden 2008-2010.

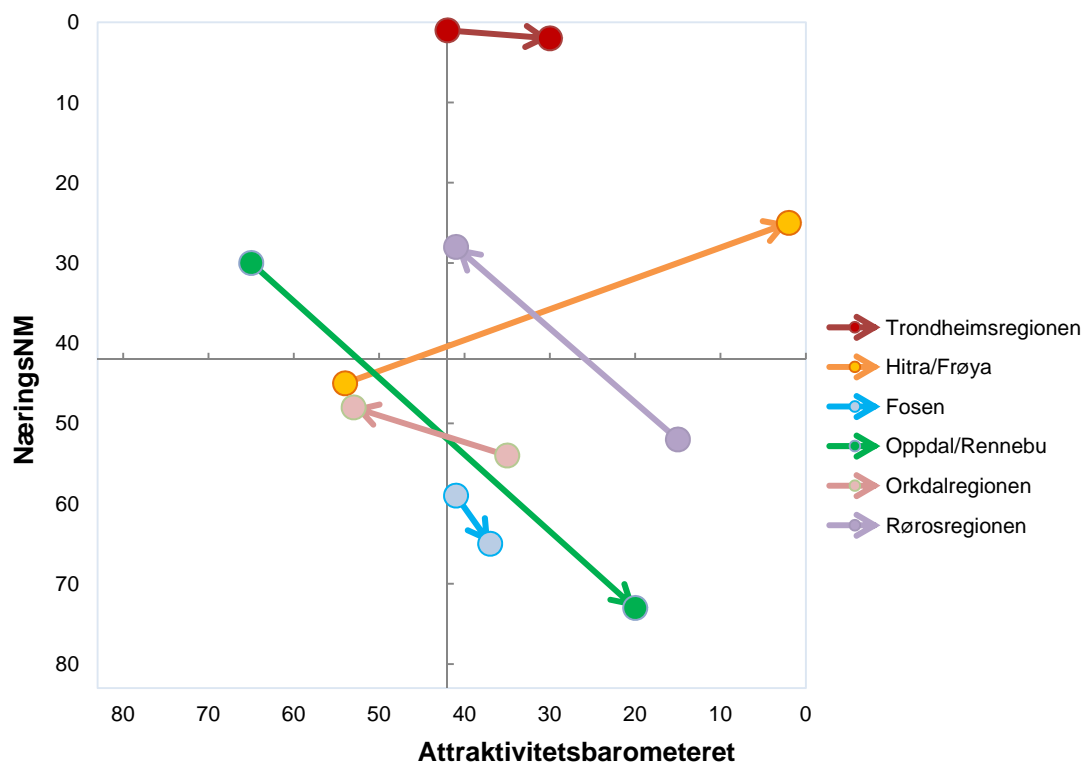
I figuren over er regionene i Norge fordelt etter deres rangering i NæringsNM og Attraktivitetsbarometeret. Merk at det er resultatene i NæringsNM i snitt for de tre siste årene som er brukt i denne figuren.

Tre av regionene i Sør-Trøndelag er i kvadranten med regioner som både har over middels god næringsutvikling og over middels høy bostedsattraktivitet. Trondheimsregionen har best resultater i NæringsNM, mens Hitra/Frøya er høyest rangert med hensyn til bostedsattraktivitet. Rørosregionen har litt over middels bostedsattraktivitet, men over middels næringsutvikling.

Fosen og Oppdal/Rennebu er blant regionene med over middels bostedsattraktivitet, men under middels næringsutvikling.

Orkdalregionen er i den uheldige kvadranten med regioner som er under middels både for næringsutvikling og bostedsattraktivitet. Orkdalregionen er imidlertid nær middels langs begge akser.

Regionenes utvikling

Figur 98: Regionenes utvikling fra perioden 2001-2003 til perioden 2008-2010.

I figuren over ser vi hvordan regionene har utviklet seg fra perioden 2001-2003 til den siste treårsperioden 2008-2010.

Hitra/Frøya har hatt en svært positiv utvikling. I den første perioden var Hitra/Frøya under middels, både i NæringsNM og på Attraktivitetsbarometeret. I den siste perioden er Hitra/Frøya blant de aller mest attraktive bostedsregionene, samtidig som næringsutviklingen er langt over middels god.

Trondheimsregionen har holdt seg oppe blant regionene med aller best næringsutvikling, og har samtidig fått høyere bostedsattraktivitet.

Rørosregionen har rykket opp når det gjelder næringsutvikling, men har fått svakere bostedsattraktivitet.

Oppdal/Rennebu har beveget seg langt, med betydelig sterkere attraktivitet, men samtidig langt dårligere næringsutvikling.

Orkdalregionen har gått fra over middels til under middels bostedsattraktivitet, men fått litt bedre næringsutvikling. Fosen har hatt små endringer.

ⁱ Alle tall for nyetableringer, vekst og lønnsomhet baserer seg på data som Telemarkforskning har fått levert fra Brønnøysundregistrene.

ⁱⁱ Etableringsindeksen er dessverre bare delvis reprodusert tilbake til 2000. Vi har regionenes rangeringsnumre for etableringsfrekvens og vekst i antall foretak, men bare bransjejustert etableringsfrekvens fra 2007.

ⁱⁱⁱ I utregningen av innovasjonsklima er alle typer bedrifter vektet likt, mens i utregningen av innovasjonsfrekvens teller enbedriftsforetak mer enn flerbedriftsforetak. Innovasjonsfrekvens tar også hensyn til andel sysselsatte i innovative foretak.

^{iv} De metodiske forbedringene er at det er brukt en mer finmasket bransjeinndeling – 5-siffernivå NACE, i stedet for 3-siffer. Det har gjort at vi f. eks. har kunnet skille produksjon av vannkraft ut som en naturbasert næring (knyttet til fossekraft), mens den på 3-siffernivå var lagt sammen med distribusjon av kraft, som ikke er knyttet til natur.

^v Norsk kulturindeks er utarbeidet av Telemarkforskning, og setter sammen data fra mange kilder for å få fram kulturtilbud og kulturaktiviteter i norske kommuner. Link til undersøkelsen:
http://www.tmforsk.no/publikasjoner/detalj.asp?merket=5&r_ID=1942

^{vi} For mer bakgrunn og analyser av attraktivitet, se Telemarkforskings notat ”Attraktivitetsbarometeret:
http://www.tmforsk.no/publikasjoner/detalj.asp?r_ID=1943&merket=5